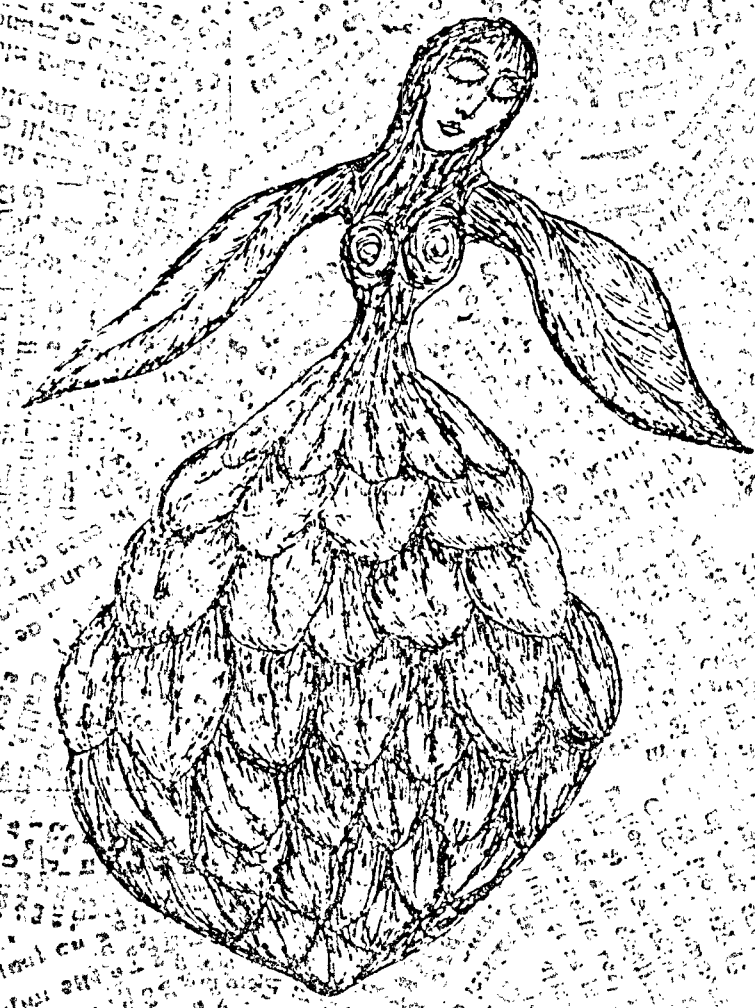

APOSTROF

revistă a Uniunii Scriitorilor

APARE
LUNAR

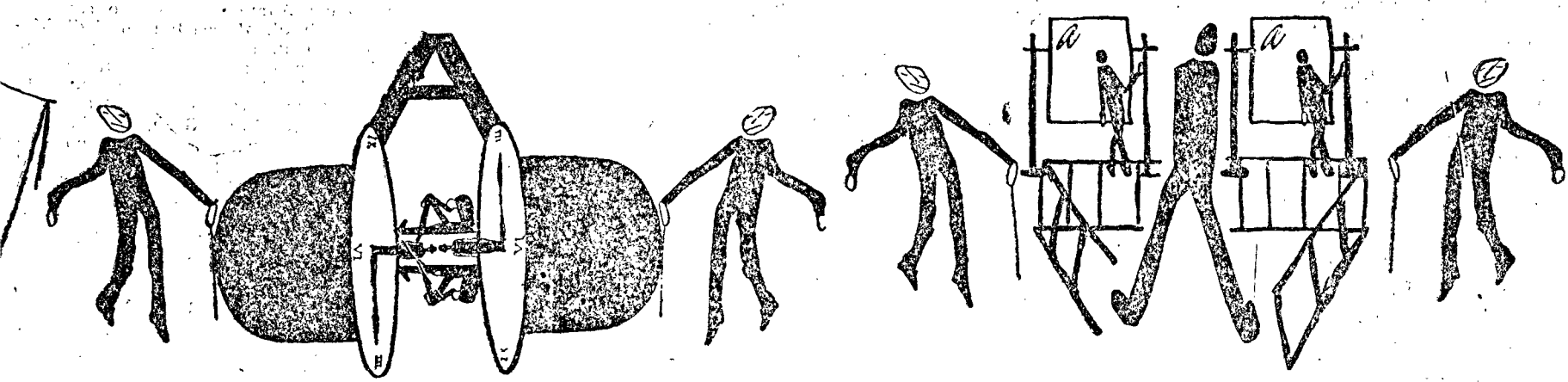
DOAMNELE LITERATURII ROMÂNE

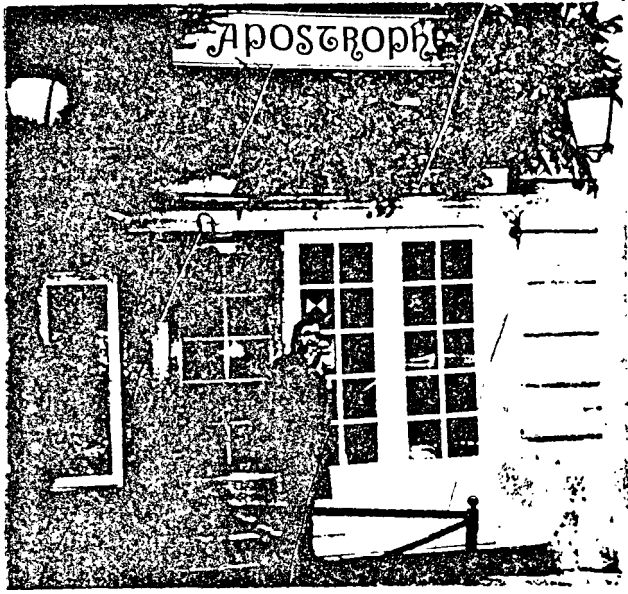
Un alt „roman
epistolar”:
**I. NEGOIȚESCU și
I. D. SÎRBU** către **ETA BOERIU**

CLUJ
anul IV nr. 6 (37)
1993

Poeme de:
**FLORENȚA ALBU, CONSTANȚA
BUZEA, MAGDA CÂRNECI,
IOANA DIACONESCU,
GABRIELA MELINESCU**

Știri din **FUNARIA**

A P O S T R O F

In Funaria — „război rece”. Revistele n-au fost încă evacuate, dar Primăria nu-și retrage amenințarea cu evacuarea. Doar Tribuna, recent premiată la „Salonul de carte și publicație culturală”, se pare că poate sta liniștită, reinnoindu-i-se contractul de închiriere. Apostrof-ul, premiat în 1991, adică pe vremea cind actualele „criterii” de valorizare nu se „limpeziseră”, mai are de pățit.

La Festivalul Lucian Blaga, s-a întâmplat ca cineva să-și amintească faptul că revistele *Apostrof* și *Helikon* sînt amenințate cu evacuarea: este vorba despre Ion Mureșan. Drept care, la recitalul de poezie din fața Teatrului Național, gardat de statuile lui Blaga și Eminescu, ne-a dedicat, cu voce tare, poemul său. În jurul lui s-a făcut gol. Noi îi mulțumim pentru demnitate.

Editura Flammarion a publicat, în traducerea lui Marcel Péju și Daniel Pujol, *Don Juan* al lui Nicolae Breban. După în absența stăpînitorilor (1983) și *Bunavestire* (1985), *Don Juan* este al treilea roman pe care Editura Flammarion i-l publică lui Nicolae Breban. Baftă în lumea literelor

Domnii Cornel Regman și Nicolae Breban ne-au vizitat, pe rînd și în pauzele Festivalului Lucian Blaga (desfășurat la Cluj între 3-6 mai), redacția. Intrucît erau personalitățile Festivalului, le mulțumim. Pentru că ne sînt prieteni, le mulțumim a doua oară.

Intr-un număr autumnal al *Apostrof*-ului vom publica un splendid eseu despre transmutațiile secrete prin care o iubită reală e simbolizată literar prin „turnul de fildeș”. Eseul aparține profesorului Theodor Berchem și reprezintă prima sa „lecție” în calitate de doctor honoris causa al Universității Babeș-Bolyai. Dl. Theodor Berchem, rector al Universității Würzburg și președintele DAAD, cunoaște și limba română.

De la dl. profesor Andrei Marga, rectorul Universității, știm că la toamnă, Universitatea Babeș-Bolyai îl va avea ca invitat pe Derrida.

La mijlocul lunii mai, Maestrului Ion Vlasiu i s-a decernat titlul de doctor honoris causa al Universității Babeș-Bolyai. Prezentarea personalității sculptorului și scriitorului a fost făcută de Profesorul Mircea Zăciu. Vom reveni cu un Dosar Ion Vlasiu. „Stau în fața prezentului și mă întreb cum au trecut șase decenii, ce am făcut în acest timp și de ce? cum și de ce? Iată întrebările care mă cuprind mereu...”, a mărturisit Maestrul Vlasiu în „lecția” sa inaugurală, ce-a avut un nostalgic parfum de epocă, precum și un ferm corolar moral.

Centrul Cultural Francez n-are încă un spațiu al său. Căci ospitalitatea românească, la Cluj, nu se manifestă și față de francezi. De altfel, Clujul devine, de la o zi la alta, provincia provinciei: — situație marcată, în mod brutal, geografic, prin faptul că în gara Funariei nu mai oprește nici un tren internațional.

Facultatea de Litere și Teatru din Cluj, cu sprijinul Ambasadei Norvegiei, a organizat o expoziție Ibsen.

Studentii de la Litere au constituit o grupare literară cu numele (omonimic!) *Diracția 9*; prima lor întâlnire cu publicul a avut ca material programatic trei eseuri despre *Twin Peaks*, prezentate de Cătălin Ștefănescu, Cornel Vilcu și Anton Horváth. Vești noi în *Apostrof* nr. 9.

In mediile literare ale urbei noastre, a bîntuit cîteva zile un zvon simpatic: și anume, că, iată, domnul Andrei Pleșu se află în Cluj, dornic să vadă pe toată lumea și, evident, să fie văzut. Cunoaștem persoane care l-au căutat la Universitate, în Aula Magna, și s-au certat cu portarii pe tema: „Unde-l ascundeți?”; un domn pus pe șotii îndruma pe curioși spre Filologie, căci Andrei Pleșu tocmai ar fi ținut acolo un curs: *Anamorfoza erosului angelic*; altă lume l-a căutat la *Apostrof*; nimeni — la Primărie. Iar o tinăra doamnă jură — pe toți ingerii și cohorțele lor — că s-au întîlnit în holul hotelului. Alții spuneau că prezența lui Pleșu ar fi o simplă invenție. Noi îi credem pe toți. Drept care îl rugăm pe domnul Pleșu să se întoarcă cît mai degrabă. Doamne și domni încă tineri, curioși, netoxici și nevănitoși îl așteaptă.

La Facultatea de Filosofie, la începutul lunii mai, domnul Marc Richir, fenomenolog francez, a ținut o conferință.

La Editura Dacia se află în corectură *Jurnalul parizian* (1970-72) al lui Dumitru Tepeș. Redactorul cărții, Dan Damaschin, crede că volumul va constitui o surpriză.

Domnul Petru Dumitriu se pregătește să se întoarcă, cu viitorul său roman, la limba română.

Doamna Melania Ursu, cunoscută actriță a Naționalului clujean, ronțăie toată ziua griu incolțit, și-și asigură studenții că germenii de griu mărește adaptabilitatea scenică.

În schimb, doamna Miriam Cuibus folosește drept panaceu universal țigara.

Și, pentru că este vorba despre doamne, să nu uităm că d-na Georgeta Dimisianu, un foarte mare editor român, începe iarăși să scoată cărți. Editura Albatros, blocată vreme de aproape un an, își reia activitatea. Unul din seducătoarele proiecte editoriale ale doamnei Dimisianu este editarea unei serii de zece capodopere ale prozei românești.

Și tot la Dacia, în pregătire, manuscrisul *Jurnalului* domnului profesor Zăciu. După ce l-am citit pe bucățele în *Vatra* și *Apostrof*, așteptăm cu nerăbdare să-l citim în întregime.

Alexandru Vlad, autor a trei volume de proză și două de traduceri, în sfîrșit... debutează! E drept, în calitate de comentator de artă plastică. În plus, o face într-o revistă a cărei înfățișare ne stîrnește invidia: *New Glass*, nr. 2/1993. Textul său se intitulează *Arta contemporană a sticlei în România* și este splendid ilustrat cu lucrări de Ana Maria Uncoș, Adriana Popescu, Liviu Dancea, Dionisie Popa, Elena Graure Manta, Ion Tămăian, Laurențiu Anghelache.

Așteptăm, de luni de zile, colaborări de la revista *Sud-Est* editată la Chișinău — redactor-șef, d-na Valentina Tăzlăuanu.

În 26 iunie va avea loc, la Casa Universitarilor, prima licitație de artă. Organizator — firma „Amfitrion”. Se licitează pinze de Ciupe, Ion Sima, Fülöp Antal, Abody, Nagy Béla, Harșia. Informații și oferte — C.P. 945.

Întotdeauna, domnul Mircea Petean este așteptat la *Apostrof* cu o cafea și o țigară. Doamnele redacției i-au procurat chiar și țigări de foi. Pentru că Mircea s-a lăsat de fumat.

Intr-o gazetă maramureșeană am citit, sub semnătura d-lui Corneliu Iureș, o caldă evocare a uneia dintre cele mai luminoase figuri ale Clujului — Ioana Em. Petrescu.

S-a înființat la Cluj Societatea antigregară, cu răspundere limitată; membru fondator — Augustin Pop; unic membru de rînd — Ștefan Borbély. Dl. Augustin Pop a plecat pentru un an în Italia, cu gândul de-a face prozelitism.

Anunț ispititor pentru doamne: dl. Vasile Igna e din ce în ce mai ispitit să-și încerce condeiul de... comentator de modă. Îl așteptăm să facă și desene.

Ne-au vizitat la redacție: domnul doctor Iuliu Nicolae Boeriu (plin de amintiri despre Nego și ceilalți cerchiști), dl. Nicolae Balotă (pe care sperăm să-l ascultăm la toamnă conferințind la Cluj), dl. Profesor Mircea Zăciu (eleganț și, ca întotdeauna, gata să ne ajute în toate necazurile noastre), dl. Nicolae Breban (o surpriză a lunii mai, căci îl credeam la Paris), d-na Janina Ianoși, dl. Profesor Ianoși, d-na Antița Augustopoulou-Jucan, cu noi traduceri din greacă, dl. Alexandru Vlad, d-ra Diana Cosma (cu liste de sponsori potențiali), dl. Tudor Vlad, dl. Marc Richir, ghidat de dl. Ion Copoeru, dl. Mircea Muthu, prea grăbit, dl. Vistrian Roman și d-ra Laura Pavel, d-na Mariana Bojan, d-ra Diana Adamek (aducea o carte de L. Petrescu), dl. Mircea Petean și dl. Marius Lazăr (gata oricînd să mai organizeze un simpozion ori măcar o anchetă sociologică), dl. Gil Mihaiu și d-ra Luminița Urs, dl. Profesor Dan Slușanschi (cu poze din Israel), dl. Mircea Goga, dl. Gheorghe Perian și dl. Ioan Moldovan, dl. Ion Mureșan (mereu fără poeme) și dl. Radu Tărmure, d-na Ruxandra Ceserceanu (cu brațul plin de Stele, într-un „costum brotăcel”, făcea reclamă pentru un coafor particular) și dl. Corin Braga (tunde cu liniarul și mașina de tuns gazonul), Vasile Andru (înaintea conferinței despre yoga), studentele d-lui Borbély, economistul de la *Mesagerul*..., Orlando Balaș de la *Noua Gazetă de Vest*, d-ra Undine Melancu în căutarea părinților, dl. Augustin Pop. Mulți domni și doamne.

Și, bineînțeles, zilnic, Miau, cu flori și o pisică din ceară.

Ne gîndim să dăm, data viitoare, lista celor ce nu ne-au călcat niciodată pragul.

PRAETEXTATUS

A V E R T I S M E N T

Acest număr nu este feminist, ci manierist: căci este vorba numai despre doamnele literaturii române, și anume, văzute de alte doamne. Singurele semnături de scriitori sînt la „anchetă” și la rubricile fixe: rubrica domnului Grigurcu și „foletonul” lui I. Negoșescu. Numărul nu este monografia doamnelor din literatura română, ci doar un mozaic, evident incomplet, imperfect... Lacunele nu cad numai în vina noastră, căci noi le-am invitat să colaboreze și pe: Gabriela Adameșteanu, Magdalena Bedrosian, Adriana Bittel, Ana Blandiana, Nina Cassian, Mariana Codruț, Anca Delia Comăneanu, Denisa Comănescu, Daniela Crăsnaru, Sonia Larian, Monica Lovinescu, Mariana Marin, Angela Marinescu, Ileana Mălăncioiu, Ioana Mărgineanu, Oana Orlea, Irina Petraș, Simona Popescu, Tania Radu, Roxana Sorescu, Mariana Șora, Elena Ștefoi, Grete Tartler, Liliana Ursu, Ileana Vancea.

De asemenea, la ancheta „domnilor despre doamne” au mai fost invitați să colaboreze: Arșavir Acterian, Nicolae Breban, Ioan Buduca, Dumitru Chioaru, Radu Cosasu, Valeriu Cristea, Nichita Danilov, Gabriel Dimisianu, Ștefan Aug. Doinaș, Petru Dumitriu, Alexandru George, Ion Ianoși, Ion Bogdan Lefter, Florin Manolescu, Dan C. Mihăilescu, Ion Mircea, Cornel Moraru, Luca Pițu, Mircea Petean, Adrian Popescu, Vasile Popovici, Lucian Raicu, Cornel Regman, Eugen Simion, Ion Simuț, Horia Stanca, Radu G. Teșosu, Constantin Toiu, Laurențiu Ulici, Sorin Vieru, Alexandru Vlad, Tudor Vlad.

Prima scriitoare română?

O feminista inveterata ar fi retinut-o neapărat, intr-o asemenea lista de prioritati, pe Catinca Chinezu, cea care, la 1850, publica, in revista ieseană Zimbrul, satira versificata **Urzici pentru unii din barbati**... Lasind jumătate de glumă la o parte (autoarea fiind, oricum, consemnata de G. Calinescu printre primele voci ale scrisului feminin), sa descendem, pentru citeva momente, prin saloanele literare ale veacului trecut.

Cum ni s-ar recomanda, aşadar, această primă doamnă, de unde ar trebui să reinnodăm firul unei biografii mai mult sau mai puţin romanţate? Căci, fiică a lui Gh. Asachi şi soţie a scriitorului francez Edgar Quinet (Hermiona Asachi-Quinet), mamă a folcloristului şi muzicianului Teodor T. Burada (Maria Burada), soră mai mare a lui Titu Maiorescu (Emilia Maiorescu-Humpel), soţie a aceluiaşi T. Maiorescu (Ana Maiorescu) sau fiică a lui din prima căsătorie, cea cu Clara Kremnitz (Livia Maiorescu-Dymsza), mamă a lui N. Iorga (Zulnia Iorga), nepoată a lui Gr. Alexandrescu şi soţie a poetului George O. Gârbea (Smara), soţie a lui C. A. Rosetti (Maria Rosetti), soră a lui Octav Băncilă şi soţie a lui Ioan Nădejde (Sofia Nădejde), fiică a lui Hasdeu (Iulia Hasdeu) sau iubită a lui Eminescu (V. Micle), soţie a poetului Artur Stavri şi mamă a scriitorului M. Sevastos (Elena Dida Odorica Sevastos), soră a poetului Gh. Kernbach, cunoscut sub pseudonimul Gh. din Moldova (Cornelia din Moldova) sau, în fine, soră a istoricului A. D. Xenopol (Adela Xenopol), prima doamnă a literelor noastre pare predesti-

ntreaga carte e ca această pagină" (V. Hugo către Hermiona Asachi, 8 aprilie 1870). „Geniul dumneavoastră îngăduitor a făcut o primire atât de mişcătoare **Memoriilor din exil** [...] Iertaţi-mi ambiţia de a voi să fiu citită de Victor Hugo" (Hermiona Asachi către V. Hugo, 5 aprilie 1873).

Şi este oare la îndemina oricui să fie nu numai un polemist acerb, de mare subtilitate, sau un publicist redevabil, dar şi un întemeietor şi conducător de revistă, precum o Constanţa Dunca-Schiau, care edita la Bucureşti, în 1863, revista literară şi pedagogică **Amicul familiei**, o Maria Rosetti, care scotea, tot la Bucureşti, în 1865-1866, revista literară **Mama şi copilul**, o Maria Flechtenmacher, întemeietoare, la Bucureşti, a **Femeii române**, între 1878-1881, o Adela Xenopol, cu a sa **Dochia** (1896-1898), o Elena Sevastos, ilustră folcloristă, sub direcţia căreia vedea lumina tiparului, la Iaşi, în 1893, revista **Rîndunica**, o, din nou, (ubicua) Smaranda Andronescu (Smara), cu **Alte şi bibiluri** (1893-1894), revista avind subtitlul „**Litere, Ştiinţe, Arte**” sau, în fine, o Elisabeta Ionescu, ce înfiinţa, la Galaţi, în 1897, o altă revistă cu titlul **Lucafarul**?

Un posibil portret integrator al scriitoarei de acum un veac ar fi deficitar însă fără tuşa bine pliată a traducătoarei deschise înspre literaturile lumii. Dialogul culturilor este susţinut cu aceeaşi fervoare, chiar de la începuturi, de (iarăşi) rafinata intelectuală care a fost Hermiona Asachi, ce talmăcea, încă de la 1839, pe Emile Deschamps, Karoline Pichler, Silvio Pellico sau Aug. von Kotzebue. După cum, la 1847, Maria Bu-

Care e prima scriitoare din literatura română?

Trecute vieţi de doamne...

nată unei existenţe inertiabile în umbra marilor bărbaţi. Să fi avut ea, aşadar, doar vocaţia anonimatului, să-şi fi rezervat ea doar ispita fiinţării impersonalizate, acceptînd simpla figuraţie, dînd „lustru soarelor, cîntînd din harfa”, aşa cum apărea, în accepţia aceluiaşi Calinescu, Hermiona Asachi, de pildă?

Spirite alese, cultivate îndelung în renumite pensioane şi universităţi europene, departe de a putea fi asimilate unor fiinţe eterice, parfumate, visînd de la fereastră unui alcov, cele dintîi literate relevau, în majoritatea cazurilor, temperament energice, de un vitalism debordant, pragmatic. Iată-o pe o Constanţa Dunca-Schiau şi în ipostaza de iniţiatore a învăţămîntului pentru fete, elaborînd un proiect premiat de Cuza. La rîndul ei, Emilia Maiorescu-Humpel înfiinţează un **Institut liceal de domnişoare**, patronat de junimişti, cu mare vogă în epocă. Pe Ana Maiorescu, în schimb, o întîlnim ca amfitrionă a şedinţelor Junimii, în timp ce Smara (un pseudonim al Smarandei Andronescu Gheorghiu), semnată de o Sofia Cocea-Hrisoscoleu, Elena Sevastos sau Cornelia Emilian, a citorva din cele mai frenetice pagini feministe din epocă, deţinea un cînaclu literar frecventat de Eminescu. La fel cum, în extremitatea vestică, într-un sat bihorean, două poete, Maria Suciuc şi fiica sa, Lucreţia Suciuc-Rudow, vor găsi în casa lor un cerc literar printre protagonişti cărui găsindu-se G. Coşbuc, G. Bogdan-Duică, S. Albin şi a.

Cine au fost, de fapt, cele două ardelence atât de dăruite literaturii?

Debutînd în 1867 în revista **Familia**, Maria Suciuc este îndeobşte considerată ca prima transilvăneană care a publicat versuri în limba română, în timp ce fiica ei, animatoare a unei reviste, **Foaie literară**, de la Oradea, va stîrni, prin „naturalismul senin” al liricii sale, admiraţia lui T. Maiorescu şi Iorga. O antologie a literaturii feminine româneşti dintotdeauna ar trebui să reţină neapărat şi pastelul **La scaldă**, din volumul de **Versuri** al Lucreţiei Suciuc, apărut la Sibiu, în 1889, poem în care, pentru percutanţa percepţiei sale, cităm fragmentar: „Surîzînd şi doritoare îşi priveşte-n apă chipul, / Lin picioru-şi moaie-n unde şi se joacă cu năsipul / Şi cu spumele din margini, apoi sprinten se aruncă / Unde valul ochi îşi face, unde-i apa mai adîncă / Şi cu gingaşele braţe taie valul nebulatic. / Vesel se frămîntă apa sub piciorul ei roşatic / Şi s-aşază deodată, cînd ea ţipă lin, cuminte, / Că vr-un peşte îi atinge sinul ei rotund, fierbinte. / [...] Nu-i nimic, tu, voluptoasă; cum te-arunci tu iar în valuri / Dulce-i zgomotul de apă, dulce-i liniştea pe maluri — / Cătră mal păşeşte leneş, malul verde îi zîmbeşte, / Soarele să o ajungă razele şi le lungeste, / De pe trup să-i soarbă stropii şi-i pîndeşte toată taina, / Supărat în nori s-ascunde, dacă ea-şi încinge haina”.

Să admitem atunci că nici una dintre autoarele amintite nu a depăşit pragul minor al literelor?

Dar, oare, este puţin lucru să fii în corespondenţă cu Victor Hugo, Jules Michelet, Louis Blanc — ca Hermiona Asachi-Quinet —, cu Eminescu — ca o altă mare necunoscută, Cornelia Emilian, sau să ai şansa de a-l întîlni şi de a conversa cu Henrik Ibsen, precum cea română ce călătorea spre Polul Nord, nimeni alta decît Smara?

În locul oricărui răspuns, să punem în pagină citeva secvenţe din schimbul epistolar (în original, în franceză) ce au lăsat să se întrevadă afinităţile electice a două spirite elevate, Victor Hugo şi Hermiona Asachi: „Ce să vă spun, doamnă? V-am citit cartea. Ar trebui să vă sărut mîna şi să tac. Ce pagină aţi scris despre mine! Sînteţi pentru mine asemenea acelei zîne din poveştile Orientului care oferea un diamant unei stînci. Stîncă a acceptat şi a făcut din diamant o stea pe bătrîna sa frunte neagră. Accept şi eu, doamnă, şi îmi pare că acum simt asupra mea o rază a sufletului dumneavoastră. Pagina aceasta e delicată şi

rada, una dintre primele scriitoare moldovence, transpunea şi ea piesa francezului J. Bouchardy, **Clopotarul de la Sf. Pavel**, ce avea să fie pusă în scenă la Iaşi, un an mai tîrziu. La numai 13 ani, Sofia Cocea se încumeta să traducă şi să publice, la 1852, romane şi drame franţuzeşti. Înaintea lui Coşbuc, Maria Chiţu ne oferea deja o primă versiune a **Divinei Comedii** a lui Dante, reţinută la Biblioteca Vaticanului.

Prima scriitoare română? Mizînd cu tot dinadinsul pe flagranţa erorii vreunui răspuns, am încercat să schiţăm o statură morală a acesteia, mai presus de orice valorizare. N-am vrut ca dimensiunea culturală să prevaleze celei estetice, însă faţetele din care s-ar recomponea portretul ideal al scriitoarei din pragul lui 1900 sînt mult prea fărîmitate şi rătăcite în arhivele vremii. S-ar putea ca istoria literară să nu mai reţină toate acele nume, la fel cum E. Lovinescu se întrebă cine mai citeşte astăzi pe toţi Pelimonii şi Ariceştii care au surzit urechile contemporanilor de la mijlocul veacului trecut şi „care s-au şters după cum se şterge o umbră pe zid”.

Şi totuşi, ce pagină de literatură feminină de acum 100 de ani îşi dispută intrarea în posteritate?

Poate cugetarea semnată de Cornelia Emilian, în volumul **Amintiri**, apărut la Iaşi, în 1886: „Poezia este un veşmînt, cu care îmbrăcat fiind orice schelet se poate introduce în societate”. Poate eseurile lui Iulia Hasdeu despre clasicismul francez sau piesele Anei Ciupagea, jucate la Teatrul Naţional din Bucureşti la sfîrşitul secolului. Sau, poate, fulminanta conferinţă ţinută de atât de sardonica Smara la Ateneul Român, în 14 aprilie 1896, sub titlul **Inteligenţa femeii** şi publicată în acelaşi an la Tipografia „Universul”: „Să convenim însă că sînt lucruri, slujbe şi dregătorii, cari nu pot fi femeile, bunăoară: Nu pot fi filosoafe, pentru că n-au judecată multă şi nici răbdare, d-aceea n-au nici barbă. Nu pot fi militari, pentru că se tem şi de chiţăitul unui şoarece. [...] Nu pot fi deputaţi şi miniştri, pentru că, la alegeri, toate voturile le-ar căpăta Ghişerlii, Snobii şi Filizonii; în parlament s-ar produce mereu crize... nervoase”...

DORA PAVEL

FLORENȚA ALBU

„Noiembrie inocentul”

Mă rog acestui frig luminos
— ai milă de flori
de poetele bătrîne
peliţa miinilor lor
subt brume

păienjenişul subţire
nervurile
mirările întrebărilor
scrisul radiografiat
cu mină cu tot
pînă în inimă —

chircirea iubirilor
inflorescenţelor...

Mă rog luminii înfrigorată
frigului luminos
în timp ce noiembrie
le zboară la cer
cu poeme cu terase
cu tot.

CONSTANȚA BUZEA

cuplu

ispită
trecînd cu tine
prin golul vărsat

pradă aceluiaşi ritm
graţie căruia de alitea ori
te-am părăsit

cu bucuria că nu te pot izgoni
cum nici tu pe mine
abia tresărînd la ce nu se întîmplă

străvechea noastră tandreţe
preţiosul ei fals
dislocă lumina zadarnic de blind

nici nu vreau să ştiu
la ce se gîndeşte străinul
care mă ţine de braţ

nici unde mă duce statornic
bătrînul înger
de care mă sprijin

iată răscrucea
mai mult nu se poate spera
de la răbdarea celui alt

împînşi împăcaţi precum frunzişul
în voia plutirii căderii tiririi
foşnetul erodînd caldarimul şi nervii

restul ispitit răminînd
să intre în golul
vărsat

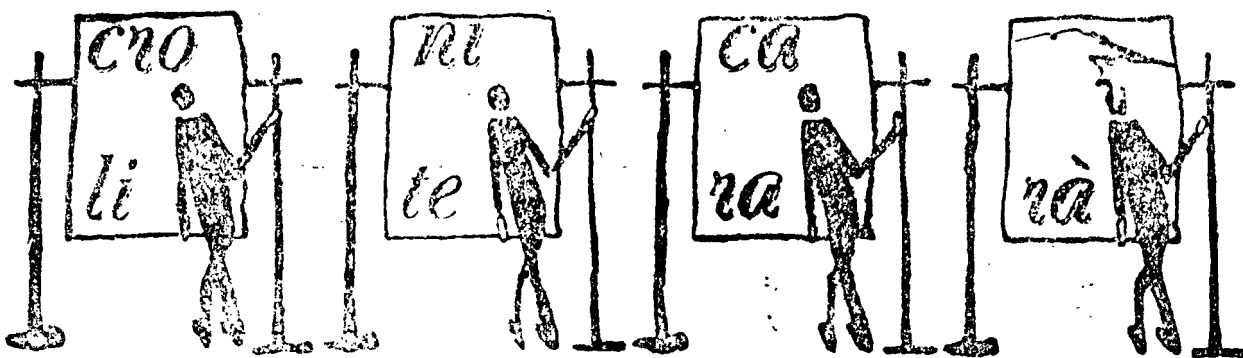
ca într-o chilie duioasă în care
ni s-a lăsat aerul strict al ultimei
respiraţii

GABRIELA MELINESCU

Floarea soarelui

Floarea soarelui,
arzătoare floare pe care am văzut-o
desfăşurîndu-se pe vaste cîmpii
în pierduta mea ţară.
Floare cu miros greu de ulei,
floare care se deschide numai pentru soare
cu capul ei inclinat sub săgeţile roşii ale amurgului.
Floare a soarelui pe care tatăl meu
o plantase pe balcon
înainte de a se arunca în aer,
semnînd de atunci cu faţa nerasă
a tatălui mort.
Şi aceea minunată floare,
care nu se ofileşte vreodată
în tablourile lui Vincent
eternizînd moartea lui disperată.
Floare a soarelui, iubită de cei care
se îndreaptă spre lumină,
cei care se grăbesc spre crematoriu,
tu, floare excesivă a sinucigaşilor,
nimeni nu te poate împiedica să creşti
strălucînd în grădina întunecată a vieţii.

(Din volumul **Oglinda femeii**, 1986)

DUCEA DE SINGE

Ultimul volum de poezie al Angelei Marinescu, *Parcul* (ed. Pontica, 1991), glosează pe marginea aceleiași stări de rană — constantă psihologică a volumelor anterioare care consacră o poetă a chinului și a nebuniei. Poezia stă sub semnul nocturnului, al neliștii, dar și sub zodia senzualității, a stărilor tulburătoare, inefabile. De aici o stihie a demoniacului. *Starea de rană* este prezentă cu precădere în flash-uri agonice, neo-expresioniste.

Parcul mi se pare însă un volum mai puțin accesibil decât celelalte, căci ceea ce poeta numește „neagra mea metafizică” devine aici cînd o ermetică, cînd o alune-coasă încercare de trăire a poeziei pe viu, la limita unui proces schizoid. Există apoi o intenție programatică de discurs (poetic) despre poezie, exces teoretic obositor, deși uneori incitant: „... nebunia mea este mai aproape de moarte/decît de poezie.” sau „... îmi provoc/eșecul poezia și moartea”.

Negrul obsedant, nocturnul are două fețe în poezia Angelei Marinescu: pe de o parte, sensul clasic al termenilor, pe de alta însă — efervescența, fecunditatea. Paradoxal, negrul este generator de energii și germinativ; iar uneori strălucirea lui este una mistică. O valoare specială are singele, simbol pervertit aici parțial, ca și negrul: ceea ce este apa vitală, este singele în poezia Angelei Marinescu; el nu mai are doar o valență tautologică și violent-sacrificială; ci, la fel de paradoxal, una germinativă! Este un singe vital, chiar dacă pasional, laolaltă cu singele crimei: „să picure singe, să se înalțe, ca un taur, focul”. În ultimul poem, cel care dă titlul volumului, poeta vorbește despre reperatele unui text viu dar bolnav, „textul roșu mistic” unde „scrisul este deșert cu singe în loc de nisip”. Acest poem, aproape inaccesibil de altfel, și alunecînd înspre dezagregarea limbajului, va revela o altă fațetă a simbolisticii singelui, aceea a singelui spiritual, dacă putem să-l numim astfel, a singelui ca motor sufletesc al stării de rană.

Există între eurile lirice ale poetei o doză afișată de animus, invadată însă de anima violentă; avem de-a face cu aspectul înfricoșător pe care îl comportă anima, nu cu cel calin, casnic (nu zadarnic vorbea Andreea Deciu, în *România literară*, nr. 36/1992, de o ipostază eumenică a Angelei Marinescu). Cu toate acestea, unul din gesturile radicale de defeminizare pe care îl clamează poeta, și el trebuie receptat la nivel ontologic, nu neapărat fizic, este smulgerea părului și raderea capului — gesturi care codifică îmbolnăvirea, renunțarea sau pedepsirea unui fost eu, precum și intrarea într-un fel de castă a călugărițelor, dar demonice!

Un alt simbol (primordial în volumul analizat) pervertit este deci acela al călugăriței, alter-ego suferind și impurificat, dublu întunecat, nicidecum apoteotic și luminos. Călugărița Angelei Marinescu mai păstrează încă urme sacre, dar ea parcurge deja drumul spre infern: se flăgelează și este necastă în gînd. În schimb, ipostaza masculină, călugărul, echivalat uneori cu frațele, alteori cu străinul, nu este atins de păcat. Călugărița este pingărită mai ales prin puternica tendință de sexualizare a gesturilor, nuanță manifestată și în celelalte volume ale poetei, dar explodînd patetic și oarecum dizgrațios în *Parcul*: „niște călugărițe își ating pielea, /cu sexul”. Am putea psihanaliza pur și simplu atît poezia cît și poeta, tocmai fiindcă recuzita critică instrumentală este la îndemînă iar tentația există, textul pretindu-se și la așa ceva: „îmi provoc alienarea dar sexul meu atît de negru/ mă copleșește” sau „sexul înfricoșător al tatălui/ ars în foc”. După mine, însă, această teribilă dorință de sexualizare a microcosmosului ține și de încălcarea tabuurilor prin sfidare pînă la capăt, dar și de dezagregarea limbajului poetic în căutarea unuia mai viu, de dinăuntru (să nu uităm că starea de abis are un sens ascensional-creator la Angela Marinescu), care ar putea fi, de ce nu, o „rostitie” a sexului, căci tot poeta ne avertizează: „cuvintele sumbre sînt sexul”.

În sfîrșit, simbolul soriei este unul relativ benefic (cu excepția soriei lui Lazăr, neînviată); este sora luminoasă sau străina. Alte simboluri afișate sînt: orbii (oarba, oarbele) — vizionari, iluminați și mesageri prin traseul lor interior silit —, îngerii, bolnavi sau ai morții, trimiși imperfect și vulnerabili ai unei lumi nevăzute sau de dincolo. Apoi, creierul — care tănuiește misterul unei gândiri, în ultimă instanță, viscerele și devastatoare; creierul care nu mai este doar un organ al rațiunii pure, ci devine, pervertit și el, centrul spasmelor și al instinctelor.

Un ciudat sincretism al simbolurilor ia naștere, deci, în volumul Angelei Marinescu, unde sexualizarea universului imaginar este dublată de o puternică resurrecție a credinței, unde isteria ca frenezia aproape dionisiacă se împletește cu rechizitoriul rece, uscat și lucid asupra poeziei și morții. Există însă un risc: pînă unde masca schizoidă; rămîne doar mască și nu se încarnează definitiv în chipul adevărat, cel pe care îl vedem și nu îl vedem, din poetul demonic și chinuit?

ANA BLANDIANA ȘI „UTOPIA” ROMANULUI

Chiar dacă experiențele prozastice nu i-au fost cu desăvîrșire străine nici pînă acum, debutul ca romancieră al Anei Blandiana se face cu o carte greu definibilă și evaluabilă, și aceasta nu pentru că ar ridica insurmontabile dificultăți hermeneutice, ci pentru că este marcată de toate inconvenientele ce decurg din dificila ipostază a postului ce își impune, ca o penitență sau oare, să scrie proză. Instuit ca personaj, naratorul „Ana Blandiana” mărturisește acceptarea travaliului romanesc, supunerea la „infirmițiile” unei gen „minor” („Doamne, cit de infirmă poate să fie proza!”) dintr-un considerent evasi-boccaccian: claustrarea într-un spațiu care dacă nu e riguros închis e în orice caz unul al izolării, al universului concentraționar prin excelență. În atari condiții, proza și numai ea poate institui un succedaneu spațio-temporal în care ființa se poate apăra de nebunia lumii și a sa personală, pentru că are astfel puțința de a institui semnificații și sensuri în replică la demolarea tuturor sensurilor pe care o întreprinde aberantul mecanism totalitar. Dar spre deosebire de referința renașcentistă, scrierea de literatură într-un univers concentraționar este un act existențial, ca unui ce permite salvarea, respectiv, moral, ca posibilitate de instituire a libertății interioare și, nu în cele din urmă, politic. Toate aceste trei dimensiuni, în fond extra-literare, ale actului literar se întemeiază pe demersul fundamental utopic al prozei Anei Blandiana, acela de a găsi prin creație coerența și logica unei lumi funciar incoerente și ilogice.

Spre deosebire de majoritatea scrierilor pe tema universului concentraționar, cartea Anei Blandiana nu are ca resort mărturia, care presupune totdeauna o depoziție publică, fie și atunci cînd are loc între copertile unei cărți, asociată cu o voință de obiectivare la care structura psihică fundamentală lirică a autoarei nu poate adera integral. Ea se află deci prinsă în dilema fundamentală a noii de proză — pentru că proza, mai mult decît poezia, o are în titlu o funcție în replică la cea dată — și a incompatibilității personale cu actul de a scrie proză în această situație, singura soluție ar fi recursul la confesiune. Deci nu mărturia ci mărturisirea, ca demers în care referința subiectivă e totdeauna mai „tare” decît cea obiectivă, generează întreg experimentul romanesc al Anei Blandiana. Din păcate, ambițiile autoarei merg într-o direcție oarecum diferită și obstinația în a alterna strategiile prozei subiective cu cele obiective pentru a disimula un pansubiectivism liric irepresibil, este principialul factor responsabil de scăderea cărții. După cum „mărturisirea” generalizată, în intenția de a scrie și romanul scrierii romanului (chiar dacă impresionantă prin confesarea dificultății, deopotrivă existențiale și estetice, a propriei experiențe romanesti) conține o bună doză de narcisism și cochetărie estetică, desigur neimputabilă în sine, dar, față de atari subiecte, preocuparea excesivă pentru maniera artistică riscă să apară ca lipsită de gravitate.

Romanul este organizat (și teoretizat) în trei registre epice pe care, într-un limbaj mai puțin structuralist decît al autoarei, le-am putea numi „coșmarul”, „fiecțiunea” și „confesiunea”. „Coșmarul” este de fapt ficțiunea-confesiune a scriitorului Alexandru, el însuși ficțiunea personajului-narator „Ana Blandiana”, ce odată cu scrierea de oară și jurnalul acesteia, ca prim comentariu al ei. Cele trei registre au o considerabilă autonomie, primele două putînd funcționa și independent. Cel mai realist este, ca în aparență, primul, cel plin și ambiguu la granița dintre epocă și parabolic, dintre epic și confesiv. Naratiunea personajului scriitor Alexandru gravitează în jurul a două experiențe fundamentale în orice sistem totalitar. Prima este cea a descinderii unei echipe de securitate în mijlocul unei sindrofii din apartamentul sanitarului. Descenderca, o demonstrație de forță menită să umilească, să intimidaze, ține de aceeași pedagogie a dictaturii ca și „terapeutică” aplicată în cea de-a doua experiență, a reclusiunii în sanatoriul-penitenciar în care scriitorul ajunge ca invitat, pentru a deveni mai apoi pacient. Episodul sanatoriului este indiscutabil partea cea mai realizată a cărții, veritabilă parabolă a universului concentraționar pur în care coercițiunea este cu atît mai eficace și mai aberantă cu cît nu mai are aparent nimic atroce în ea. Faza reprimării fizice și sîngeroase a trecut de mult. Sanatoriul este un fel de Pitești în care nu se mai practică o reeducare ci o restructurare a umanului, o modificare a datelor sale antropologice fundamentale, iar procedeu — reiterat și în alte episoade ale cărții — este cel al dislocării conștiinței umane din cadrele ei logice, contrazicerea cu obstinația a rațiunii și prin aceasta instalarea angoasei, a derutei, ca primă fază a dezarticulării ființei, pentru recompunerea ei pe alte coordonate, cele ale obedienței robotizate. Finalitatea acestui proces a încetat de mult să mai fie una strict socială sau politică, ea vizează înlocuirea normalului prin a-

normal, a firescului prin nefiresc, a naturalului prin artificial, într-o uriașă contrazicere nu numai a ordinii morale și a logicii umane, ci și a celei ontologice, a rațiunilor existenței înseși, ca generalizare halucinantă a unei stilistici barochizante.

Intrat oarecum de bună voie în aventura sanatoriului, personajul este supus unei terapii ce combină „exerciții de gimnastică de tip A și D și terapie auditivă.” Dacă exercițiile nu reprezintă altceva decît gimnastica aplauzelor, terapia auditivă este una a „socului” ideatic magistral minuit de doctorul Bentan, poate personajul cel mai realizat al cărții, un sofist malefic, cu alură și comportament proteic, aparent din ierarhia inferioară a stabilimentului, în realitate spiritul tutelar al acestei lumi demonice. Sfirșitul „tratamentului” este marcat de invitația la evadarea, reclusiunea devenind inutilă, cratiile o simplă buaforie într-un univers concentraționar generalizat. Utopia Marelui Inchizitor este realizată. În fața mulțimii amorfe ce aplaudă mecanic, scriitorul decide să rămînă de bună voie în sanatoriul devenit singurul loc unde ceea ce a fost cîndva normalitate este acum îngădui ca „nebunie”. Demolarea bisericii de lemn, construcția simbolică ce implică la modul superlativ ideea de arhitectură a existenței, consfințește triumful definitiv al acestei „deconstrucții” demonice a lumii. Și, totuși, recompunerea ființei christice pe chipul tinărului inginer cu care scriitorul se solidarizează în refuzul pseudo-normalității arbitrar instituite, într-o scenă de un patetism bine temperat, conferă simbolic o marjă de speranță. Episodul sanatoriului, fără să alunee în fantasticul propriu-zis, are mai mult dintr-o anume atmosferă bulgakoviană decît faustică. Diavolul și Christul sînt în primul rînd tipuri morale prezente în cadrele acestei lumi și chiar dacă cel care triumfă din nou este principiul neantului, al disoluției, celălalt este de față, deși pe ruinele propriului templu.

În registrul prozei obiective, dar fără pregnanță la care s-a situat episodul sanatoriului, sînt narate întâmplările de la Plai, zonă dobrogeană pe malul Dunării, loc prin excelență al unui refugiu evasi-edenic, imperfect totuși, pentru că nimic, nici chiar natura, arheologia sau creația nu pot scăpa vîgilei tentaculare a sistemului. Relațiile dintre personaje sînt destul de complicate din cauza inutilei suprapunerii de planuri epice. Urele aparțin atît naratorului numit Alexandru cît și celui numit „Ana Blandiana”, fără ca acest fapt să producă răsturnări de perspectivă ale portretului. Un astfel de personaj este profesorul arheolog obsedat să descopere o cetate bizantină deopotrivă din mîncîrt dar mai ales din apa ce, urmînd infailibila lege Babelei — Mayer, acorează însăși istoria. Oarea lirică de apă a Anei Blandiana este în fond oarea de amor, de inform, de promiscuitate, făcînd astfel și mai evident faptul că ideile fundamentale ale romanului sînt la origine intuiții lirice, transpunere epică a motivelor centrale din *Arhitectura valurilor*.

Sertarul cu aplauze păcătuiește însă prin prea evidentă și ostentativă ambiție de construcție romanescă care nu reușește, în pofida intenției afișate, să omogenizeze eteroclitul tuturor episoadelor. Vrînd să forțeze miza postmodernă a cărții, teoria celor trei F, explicitarea planului romanesc mărturisesc mai degrabă o anumită neliniște și neîncredere a autoarei în planul cu atîta minuție expus: ca să nu mai vorbim de faptul că „literaturizează” strident o tematică ce recomandă prin ea însăși o anumită discreție estetică, o camuflare a „artificiilor” literaturizării și mai puțin poate exhibarea lor auctorială. În general, aș spune că autoarea a mizat excesiv pe formulele estetice cele mai puțin adecvate atît tematicii cît și propriei sensibilități. Poeta și romancieră Ana Blandiana aparțin unei alte generații. Opticismul postmodern nu o prinde, nu i se potrivește; e o inutilă și chiar pernică cochetărie estetică, pentru că proza sa nu are, structural vorbind, nimic din jocul ironic al instituirii referinței la granița intertextualității afișate. Dimpotrivă, pentru Ana Blandiana referința este o realitate deloc livrescă, pe care o construiește cel mai bine nu atît în convenția obiectivității absolute, cît în cea a subiectivității confesive. Și într-un caz și în altul, raportarea la referință se face cu totală inocență a scriitorului „doric” sau „ionic”.

Nici chiar tematizarea actului de scriere a literaturii nu are nimic postmodern în *Sertarul cu aplauze*, poate doar acea voință de comentariu al propriului text, devenit prin aceasta pretext, cu sugestia autogenerării literaturii în spațiul de joc al textului și comentariului infinit. Din păcate, finalul mult prea „închis” distruge această sugestie. Spre deosebire de autorul postmodern, care nu uită nici un moment că el doar rescrie teme, texte, personaje, Ana Blandiana mai crede la modul romantic în puterea literaturii de a institui realul, mai crede în mitul demuriei creatoare, deși finalul în cheie marqueziană demonstrează tocmai contrariul: personajul nu reușește să-și mintuie autorul; ceea ce înseamnă că autorul însuși a ratat creația sau, mai rău, creația i-a scăpat de sub control, devorîndu-l. O credință pe care autorul postmodern a pierdut-o cam de vreo generație și mai bine...

Poeme de IOANA DIACONESCU

Numai nouă sălbatic versuri

Numai nouă sălbatic versuri
despre ceea ce ar putea fi
golul acesta în care
trebuie să încap
trebuie să-l transform
într-o prezență utilă
să nu alunec să nu mă pierd
să-mi închipui că ar fi
o stare bună
o stare normală
golul acesta în care
nu
mai
pot

Alb

Față-n față cu soarta compui versuri
timpul orei de zbor pe care
n-ai învățat-o la școală
ce gust mai are
pielea ta nu mai știi
ce miros mai are părul tău
ești alb de uitare
nici statuia din piața publică
nu-i mai albă ca tine
ochii ei albi
tulbură ochii tăi albi
întorși ireversibil
înăuntrul acestui vulcan
o mască de lavă
în sfârșit o în sfârșit
o culoare înfocată
pe obrazul tău alb

Această ființă străină de mine

Acest vas cuprinde
fiara trupului meu.
Se clatină, se răstoarnă,
aruncă în afară
mădularele ființei
pe care nu o recunosc:
trupul meu ca o fiară.
Albită de pulberea drumului sint tot mai aproape
de ceea ce-aș vrea să fiu,
pe străina rănită n-o știi, o alung de la mine.
În penumbra aceasta mă scald
ca-ntr-o mare caldă
chiar dacă pe țărnul ei se clatină obsedant
fierbinte, acest vas
ce poartă în sine ca pe un prunc aruncat în lume
trupul meu ca o fiară, această ființă străină de
mine.

Nu-mi mai poate da nimeni

Nu-mi mai poate da nimeni
ce-am pierdut.
Oceanele de spumă otrăvită
tot n-au putut să mă înghită: încă
respir deasupra lor, cu sirg.
Pe fundul lor (e vorba de oceane)
zac pe vecie negrele corăbii,
comori ce-s risipite-n gura scoicii
și-n burta peștilor — desigur morți și ei —
Și totuși respirind cu sirg deasupra spumei
ce-ar vrea să mă înghită mai aud
furtuni ce vor să vină, Mersul crud
alunecat pe lame de cuțite.

Corp în tăcere

Un oștean prăbușit e acum trupul meu încercat
de asuprirea minții.
Despărțirea între mine și el e invizibilă,

nu văd nici măcar cum trupul mi se subțiază,
nu văd, dar aud, un auz monstruos, amplificat,
aud corpul meu stingindu-se cu larmă.
Înăuntrul lui. Trebuie să suport această revoltă
pina la ora de liniște.
În tăcere, corpul meu e un oștean prăbușit
pe lângă care trec armii
pe cimpul de luptă.

Încercarea de a sta în picioare

M-am luptat cu aceste riuri divine
albastre ca cerul.
Malurile lor înflorite le-am secerat.
Am alungat de la mine forma cea mai firească,
dar și netrebnică a vieții.
Am întors spatele mării și i-am făcut un semn în
sinea mea

în timp ce
se cobora ca un ecran alb, imaculat
starea pe loc, încercarea de a sta în picioare.

Lumina feroce

Nu am făcut nici un fel de înțelegere cu simțurile
mele
Văzul e singurul cel asuprit,
folosit cu disperare,

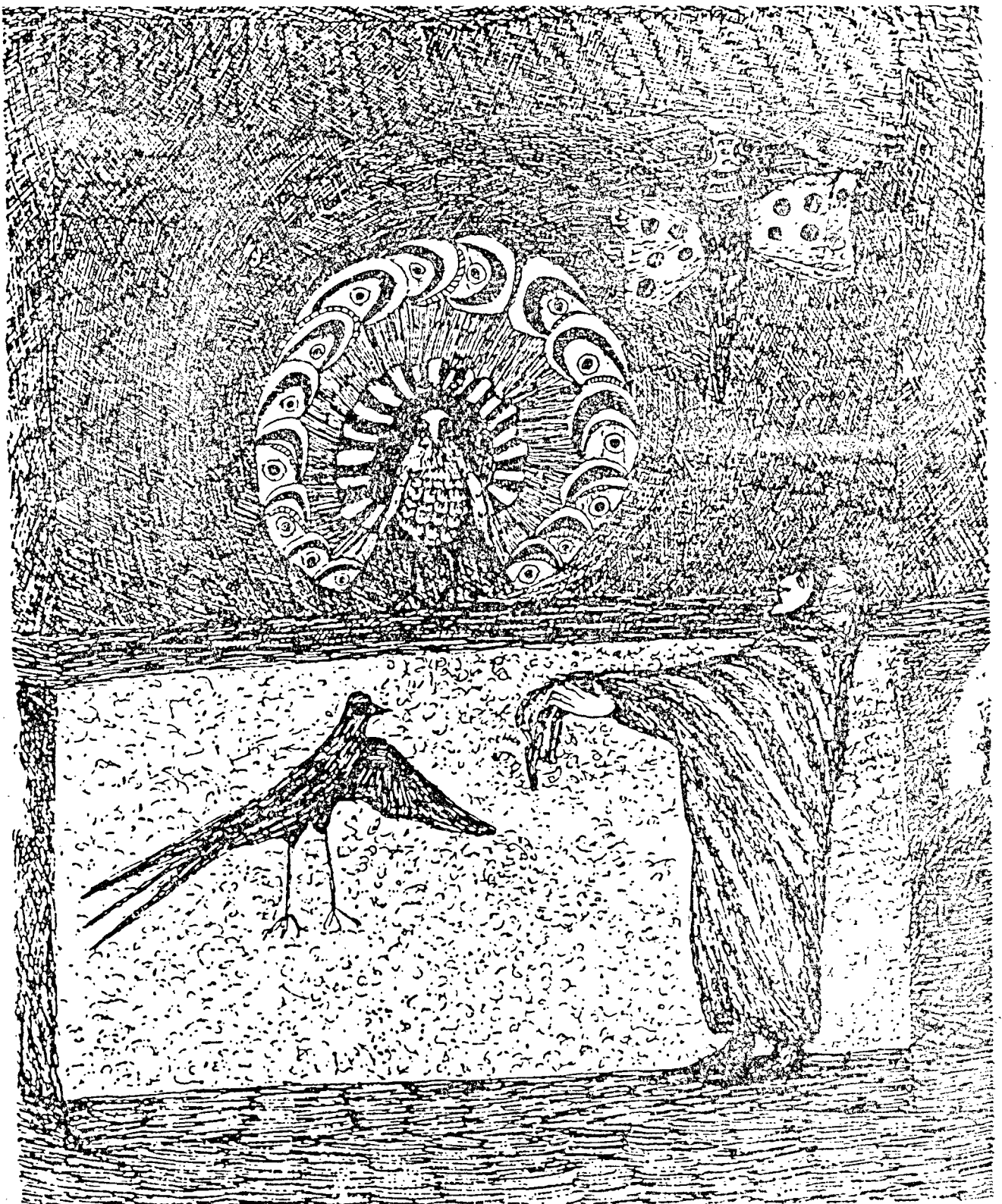
trecut prin irișii ochilor mei
orbiți de lumina feroce.
Dar ce pot să-mi mai cer,
cum pot să mă aduc la ordine mai mult
cum să fac să înceteze
această ardere continuă
a tăcerii profunde?

Nimic din întuneric

Doanne, numără semnele
tristeții de moarte,
adu-le aproape de lumina de seară
ce mă stinge.
Stau sub aripa ingerului meu protector,
abia mai respir, acolo e un aer dens,
dacă-nchid ochii alunec în pilnia sortii
dacă-i deschid mă oprește viața să plîng:
uite că privesc drept în față viața,
drept în față viața aceasta cernită și eroică
hohotind cu gura închisă ca și cum
nimic din întuneric nu mi-ar fi străin.

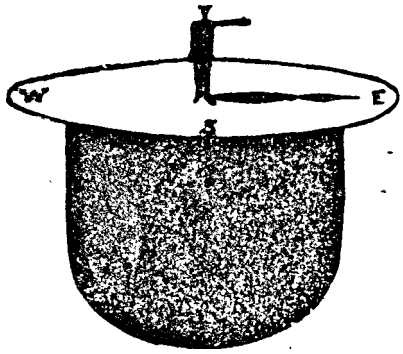
Un alt fel de lume

Se sfărîmă piatra înăuntrul pietrei,
pe dinafară nu se cunoaște nimic,
asta pare un exercițiu de imaginație
și totuși se aude vuietul, furtuna
din sinul pietrei
ce conține viața nemișcată.
Stau pe marginea zidului și imi imaginez
o pădure și o apă. Atît.
Văd această piatră în suferință de naștere
și aud avalanșa dinăuntrul ei;
nimic nu pot face neputincioasa de mine
decît să aud viața din ea
decît să pară că imi imaginez
cum se sfărîmă piatra înăuntrul pietrei.

estuar

ILEANA MĂLĂNCIOIU

„Ardere de tot”

Mulți amatori de artă găsesc, probabil, că, în ciuda celebrității Giocondi, nimeni nu a pictat zîmbetul ca Murillo. Îmi vine în minte zîmbetul Sfîntului Toma — amestec de superioară detașare și totuși de înfinită înțelegere pentru contradicțiile și slăbiciunile sufletului omeneș — în vreme ce privesc portretul Ilenei Mălăncioiu pe ultima copertă a recentei antologii din lirica sa — **Ardere de tot**, Ed. Eminescu, 1992. Descopăr aceeași ambiguitate — suveran dispreț și subterană complicitate cu spectacolul mundan, amărăciune și amuzată contemplație, scepticism și compasiune — în zîmbetul ce se adîncește în cutele unui chip de o energie și duritate greacă a trăsăturilor. Enigmatică, aproape imposibil de definit a părut și poezia sa în toate fazele de tinerete. Acea poezie contrazicea așteptarea cititorului sau criticului nu numai în orizontul discursului tradițional feminin — șocînd prin cruzimea viziunii și virilitatea expresiei — ci și în acela al imaginarii tradițional. Adevărul este că impresia de insolit provenea nu atât din planul expresiei, cit din unicitatea universului prefigurată — o umanitate rareori proiectată în focarul culturii centrale a unui popor, de tip arhaic și totuși foarte vie în resorturile ei, un sat românesc de cîmpie, de genul celui ales de Pasolini ca decor pentru *Oedip Rege*. Deși guvernată de nevoi primare, ce îndeamnă la paza strășnică a unui sac cu grăunțe în drumul spre moara pe o noapte geroasă, asemeni tuturor comunităților cu mentalitate arhaică, și aceasta se situează cu orgoliu în centrul universului: banala moară se transformă într-o **axis mundi** de unde începe ziua și pe care se rotește lumea: „Parcă-a mers și timpul după roata morii/ Și la miezul nopții s-a oprit. / / Mă agăț de spițele-nghetate/ Să pornească roata, să se facă zi/ Și să luminează și mă tem că lemnul/ Măcinat de ape va pieri.” (*La moară*). Parafrazînd un vers al lui Florin Mugur — „Nu există loc atât de strîmt încît să nu încapă în el nenorocirea” — putem spune că nu există univers atât de primitiv încît spiritul scormonitor și aplecat asupra întrebărilor ultime să nu-și afle sălaş. Ochiul poetei este obsedat de taina vieții, de taina morții. Contemplația avidă a convulsii unei păsări muribunde sau a nașterii unui cerb, departe de a trăda un gust naturalist, reprezintă o manieră specific poetică de sondare a misterului. În contrast cu decorul sordid, dicția amintește de epoca regală a prozodiei clasice; iambul alternează cu elegantul hexametrul, iar rima se adaugă efectului incantatoriu. Poemul, început ca o povestire a unei scene obișnuite, rurale, se frînge spre finalul epigramatic, răsucindu-se spre un sens mai general. Se apropie astfel de renescentistul *conceit* — poem țesut cu știință în jurul unei singure idei, cu o mișcare progresivă, cumulativă, pînă la transparența ideatică a finalului. Poeta posedă deja tehnica, atât de profitabilă, a aminării revelației. Gesturi nesemnificative, metodice (descrierea copitei calului, oprirea la fierar, potcoviarea) întîrzie deliberat lecția intuitivă a finalului: o morală aspră a călîrii prin suferință. Cititorul se află astfel angajat în descoperirea treptată a unui sens, cu satisfacția pe care i-o oferă orice demers hermeneutic. O configurație matriceală determină, blagian, universul poetei: în poezia de început — șesul, în cea mediană — muntele, în cea de maturitate — orașul. Șesul — a cărui asprime și viață activă nu au nimic comun cu nostalgia stepei slave — e o metaforă a linearității — a mișcării în timp, de exemplu. Scene primare de viață sînt resuscitate din visul fără fund al copilă-

riei. Transpunerea lor ca atare în discursul logic al maturului produce efecte onirice (**Puii din scorburi, Înțorcere**). Abstractul și concretul, ființa individuală și cosmosul sînt comprimate, prin orizontalitatea percepției, într-un nivel ontologic comun, sinestezic. Șotronul memoriei „șesuieste” și el scene de joc, crîmpeie din cîntece de leagăn, elemente de sagă. Basmul este deconstruit pe măsură ce propria experiență este transpusă în rama lui (**Rugă**). Scene „realiste” sînt absorbite într-un univers formalizat, mitic (**Cosașii**). Acest sincretism, caracteristic timpurilor imemorabile, face loc fisurii ontologice a unor planuri ce tind spre reîntregire în **Către Ieronim** (1970). Natura se închide în sine, iar omul resimte dureros divorțul de ea (**Cîntecul cucului**), ca și de un univers transcendent, dominat de misteriosul Ieronim. Planul existențial se desface, așadar, în trei: natura, care se refuză comunicării, omul, aparținîndu-i dar aspirînd la transcendere spirituală ca păianjenul cu cruce din poemul lui Blaga, și Ieronim, spațiul hierofant. Noua *Gestalt* a unei freudiene aspirații spre unitate este androginul. Ca și în proza romantică germană, natura păgînă (aici, transpusă în folclorul românesc: ie-tele, femeia care tentează șarpele, vindecată de urs — de la Shakespeare la Faulkner, emblemă a naturii primare, forță vulcanică, distrugătoare sau imanență — și încercînd în rîndul său să pătrundă într-un spațiu al martirajului creștin cu leacurile sale de magie neagră și talismane străvechi) aspiră către sacru, dar între cei doi poli ontologici se instituie o inecuație fundamentală (**Asemenea icelor, Singe de urs**).

vede ros./ Din stîncă scormonită peste noapte, /Inima reginei au scos. (...) / /Natanael, aveți grijă./ Cetatea va fi dărîmată; /Puneți în ziduri din loc în loc /Otravă curată.” (**Inima reginei**). Tot în spirit platonice, numele s-ar putea să aibă formă interioară, Ieronim, nume sfînt, să însemne limbaj sieși suficient, logos demiurg. Este foarte interesant cum locul lui Iisus este luat de Ieronim / Ioan Botezătorul, printr-un fin ecou intertextualizat, ca și cum profetul ar fi mai important, creîndu-l pe Iisus prin limbaj, iar Ierodasa e invocată în formule consacrate pentru Maria: „Și ai lăsat-o pe nimfă/ Asemenea unei femei/ Să îi dezlege /Curelele de la sandale; /Fericită să fii tu, Ierodasa./ Acum și-n toate ceasurile tale.” (**Fericită să fii**). Uneori eșanțioane din tradiția mitopoetică sînt și mai instrăinate, topîndu-se într-o gândire mitică reactivată.

Opera autorilor autentici pare o permanentă rescriere, o gravitație în jurul unor obsesii fundamentale. În cazul Ilenei Mălăncioiu, se poate vorbi de o **continuitate** a unei aventuri hermeneutice. În **Crini pentru domnișoara mîrcasă** (1973), lumea unificată din finalul volumului anterior (**Trecere**) se manifestă fundamental monadic: mersul ființei cu ea însăși, ca în taoism („Mergi cu calul tău și cu șaua și cu drumul” — Răpirea, identitate cal/călăreț ca în **Apocalipsa** (...calul tău” (... /De care ai fost lipit”) sau mesager divin/vehicul — etanșitate, lipsă de diferență în interiorul oricărui mit — din Ezechiel, 1: 15—28 („Împrejur vedeam norul din care-a venit/ Și cele patru fețe nevăzute ale lui/ Și cele patru roți de hrisolit/ Care-l duceau acolo unde le spui.

Cu **Inima reginei** (1971), Ileana Mălăncioiu se ridică în sfera mării poezii, coerențele și intens semnificantele sale configurații mitopoetice inspirînd comparații cu *Tînăra Parcă* sau tetrada hölderliniană. Eul liric, contrazis în efortul de transcendere, își inventează o nadă, un alter-ego, prin care să-l ademenească pe Ieronim. Înscenarea unei rivalități între sine și enigmatică „figură de umbră”, dublu al său din lumea de dincolo, servindu-i de mediator ontologic, transpune, la modul ludic uneori (în termenii dispusei a două fete de țară pentru același drăguț, foarte de efect prin contrast cu esoterismul gândirii poetice), figura androgină (eul poetic/Ieronim) într-o tetradă (eul poetic/persona, unitate, viață/moarte), avînd, în comparație cu aceea a lui Hölderlin (cer, pămînt, muritori, divini), unul din termeni dublați. Ceea ce era raport univoc, tradițional, al poeziei la mit, se articulează într-o figură a dedublării interioare și a întemeierii metafizice. Căci ce e „inima reginei”, dacă nu valoare întemeietoare a oricărei creații spirituale. Cum nota Eminescu în Jurnalul său, citat de Mircea Cărtărescu în *Visul chimeric*: „Din adîncimea lucrurilor trebuie să rezulte ceva plin — adică nu numai forma esteroară. Ideea lui Plato.” Este etapa accentuat platonizantă a poetei, a vinătorii existențelor metafizice pline. Inima reginei întemeiează o civilizație precum trupul Anei (sau mai bine zis, sacrificiul lui mănăstirea lui Manole. Cariul civilizației, ființe și animale de subsol, o amenință periodic: „Natanael, cred că umblă șobolani prin cetate. /Palatul regal se

arhetipurilor. Întîlnim acum, la o poeză căreia îi repugnă evident parada de cultură și referențialitatea (întîlnim doar câteva ecouri eminesciene și bacoviene), un poem-eseu despre Hamlet — cel mai lapidar și unul din cele mai profunde... (**Restul e tăcere**), dacă stăm să ne gîndim că nici reputatul istoriograf al sur-selor shakespeareene, G. Bullough, nu menționează esul lui Montaigne; **A filosofoa înseamnă a învăța să murim**, din care Hamlet pare, într-adevăr, să parafrazeze. Este timpul rafinementelor de tot felul, ca în **Salvatorul** — o mică „apocalipsă”, mozaicată din imaginarii consacrate („pielea solzoasă”, „cel ce e viu”, „salvatorul”, blana de miel sîngerat, argintul — Iisus fiind lapis în alchimia medievală) într-o „narațiune” de o ferme-cătoare simplitate și naturalețe. Este totul ce ne pregătește pentru **Sora mea de dincolo** (1980): hamletiana sondare a graniței este mai lipsită de fior transcendent decît **Pasărea tăiată (Nu te mai pot vedea)**, parafraza deconstruiește mitul (**Lăsați iarba să crească pe ea**), ca și cum, sub povara tragediei personale, poetei i-ar lipsi acum gustul pentru comedia, în sens dantesc, a speculației metafizice. Poezia e mai curînd plastică decît dramatică, și psihanalizii ar putea specula suprapunerea unor scene primare (amintirea celor două fete disputîndu-și plapuma într-o noapte geroasă) peisajului și ritualului funerar percepute în concretețea lor și cu aceea apatie ce anesteziază spiritul în momente de maximă suferință. Rostirea impersonală, alienată, fabulația cu voința deliberată a auto-iluzionării încearcă să anihileze prăpastia gîndului. Tărîmul de dincolo este aproximat prin negație logică, poemul fiind cel mai adesea o construcție a analogiilor presupuse. Muntele, simbolizînd revelația într-o lungă tradiție esoterică, servește acum doar ca analogon al urcșului mereu reluat al Golgoetei pe urmele tatălui — cel mitic, firește, prin care moartea a intrat în lume.

Linia vieții (1982) se frînge spre oraș — nu o configurație matriceală, precum șesul, nu un simbol al transcenderii sau calvarului, precum muntele, ci o prezență concretă, apăsătoare, aici și acum. Sordid, angoasant, el este un spațiu închis și chiar comparația cu un model anterior trimite doar la Babilonul biblic. Asimilată ca element de decor, umanitatea lui apare în scene cenușii, înspăimîntată, dezbinată, în climatul de suspiciune generală. Erau, fără îndoială, peisaje exterioare și lăuntrice familiare conștiinței publice, ceea ce și explică succesul cel mai mare înregistrat de un volum al Ilenei Mălăncioiu. În consonanță cu degradarea maselor de oameni transformați în cadavre ambulante, poezia însăși coboară de pe soclu; dispăre rima, nu însă și ritmul, ceea ce generează un efect discordant, de tensiune nerezolvată. În grupajul de **Inedite** (multe publicate în presă, în perioada 1982—1991), poezia este eliberată de orice constrîngerii formale, prozodia fiind total subordonată logicii poetice. O voce categorică, monolitică, o voce a autorității spirituale se aude în cadența ardentă a unor poeme ce își apropie condiția pamfletului. Spre deosebire de alte scrieri ale rezistenței, publicate în ultima vreme, Ileana Mălăncioiu este interesată mai mult de condiția victimei decît de aceea a călăului. Victimizarea este judecată exclusiv din unghiul victoriei sau capitulării morale. În următoarele versuri, a căror cruzime lasă în umbră confesiunea contelui Ugolino în ultima *bolgie* dantescă, judecata inflexibilă, precreștină, pare inspirată de exigențele arhaice privind puritatea morală a celui sacrificat: „Aș fi putut să vin cu voi la cină /Uitînd vînzarea care-avea să vină, /Dar am văzut că toți stăteai la pîndă /Știînd care e prețul și neputînd afla /Cine pe cine trebuia să vîndă. / / Acuma cînd vînzarea ține loc /De tot ce ar fi trebuit să fie /Numai Pilat își joacă rolul lui /Spălîndu-se pe mîini deși el știe /Că de la marea taină lipsise chiar Cristos /Și i s-a dat în loc un păcătos. / /Voi vă uitați descumpanți la Iuda /Care și-a luat arginții și se duce /În timp ce păcătosul vîndut a fost uitat /Și trupul lui a putrezit pe cruce.” (**Aș fi putut să vin**). Cea mai grozavă farsă imaginabilă se bizuie tocmăi pe lipsa acelei plinătăți din „adîncimea lucrului” de care pomenea Eminescu. Orice suferință e inutilă, dacă, pînă la urmă, cu o ridicare a umerilor, se poate spune: „A fost tilharul”. Pentru că abia atunci călăul învinge a doua oară și abia atunci învinge cu adevărat. Vizionară, liturgică sau politică, poezia Ilenei Mălăncioiu este expresia unei impresionante energii spirituale.

MARIA-ANA TUPAN

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Justificările unei proze al cărei autor este o femeie sînt mult mai complexe decît cele reperabile într-o încadrare feminină sau alta. În cazul Gabrielei Adameșteanu nu se poate vorbi despre feminismul exclusivist-agresiv, chiar dacă substanța cărților ei se concentrează în permanență asupra femeilor, ca asupra unor nuclee de sens. Dimpotrivă, personajele feminine au fie înțelepciunea resemnată a bătrîneții, păstrînd ca unică aroganță prestigiul vîrstei (ca Madam Delcă sau bătrîna Ioaniu din *Dimineața pierdută*), fie sînt dinainte legate prin destin de o prezență masculină dominantă (asemenea Ivonei în *Dimineața pierdută* sau tinerei Letiția în *Drumul egal al fiecărei zile*). Sensurile cu care Gabriela Adameșteanu își înzestrează cărțile sînt întotdeauna mai largi decît cercul cuplului: ele nu se limitează la a comunica experiențe subiective singulare și nici măcar la a le deschide pe acestea unor generalizări, ci țin seama de ample contexte politico-sociale. Explicit sau nu, toate cele patru volume ale sale se bazează pe criza generată de stereotipie, de gestul prea mult neglijat ca să nu devină reflex, de pendularea între aceleași două alternative cunoscute. Lumea paralizată a unei astfel de crize își condamnă de la început indivizii la eșec (pe bărbați în aceeași măsură ca pe femei).

Volumul de debut, *Drumul egal al fiecărei zile*, stîrnește destulă vîlvă în lumea literară a României anulului 1975: îi smulge o recenzie prudent elogiioasă lui Nicolae Manolescu („bine scrisă, cu nerv și ironie”, „exact și meticolos în observație”), este dublu premiată (premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, premiul „Ion Creangă”, al Academiei Române) și se reeditează după abia trei ani. Conceptul ca un jurnal de copilărie și adolescență, romanul este clasic prin coerență la toate nivelurile, nu numai într-un plan interior. Existența fetiței în spațiul inert al provinciei este marcată nu atît de autoritatea maternă, cu semnele ei de învinșă, de condamnată la așteptare și trudă tăcută, fără urme, cit de imaginea unchiului, father figure, cu ascendenții ei spirituali. Astfel, încît imaginea ulterioară a iubitului este o altă proiecție a aceleiași autorități, iubirea din studenție însemnînd continuarea relației cu maestrul, înscrierea pe o axă verticală, a determinațiilor. Finalul cărții mizează pe simbolul explicit al ogîndirii: chipurile suprapuse în ogîndă, al femeii și al bărbatului, nu traduc o comuniune pur erotică sau sentimentală, ci și o rupere a „drumului egal al fiecărei zile” prin congruența spiritualului în cele două ipostaze ale sale. Cea mai mare reușită a debutului Gabrielei Adameșteanu nu se pare tocmai acuitatea cuvîntului, aspirînd la actualizarea semnificațiilor în integralitatea lor. Proza depășește cele mai multe din riscurile unui „Bildungsroman”: nu

„Drumul egal” al prozei

alunecă nici în sentimentalism autobiografic (sînt prea multe conotațiile dur-realiste pentru a ajunge acolo), dar nici în documentar al persecuției politice, acesta existînd colateral și oarecum în stadiul de pretext al evoluțiilor interioare, al relației personajelor cu timpul. „De fapt, drumul egal al fiecărei zile purta în el semnele nereușitei”, enunță vocea principală a romanului. Succesul personajelor este deci condiționat de felul în care ele se raportează la acest timp egal, de capacitatea lor de a dezmembra unitățile lui și de a le recompuze mozaicat, pe dimensiuni de astă dată inegale.

Aceeași relație va constitui, în 1983, tema romanului *Dimineața pierdută*, redit în 1991 ca piesa de rezistență a prozei Gabrielei Adameșteanu. Perspectivele sînt acum caleidoscopice, vocile se continuă unele pe altele și își suprapun biografiile și relațiile. Ca și înainte, întreaga mișcare a romanului este concepută sub semnul drumului, al unei atracții spațiale („al dracului obicei ai să collinzi... toată viața ți-a picat mucus pe la ușile altora”). Tanti Vica și veșnicile ei vizite bucureștene stîrnesc aducerile aminte, provoacă poveștile la spunere. Cea mai mare parte a romanului este un dialog între femei, înlocuit uneori de monologul interior; niciodată gratuit, pentru că intuiția timpului subiectiv există mereu în fundal. Casele în descompunere, grădinile invadate de bălării, mușcagaurile și mirosurile grele nu sînt altceva decît semne ale acestui timp subiectiv, pentru că, într-un fel sau

altul, perspectiva tuturor personajelor se focalizează asupra bătrîneții, a fărîmării. De la bun început viața pare condamnată la ratare (copilul Ivona se naște cu o figură deja îmbătrînită și urîțită), după cum ziua întregă e compromisă dacă ai pierdut dimineața (v. replica Ivonei, exasperată de vizita prelungită a bătrînei care așteaptă imperturbabil să-și primească banii lunari, cei cincizeci de lei lăsați testamentar de doamna Ioaniu, mama Ivonei). Bătrînele sînt singure pe lume (copilul Ivonei, stabilit în străinătate, și nepotul Vicăi, apariție episodică la începutul și în finalul cărții, nu acordă nici o șansă în plus regenerării acestei lumi, avînd trasee paralele și cu o funcție mai ales compozițională). Lumea însăși trăiește în și din clevetelile lor interminabile, declanșate, chiar și ele, de un surrogat de viață, static: o fotografie de familie, ai cărei protagoniști vorbesc, pe rînd, fiecare cu varianta sa explicativă.

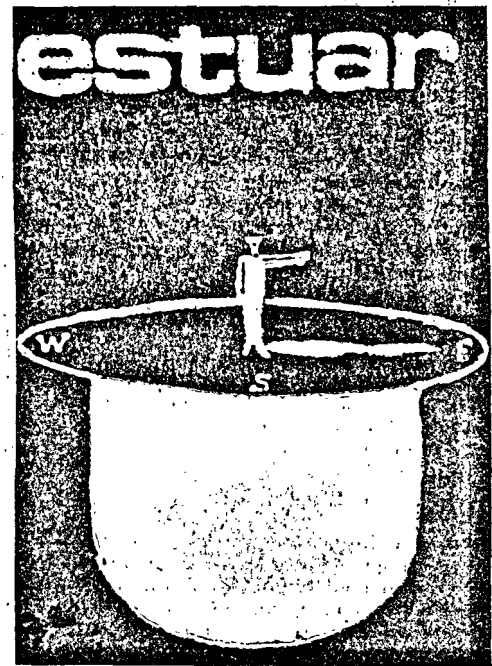
Războiul nu apare decît în consecințele sale umane. Profesorul Mironescu, altă ipostază a raționalistului din *Drumul egal al fiecărei zile*, introduce, cel mai adesea, planul realist al vieții sociale și politice înainte/interbelice. Acesta este al doilea factor esențial al cărții, la fel de important ca și cel subiectiv, al individualului și interiorității, pentru că aduce o dimensiune teoretică, o încercare de problematizare a ființei naționale, a paradoxurilor firii românești etc. Astfel, titlul romanului dobîndește o nouă semnificație; aceea de ratare a startului politic al unei națiuni prin

pierderea tuturor „iluziilor naționale” la cea dintîi încercare grea a istoriei.

Sensurile lumii care constrînge și dezintegrează fac subiectul nuvelor din 1979, *Dăruiește-ți o zi de vacanță*, cel mai adesea transpuse în criza cuplului, ca și în volumului de proză scurtă din 1989 — *Vară-primăvară*, unde frecvența tot mai mare a reprezentărilor onirice testează o alternativă compensatorie a realității. O „exersează” ca model posibil al continuării drumului „pe care singur ți l-ai ales prin ceață și prin întuneric”. Prezentul, timpul lui „acum”, alterează eul: „dacă ai fi tu (s. m.), n-ai fi aici, ai fi departe”; așadar, varianta onirică, asemenea în cercerii în amintire, se transformă în șanse unice ale reinvestirii acestuia cu autenticitate. Artistic însă, stilul onirist nu o prinde foarte bine pe Gabriela Adameșteanu tocmai pentru că ajunge superficial în întretărirea de perspective și voci avînd în proza scurtă înfiltoarea, pe seama limbilor pămîntului rostind aceeași replică, atrăgînd diluarea substanței textului, scăderea densității lui.

Spațiul convertit în timp, „drumul” convertit în „viețuire”, în înaintare sere mearte, face predilecția prozei Gabrielei Adameșteanu. De structură clasică, scrierile ei optează pentru cuvîntul precuton, pentru analiza la temperatură constantă, pentru aparenta independență a mișcărilor și formulelor personajelor sale. Cărțile ei poartă semnele succesului pentru că nu își propun o inovație formală radicală, ci ajustează un model deja patentat formației ei intime.

MIHAELA TÎRSCĂ

Examen cu JENI ACTERIAN

Înainte de a fi „un nume adunat pe-o carte”, Jeni Acterian a fost mai mult decît frații săi — Haig (mort pe front, în Cuban) și Arșavir (supraviețuitorul și „administratorul” zelos al gloriei tuturor) — un mit: mitul bucureștean al femeii superdotate, numele său fiind termenul de referință pentru evaluarea la superlativ a inteligenței feminine fermecătoare, necanonice. Editarea *Jurnalului*... ei e una din restituirile literare cele mai surprinzătoare. Trebuie spus încă de la început că *Jurnalul* unei ființe greu de mulțumit este doar o selecțiune dintr-un întreg deocamdată necunoscut — și anume, o selecțiune făcută de Arșavir Acterian în așa fel încît să reziste cenzurii ceaușiste; întregul ar putea fi infinit mai interesant, căci e de presupus, că Arșavir Acterian, dornic să-și vadă sora publicată, a cenzurat în spiritul autenticei cenzurii ceaușiste; nu știm ce a rămas pe dinafară — poate date incitante despre generația '27 și mentorul ei, de pildă. Această observație nu constituie neapărat un reproș la adresa ediției actuale — e bine că a apărut și așa, spre bucuria lui Arșavir Acterian, care se străduiește să-și vadă frații intrați în istoria literară —, ci mai degrabă formularea dorinței de a avea, cit mai curînd, ediția integrală. Apoi, foaia de titlu a cărții ne previne că *Jurnalul*... cuprinde perioada 1932—1949; ultima însemnare este însă datată 22 august 1947; unde s-a strecurat, deci, greșeala?

Insemnările Jeniei Acterian, începute în 1932, cînd autoarea avea 16 ani, debutează copilăresc și plat; paginile sînt pline de suspine neconvingătoare, de semnele narcisismului adolescentin, de dureri și plictisuri fără cauză ori obiect. Temele existențiale la modă — în acei ani și pentru acea vîrstă — adică suferința, plictisul, moartea, neliniștea, luciditatea, singurătatea etc., o seduc și pe Jeni Acterian, fără însă a da pagini memorabile ori măcar convingătoare. Convingătoare sînt, în schimb, consemnările despre cărțile citite — romane franțuzești și englezești, dar nu numai —, despre filmele de duzină văzute (uneori mai multe pe zi) ori portretele necomplete ale prietenilor frați-

lor săi care frecventau casa Acterian. Cele mai bune sînt însă paginile despre panica sa în fața examenelor: Jeni Acterian și-a făcut liceul în particular, prezentîndu-se doar la examenele de an; și, cum ocupația sa de căpetenie era să citească romane, timpul pentru studiu era redus la cele două-trei săptămîni dinaintea examenelor; atunci, ea făcea ziua și manualul, reușind, surprinzător, să se claseze printre primii, dacă nu chiar prima. Stilul acesta abrupt și l-a păstrat și de-a lungul facultății — a fost, începînd cu 1935, studentă la Filosofie —, ea frecventînd cursurile pe alete, mergînd la Biblioteca Fundațiilor Regale mai mult să se arate și să întâlnească lume decît să studieze, învățătura rezervînd-o pentru sesiune. Faptul că după fiecare sesiune improvizată decide că „nu sînt prea mulțumită de mine. Anul acesta va trebui să lucrez serios. De ajuns cu diletantismul”, nu înseamnă, bineînțeles, nimic.

Insist asupra stilului insolit de studiu al Jeniei Acterian deoarece acesta are un revers frapant: autoarea își judecă fără milă atît profesorii, cit și prietenii. Se pot extrage, din paginile ei, portretele — caricaturile — unor importanți profesori interbelici ori portretele reprezentanților generației '27, iar rezultatul este o galerie de nulități! Căci Jeni — aceeași care nu se omoară cu studiul, ci își împarte zilele între mondenități, filme și romane citite cu tonă — judecă rapid și cu neîndurare cînd e vorba de alții, găsindu-le tuturor nod în papură: Negulescu e o „mumie” cu „vocea hîrîită și monotonă”, Dimitrie Gusti, „un increzut, nervos, pretențios și plin de el”, Motru „vorbește agramat și prost. Făcea într-o frază al cărei sens era un loc comun oarecare, 3 greșeli de limbă, 5 de gramatică și 7 biblîieli”. Florian, „cumsecade”, dar „mediocru”, Antonescu, autorul *Pedagogiei*, îi provoacă gîndul că „toți imbecilii ar trebui excluși din universitate”, Bagdasar o exasperază cu „salutul bleg și zimbăreț”, concedind însă că acest om „cumsecade” e „la locul lui”, Posescu e „stupid și antipatic”, ba, mai mult, imită „mumia” Negulescu, Anton Dumitriu — care l-a urmat la catedră lui Nae Ionescu, închis în lagărul legionar din Miercurea Ciuc — e ascultat „cu resemnare”. Doar Vianu (cărui îi face favoarea de a-l asculta „pe jumătate”) și Petrovici (cărui îi recunoaște meritul de a nu spune „nici o prostie”, deși adesea bate locurile comune) trec ceva

mai bine examenul cu Jeni Acterian. Portretele, celor din generația '27, cu mentorul lor în frunte, sînt ceva mai nuanțate, cuprinzînd și mărturii directe ale prețurii ei, dar cu tușe la fel de neiertătoare: Nae Ionescu, care își contramandea mereu, prin servitor, cursurile, e acuzat că „prea trage chiulul”, că unora e „deplasat” ori chiar „lamentabil”; Eliade scrie cărți „deșert de idioante”, Eugen Ionescu, glorios după Nu, începe „să fie ridicol”, Cioran e ridicol la rîndul său, Noica, deși are „o anumită inteligență”, e „ipocrit”, Vulcănescu o inebunește prin cursuri plicticoase; în concluzie, „Ridicoli sînt cu toții acești tineri cu mentalitatea lor de a exagera și complica toate nițurile și să fie cu un pic mai puțin deșert și mai inteligent în noua generație, crema, cum s-ar zice — preocupările și discuțiile lor mi se par inutile”.

Tot plimbîndu-și nemulțumirea în lumea intelectuală și artistică a mondenității bucureștene, Jeni Acterian devine interesantă. Schimbarea se produce treptat, desăvîrșindu-se după 1940—41, cînd autoarea intră în seria neagră a vieții sale: își pierde tatăl, apoi profesorul preferat — Nae — iar în 1941, la rebeleștona legionară („revoluția” legionară, așa e numită în *Jurnalul*...); Jeni Acterian a fost complet abstrasă din politic, sere deosebire de frații săi), fratele ei Haig este arestat; moartea lui pe front, în batalioanele de pedepsă, moartea mamei sale și sfîrșitul facultății marchează o ne-declarată izgonire din Paradis a autoarei. Cînd ea mai și începe să lucreze o muncă istovitoare de birou, să aibă iubiri ratate, să simtă războiul, să se teamă cu adevărat de suferința fizică ori de moarte, ei bine, atunci paginile *Jurnalului*... devin, literar vorbind, excepționale. Scrisul ei cișugă substanță și relief, iar angoasele de hirtie pe care le-a mînat și consumat în adolescență capătă, acum abia acum, carnea tumorală a durerii. Repet, paginile *Jurnalului*... începînd cu 1940, sînt excepționale. Iar citînd-o, văzînd-o cum suferă și cum, plină de energie și voință, face planuri de viitor, simți, ca cititor — că cititor ce-i cunoști destinația încheiat — o milă imensă pentru ce-o mai aștepta: socialismul, închisorile lui Arșavir, căsnicia ratată și o atroce boală mortală.

MARTA PETREU

VIZIUNE ȘI EXTINCȚIE

Dintre stereotipurile tacit admise ale literaturii, aceea privind circumspecția criticului de întîmpinare e dintre cele mai statornice. Superlativul — se spune — aparțin de regula clasicilor sau valorilor mirate în uz public, recunoscute ca atare de către manuale; contemporanii intră în literatură pe o treaptă mai jos, ceea ce face ca fraza criticului să evolueze în concordanță, relativizându-și entuziasmele și temperându-și aderența. Sînt cazuri, însă, în care criticului îi este dat să se revolte — cu bucurie — împotriva propriei sale condiții precare, sceptice. Ocaziile de anvergură sînt destule de rare, dar Haosmos, de Magda Cârnelci (Editura Cartea Românească, 1992) e cu siguranță una dintre ele. Volumul constituie o revelație, prin nuanțarea scrierii, substanța poetică și tensiune de idei; și nu puține poezii urcă spre registrul înalt, distilat al capodoperei, unde numai cei cu adevărat dotați cu har nativ au acces, și nici aceia întotdeauna.

Magda Cârnelci face parte, cu certitudine, din categoria celor aleși, a celor puțini, care vor rămîne, și nu la periferia istoriei literaturii; o recomandă o profunzime reală, multe poeme trebuind interpretate filosofic, ca unități iradiante ce concentrează, sintetic, sensul ireatic al întregului volum; o recomandă o subtilă știință a combinațiilor imagistice, prin care cititorul e captat dintr-o dată, fascinat de atmosferă și de ușurința translației de la suprafață la adîncime, și o recomandă, nu în ultimă instanță, unitatea de ton și de altitudine a întregului volum, în interiorul căruia motive recurente, venite din cele două cărți anterioare ale autoarei (*Hipermatéria*, 1980, respectiv *O tăcere asurzitoare*, 1985, publicate amîndouă sub pseudonimul Magdalena Ghica), își precizează identitatea incipientă de atunci, orizontul semantic și de sens imaginar, ca de altfel și viitoarele direcții prioritare de coagulare.

Haosmos e, astfel, o carte de maturitate, și indiciul unor aptitudini poetice de excelență. Volumul se deschide în ambele direcții, preluînd din poemele anterioare ale autoarei substanța unei concepții, rafinate acum prin multiple sensuri inedite, dar el indică și o fertilă cale de evoluție pentru viitor, fiind, sub acest aspect, volumul cu tenta cea mai pronunțată programatică pe care Magda Cârnelci l-a scos pînă acum în lume. Admirîndu-i versurile scrise pînă acum, citîndu-i, cu aceeași intensă admirație participativă, volumul scos recent de sub teascuri, înclin să cred că Haosmos va deveni, în timp, o carte-pivot a intențiilor autoarei, punct de confluență pentru unele simboluri, dar și spațiu genetic, din care vor porni spre volumele care vor veni filozofice imaginare de durată, caracteristice pentru o vocație inconfundabilă și pentru un traseu calitativ de excepție.

Poeta împărtășește din substanța solidă a generației 80 o formă de existență ca poem continuu, deci sublimarea înspre artistică a concepției de viață, capacitatea de a gândi în planuri globale, cu pretenția — deloc excesivă, ci modernă — a configurării unei opere totale, în care nici un sens parțial nu se poate descrie fără implicarea izomorfică, osmotică a întregului, și nu în ultimul rînd un citadinism halucinant, trăit frenetic, cu știința absorbției marilor ritmuri, în care ființa nu întoarce spatele lumii, căutîndu-și spații de refugiu, ci își asumă impetuoz destinul, rezultat nu din reclusiune, ci din confrun-

tare. Lipsește din acest volum mecanismul retractil al ființei ulcerate, cum lipsesc de altfel și toate simboiurile de claustrare, de închidere. Dimpotrivă, imaginarul volumului merge în sens contrar, al asumării cu frenezia a deschisului, spațiului plinar, vitalizant, ceea ce face ca la nivelul inventarului de substanță, elementele concrete să precumpănească în raportul lor — cifric și semantic — cu elementele abstracte.

Deci prima precizare ar fi că volumul nu-și sufocă concretețea prin recursul comod la scheme abstractizante. Ideea, filosofică se nasc nu din negarea realității, ci dintr-un tratament halucinatoriu al acesteia, nu din scheme reductive ci, dimpotrivă, din potențarea pînă la extaz, pînă la frenezia a unor obiecte, ființe sau forme care se resping, se atrag, dar

cale/ unde m-am recunoscut fără limită fără vîrstă în fetițe și/ bătrîne străine în soldați și în micile funcționare în/ mulțimea care se revărsă ca o lavă electrică pe străzi/ la ora amiezii — / numai un singur trup vast pulsabil cu o singură miriadă/ Față o revărsare strălucitoare fremătînd expansivă în/ spațiu o singură Inimă nesfîrșit palpitînd o singură Gură/ atotvorbitoare un singur Auz infinit un singur Văz gigantic/ ce se privește privind un singur Singe vom fi/ irigînd luminos universul cu arterele și venele sale/ desenînd în vid o siluetă fantastică un singur Vis simultan/ în Creierul unic un singur Val de lumină înfășurîndu-se/ în coconul său fantomatic o singură Iluminare și/ o singură nesinguratică Moarte".

MAGDA CÂRNECI

Două adolescente

Și dacă dintre două adolescente prietene
iubindu-se cast în lungi plimbări matinale între
hipodrom și liceu

una alege brusc pielea și ochii unui tinăr bărbat
mirosul verde și iute glasul lui aspru incendiîndu-i
pînă la orbire pielea și ochii trupul încă copil
și uită restul mare al lumii și hipnotic i se dedică

Iar cealaltă nu alege pe nimeni
ci pierdută în deducții supramundane în lungi
plimbări singuratiche între hipodrom și liceu
nu crede un singur bărbat să fie iubit mai presus
decît sfera pămîntului cînd totul e sfînt sfînte
lalelele sfînte insectele și castanii
cînd bărbații sînt miriade și miriade asemenea sînt
femeile de sus de departe iubirea e mai
imposibilă decît lumea
și își inchipuie prima acuplare ca un holocaust universal

Cine a greșit? Cine are dreptate?
o, mică prietenă
păstrată într-o memorie puberă ca o albină
de aur într-o rășină ușor dureroasă
oare ai ales bine? oare ești fericită?
Acum cînd știm amîndouă
că nimic nu ne primește complet nici bărbații
nici sfera pămîntului ci înapoi ne reflectă și
nimeni nu știe nu poate fără rest să se dăruiască
să se oglindească fiind bărbat sau femeie în lume.
deși lumea bărbații femeile sînt un truc al iubirii
sfere mari și mici susținute în vid
de această enigmă prea simplă prea grea
pentru pruncii bătrîni care sîntem.

în primul rînd își trăiesc expansiv plenitudinea interioară. Remarcabil în Haosmos este acest joc frenetic al ființelor plenitudinare, ce tind să se depășească pe sine într-o unică osmoză, în lava incandescentă, stihială, a unei unice substanțe: „măturat de o unică mîină evaporat ca moleculele palide/ ale unui gaz spectral halucinant / și vom fi vîd — în paturile umede de spital, în/ săliile de așteptare din gări, în cabinetele medi-

Universul întregului volum trimite spre cosmic, mai precis spre o eschatologie cosmică, plenară, în care parțialul, irelevant, este transfigurat de o mare explozie finală, de infinită energie pe care, în acest fel, lucrurile o eliberează. Două detalii se cer relevate aici: în primul rînd dimensiunea de eschatologie solară a întregului, solaritatea fiind singurul atribut substanțial al plenitudinii, și în al doilea rînd, scopul final al aces-

tei fisionii cosmice, și anume — aici sensul este inevitabil mai abstract — al anulării tuturor distanțelor, deci și a distanței dintre ființă și propria sa imagine. Citatul pe care l-am selectat dezvăluie ambele sensuri, fiind vorba de un soare care se devoră pe sine („soarele îl cuprîndea pe soare în soare/ mistuire de aur eram soare incandescent întuneric/ sori mici într-un soare mai mare într-un soare mai mare/ hău orbitor soare soare/ soare soare soare soare soare"), însă pentru clarificarea celui de al doilea aspect relevat mai sus, acela al abolirii prin extaz a distanței ontologice dintre ființă și imagine, putem recurge la poezia care imprimată titlul ei întregului volum, și anume Haosmos, care concentrează un motiv care reapare obsesiv de-a lungul mai multor pagini, și anume pe cel al fotografiei anulate, al camerei de luat vederi, mecanism deficitar, fiind mereu obligat, prin menire, să privească în afară, deci să se legitimizeze prin ceva care nu îi aparține. În treacăt fie spus, ar fi poate interesant să se cerceteze acest motiv al fotografiei la reprezentanții generației 80: el reapare obsesiv, de la Horasangian la Gh. Crăciun sau la Cărtărescu, ceea ce demonstrează că nu avem de-a face cu o coincidență strict întîmplătoare, ci cu un mesaj cu rezonanțe mai profunde.

Revenind la Haosmos, la poemul cu acest titlu, să menționăm că el concentrează și un alt simbol relevant al întregului volum: cel al lichifierii universale, al fluidului cosmic: „În cele din urmă/ dezordinea atinge desăvîrșirea/ limbile toate se dizolvă în muzica vîntului/ haosul atinge splendoarea/ În cele din urmă dintre evoluții virtejuri/ lumea brusc se oprește într-o imagine/ ape văzduhuri metropole rămîn suspendate/ universul întreg se oprește/ într-o fotografie/ adîncă și temerară/ / El ia fotografia umedă încă/ o privește prelung/ pe el se privește / și o înghite." O deschidere spre stihială animă bezmetic lucrurile, suferința formeii fiind însăși obligația de a se închide într-o limită: „am fi fost unde lichide și calde, picături fericite,/ stropi și spumă scinteind curcubeic în toate nuanțele,/ diamante topite, liche, fiate cristale, clipocind melodios,/ încetișor, sunete orfice, armonii siderale... totul, o apă, o apă transparentă și pură, apă scinteietoare/ acoperind totul, totul fiind o spumă cuceritoare,/ o spumă universală/ fericită, eternă." În același registru imaginar intră și obsesia singelui, prezentă în tot volumul: „Să vad singele oprit pe riuri și fluvii/ și-n aurora crepusculară, trei sori sîngerii într-un soare..." etc.

O frenezia a decrepitudinii traversează astfel paginile, gunoaiă, „compusul călduț al bătrînei planete" exală energii stranii, regeneratoare, „lumea e un organ transcendent/ îndrăgostit de propria lui anihilare". „Viziune și extincție — unite sînt una", macerarea produce noi nuclee generative, o „hipermaterie", concepută ca magmă expansivă, rețea universală de concentrate pulsatile, născînd; există în volum și un motiv livresc al poeziei care se scrie pe sine, din dezvoltarea unui pre-plin interior care își cere imperios dreptul la expresie, dar cronicarul încheie aici, din lipsă de spațiu, cu regretul de a nu-și fi putut decît în mică măsură formula admirația...

IRENE HINTZ

GHEORGHE GRIGURCU răspunde lunar la o întrebare

Vă propunem să ne vorbiți despre colaboraționismul feminin în literatura noastră.

Nu cred că flagelul colaboraționist prezintă o față feminină. Bărbați și femei, de-a valma, au intrat la moara de măcinat conștiința, ieșind cu sacii plini, încordîndu-și la fel de fraudulos-muncitorește spinările și brațele, bucueroși de recolta bogată. E un exemplu al egalității celor două sexe. Cu toate acestea, într-un interviu din *Calende* (nr. 8—9/1992), Nina Cassian se vrea deosebită de numele sonore ale proletcultismului nostru versificat, în majoritate masculine: „N-am fost niciodată acceptată de putere, așa cum s-a întîmplat cu atîția alți colegi ai mei pe care îi știți: Dan Deșliu, Eugen Frunză, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Mihai Beniuc, toți au avut cite o perioadă de „domnie". Eu, niciodată". Mărturisim că nuanța diferențială ne scapă. Ne aducem binișor aminte că Nina Cassian făcea parte din lotul „consacraților", al vocilor „lirice" bine cotate ale „poeziei noi". Ne e greu a realiza acum jalea poetei comuniste, nefericite de-a fi fost criticată de partid: „oricît aș fi scris eu «pe linie» — cum se spunea — nu mi-a folosit la nimic. Eram tot timpul criticată". Critică, desigur, pentru strădaniile de adaptare aparent insuficiente, iar nu pentru tendința de-a se sustrage lor, de-a li se opune... Ne-am putea gândi la reconver-

siunea sa, la remușcarea sa provocată de ceea ce a făcut. Dar există așa ceva? Poeta își socotește cititorii foarte naivi, dacă își îngăduie a declara cu dubioasă naivitate că a scris „cum îmi cerea partidul, eu zicînd că, prin partid, poporul mi-o cere". Pentru a adăuga o semnificativă precizare: „Dar eu n-am pierdut singe etic în perioada aceea, pentru că eu credeam. Am pierdut, în schimb, singe estetic". Deci morala n-a avut de suferit prin compozițiile lozincarde cele mai fără reținere, desemnînd o îndelungată și faimoasă carieră. Doar esteticul! Hemoragia aceasta „pur estetică" ne amintește de unele lucruri dezagreabile din prezent, dar să trecem. Nina Cassian „credea", după ocupația brutală a țării de către armata roșie, după înăbușirea vieții democratice, după alungarea regelui, după batjocorirea culturii, după barbara izolare de Occident, după singeroasă decimare a populației la canal și la numeroasele gherle. Din care pricină, probabil, evită a-și asuma cuvîntul „rușine"! Ne spune că nu i-a fost rușine pentru ceea ce a scris! Regretul d-sale constă doar în aceea că n-a fost suficient de apreciată de instanța ideologică: „Debutul meu a fost astfel răsunător, dar într-un sens total neplăcut pentru mine. În sensul că mi-a pus o pecete infamantă pentru vreo opt ani de zile, cu toate eforturile mele de a scrie «pe înțelesul poporului», așa cum îmi spuneau «ei»". Deci așa cum spuneau „ei"! Misterioșii, atotputernicii

„ei"! Nu e aci o contradicție? Volumul de debut al poetei, *La scara 1/1*, era mai substanțial estetic decît ceea ce a produs ulterior (asemănător cu *Țara fetelor* în evoluția emulei sale Maria Banuș), așa încît nu vîna estetică i-a lipsit, ci prețuirea „tovarășilor", de dragul cărora și-a schimonosit arta. Pentru a le face pe plac dirigitorilor propagandei, a încălcat așadar etica imanentă a literaților, cea mai importantă normă etică a d-sale în calitate de poet. Le-a donat acestor vampiri, pe cit de benevol, pe atît de masiv, singe etic, singurul care-i interesa, deoarece îl includea și pe cel estetic... E liberă Nina Cassian a se lamenta că a avut cu comunismul „cea mai dureroasă dragoste neîmpărtășită", dar și noi sîntem liberi a nu-i accepta un anume gen de scuze sentimental-ideologice. Ne-au cam năpădit atari explicații aproape radioase, aidoma unor jocuri de societate, cu o miză simbolică, între cucoane sassistite, dornice de primenirea senzațiilor, jocuri în care nu contează cine pierde, cine cîștigă. E vina noastră, dar n-avem ce face. N-avem înțelegere pentru erosul comunist, pentru senzualitatea „pe linie", pentru concupiscența de partid.

P.S. Indiferent de rezervele noastre față de evoluția talentatei poete Nina Cassian, sîntem revoltăți de faptul că a fost împiedicată a se repatria, prin atitudinea unor autorități venale ce nu doar că nu i-au asigurat o locuință, dar i-au și sustras-o pe cea pe care a găsit-o, a unor, cum spune d-sa, „Bejani și Ţugui" (plurale derivate de la numele unui fost primar al sectorului 4 al capitalei și, respectiv, al unui viceprimar), a căror comportare n-o putem califica decît ca pe o ticăloșie.

DOSAR

ETA BOERIU Doamna Cercului de la Sibiu

ARGUMENT

Se implinesc în acest an 50 de ani de la Manifestul Cercului Literar. De aceea, propunem cititorilor noștri portretul Doamnei Cercului de la Sibiu — ETA BOERIU. Un portret indirect și lacunar, desigur, căci e realizat printr-o foarte severă selecție a scrisorilor ce i-au fost adresate de doi cerchisti, I. Negoitescu și I. D. Sirbu. Scrisorile conțin și mărturia destinului marginalizat — și acceptat cu uimitor de mult umor! — pe care l-au îndurat cerchistii.

Mulțumim domnului dr. Iuliu Boeriu pentru șansa ce-a dat-o Apostrof-ului de a publica aceste tulburătoare scrisori.

m.p.

III

Köln, 18 II 1980 (Rosenmontag)

Dragă Eta, mă gândesc mereu la voi cu mare dor, iar azi, ducându-mă și eu în oraș (căci stau mai mult acasă, prins grozav cu lucrul), să asist la sfârșitul carnavalului, adică defilare cu cortegiile, din carele alegorice mascate aruncând celor de pe trotuare și de la ferestre — toți sau aproape toți mascați și ei, privitorii — bomboane, tablete de ciocolată, buchete de flori proaspete, mi-am umplut și eu buzunarele de bomboane și ciocolată, nu că așa avea nevoie dar de dragul spectacolului care era altfel cu multă inghesuală dar fără sfadă și chel-fâneală, fiecare suportând cu zimbet presiunea irațională a celorlalți, dar mi-am adus aminte cu drag cum mergeam noi de 1 mai la Hoia să ne îmbăiem în petrecerile populare, și aici curgând berea și văzind mulți tineri beți dar blinzi, unii sprijinindu-se de ziduri că le era rău de atita bere Kölsch cită băgaseră în ei în zilele carnavalului, dar interesant era că și oameni maturi — înțeleg în jur de 60 de ani, bărbați și femei — erau mascați, dacă nu altfel dar cu o brajii boți în diferite culori, ba chiar femei bătrâne cu peruci de epocă și tichii de mărgăritar, unul era ca mine de revelation, altul ca popă cu mătâni, două fete în mantii și gluși negre, dar cite și mai cite, defilanții în special în costume de secolul 18 — de fapt aruncau bomboanele cu carul fiind reprezentanții diferitelor fabrici, întreprinderi, bănci, firme, pe jos pantofii îi se încheiau în cleiul bomboanelor strivite, dar îndată ce trecea cer-

I. NEGOITESCU către ETA BOERIU

București, 21 martie '965

Dragă Eta, bineînțeles că eu sunt cel care trebuie să-mi cer iertare pentru absența mea epistolară. Mai cu seamă că mi-a stat la inimă să-ți transmit direct toate laudele ce le meritați din plin. Tu știi prea bine admirația (de dragoste nici nu mai vorbesc!) care o am pentru talentul și seriozitatea talentului tău, dar nu știi îndeajuns cât mă face de nefericit faptul că mă aflu mereu neputincios de a pune la punct interesele tale morale, față cu neglijența sau reaua voință a contemporanilor noștri. De câte ori mă rog câte ceva (cu modestia care dă atita farmec personalității tale), turb de necaz că nu am încă autoritatea necesară spre a contribui la gloria ta exteroară — eu, care aș fi fost mândru întotdeauna să joc rolul de campion al gloriei tale. Iată unul din motivele pentru care scrisorile unele sunt tăceri. În cazul de față, a mai fost și motivul că eram teribil de ocupat. Am lucrat extrem de mult, de dimineața până seara, în lupta pe care o duc, cu scrisul meu, ca să intru în arenă. Din păcate, piedici meschine îmi stau încă în cale: articolele mele, predă-te peste tot, zac și așteaptă, ceea ce mă enervează la culme, mai cu seamă că m-am plictisit și de precaritatea asta economică în care trăiesc de decenii. Din tot ce am lucrat n-a intrat la tipar deocamdată decât un studiu despre Proust, la „Secolul 20” (nr. 4). Scrisul îmi pretinde și lecturi cantitativ prodigioase, spre a mă situa la nivelul problematicei actuale, după atita lipsă de informație. Încit pe de o parte n-am timp pentru altceva, iar pe de alta duc o muncă titanică cu rizibile rezultate practice. Înțelegi așadar apatia, ca și deplorabila stare nervoasă, plus oboseala în care mă înec. E adevărat că scrisul îmi face plăcere, că lecturile interesante și instructive mă pasionează (cu fiecare carte, mă gândesc la Puiu și la tine, regretând că nu vi le pot transmite), dar condiția obiectivă rămâne totuși greu de suportat. Și vă rog să credeți că-mi lipsește foarte, foarte mult încurajarea pe care mi-o dă întotdeauna orice seară petrecută cu voi. Sunteți singurii care îmi fac atractiv Clujul și a trebuit să am în mereu plăcerea de a vă revedea, deoarece nu pot părăsi terenul de luptă stupidă, în care sper ca totuși să ies biruitor. De paști voi veni la Cluj (pe cit timp? nu știu). Vă sărută cu toată dragostea

N.

P.S. Fragmente dantești vor apare atit în „Viața românească” cit și în „Secolul 20”, prin grija lui Doinaș.

Rozi îmi scrie de la Frankfurt că s-a vindecat aproape complet. De paști se duce la Londra. Îmi comunică apoi, că peste câteva luni va fi în măsură să mă invite la el.

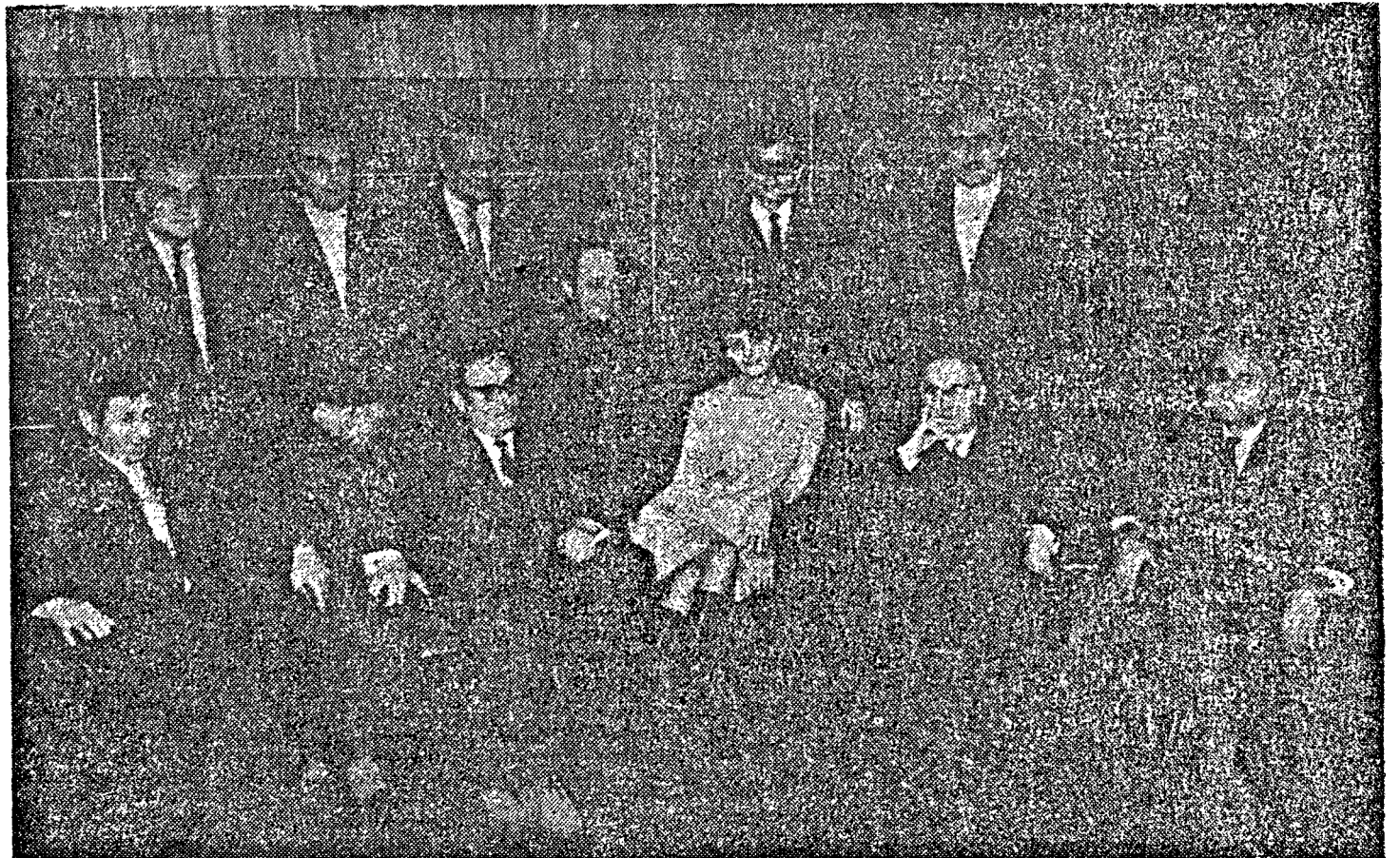
II

[fără dată, probabil ianuarie 1980]

Dragii mei Eta, Puiu și Dadi, eu de fapt v-am trimis ilustrate din America și o frumoasă vedere veche din Washington ca felicitare de Crăciun, dar și scrisoarea mea din Köln ați primit-o bag de seamă la vreo lună după ce v-am trimis-o — la București s-au plîns mulți că n-au primit

ilustrate din America, se vede că erau ispititoare pentru poștași, cum credeți voi că eu v-am uitat, dacă ați ști cit de des mă gândesc eu la voi și cit de bine mi-ar părea să vă abateți voi pe aici să vă dau de mâncare făcută de minuța mea expertă ca o mașină de cusut care acum fabrică săpun. Îndată ce v-am scris mi-am dat seama că vă citisem poeziile la Cluj, dar Carnavalul îmi luase mințile (zece!). Clima de aici nu e prea rea pentru lucru, căci nu e prea cald niciodată, însă psihic te stringe, fiindcă mai mult plouă și chiar azi noapte a viscolit că aproape a nins. Nu știu cum face copăciunea că încă acum două luni era inmugurit și ziceam că vine îndată primăvara, dar de atunci a viscolit bine cu zăpadă de câteva ori, însă ce e drept nici frig mare, ger nu există, încit eu

autogară Toma Pavel și ce te faci că nu ai bani decit pentru mâncare — hotelurile costă enorm, la New York am plătit cam cit vine la 3000 lei pe o noapte și nu era deloc lux și am stat trei nopți, noroc că ai măcar în buzunar biletul de întors la Washington dar drumul e lung și oboșitor, trece iar prin New York și durează o zi întreagă, ce dacă autobusul are W.C. și e încălzit, alergând cu mare viteză pe una din cele 12 benzi ale autostrăzii, și tu ești mut că nu știi nici limba lor și ce ai știut ai uitat de emoție și ei, deși sunt cosmopoliți, nu știu nici o altă limbă, că pe aeroportul din Indianapolis, cind mă întorceam de la Chicago la Washington din cauza ceții necirculind cursa mea era să o sfectesc că nu mă puteam înțelege cu nimeni ce să fac ce cursă alta să iau și ratam și oprirea la Cincinatti unde eram așteptat la aeroport și noroc că după citeva ceasuri de așteptare profesorul de la Cincinatti a dat telefon de pe aeroportul de acolo la aeroportul din Indianapolis să mă caute și asta au știut totuși aia să mă pună în contact cu salvatorul care apoi mi-a explicat ce trebuie să fac să pot porni mai departe spre Washington direct că Cincinatti îl pierdusem și la Washington mă așteptau pe aeroport la oră fixă cu mașina, că pină la Silver Spring unde locuiesc ei nu e posibilitate cu metroul fiind cam ca București—Ploiești că acolo dacă locuiești la Ploiești zici că locuiești la București și ar veni cam cum Doinaș ar locui la Ploiești și Regman la Tirgoviste și ambii de fapt locuiesc la Washington și zic la telefon hai să ne întâlnim astă seară la o parolă și gata; parola de o oră costă trei ore de drum. Am văzut acolo muzee de artă grozave (celebre de altfel pină la banalitate) dar mai neobișnuit hardughia superbă (aoleo cu ce hardughie colosală am zburat de la New York

În rindul de sus: Nicolae Pirvu, I. Negoitescu, I. D. Sirbu, dr. Radu Iencica, Ioanichie Olteanu. În rindul de jos: Corneli Regman, Ștefan Aug. Doinaș, Dominic Stanca, Eta Boeriu, prof. Victor Iancu, Nicolae Balotă (Sibiu, 1970).

am rezistat toată iarna cu pardesiul, fără mânuși. Zăpadă statornică mare, că nu s-a putut circula (2 zile), am avut la Washington, dar nici acolo ger, doar la New York sus pe terasa Empire-building după o zi călduroasă, primăvărică (la sfârșitul lui decembrie), m-a bătut vîntul rece tăios și eu stăteam ca prostul nesătul de privilegiu fascinant a orașului, vrînd să prind și luminația nocturnă — și am prins-o, că să nu-ți crezi ochilor, m-am trezit la coborire că dirdii și aveam febră și la hotel m-am îndopat cu aspirine că port mereu la mine și aici la Köln arunc destui bani pe ele că sunt de două ori mai scumpe ca în America, încotmai ca țigările și ele de două ori mai ieftine acolo, că-mi ziceam Nego ai sfectit-o, cine o să te îngrijească bolnav singur în New York și nu uita că trebuie în zori să ieși autobusul spre Boston unde nici nu ești chiar sigur că te așteaptă la

la Paris, că pareă erau 5—6 cinematografe în monom trăgîndu-se unul pe altul prin spațiu, dar filmul austro-ungar comic era calmant, ce te speria era nu lungimea ci lățimea hardughiei) a noului Muzeu spațial din Washington cu aparatele în mărime naturală (un muzeu cit un aeroport de metropolă), filme continue, conferințe și drăcii de exponate, chiar frontul de la Verdun în mărime naturală ca să vezi un bombardament aerian în 1918. Cel mai trist lucru, cimitirul din Baltimore, care seamănă perfect cu cartierul săracilor din Philadelphia (astea le-am văzut numai din autobuz). Cele mai încurajatoare lucruri: universitățile Bloomington și Harvard asta din puținul totuși ce văzui eu. Dar vai ce bucurie cînd în Europa mică am regăsit gările și trenurile! Vă sărută Nego

tegiul apăreau curățitoarele automate, totuși cind am plecat eu acasă, și am plecat destul de repede căci m-am plictisit și sunt nebun după lucrul meu și după muzica bună ce o ascult cu generozitate la micul Telefunken ce mi l-am cumpărat de îndată ce m-am instalat în Köln, unde ascult muzică de Wilhelmine Markgräfin von Bayreuth sau de Stockhausen, totuși cind am plecat curind acasă era încă mult gunoi, dar vremea era frumoasă (aici în general e înorat sau plouă), fiindcă venise aer cald din Maroc pină în Belgia — așa cel puțin spunea meteorologul la radio.

M-aș bucura să știu ce mai faceți, că eu v-am trimis vești despre mine din diverse părți ale lumii pe unde am umblat, chiar și de peste ocean, cind am fost la Washington, Chicago, New York

→
Boston, și la universitățile din Bloomington și Harvard. Ce bine ar fi să ne vedem la vară, poate vă abateți pe la mine, eu o să-mi iau vacanța pentru vizită în România de abia la toamnă. Vă sărută Nego
Adresa mea:
Berrenrether Str. 129
D — 5000 Köln 41
Cum vi s-au părut poeziile mele din „Echinox”?

IV

Köln, 12 oct. 1980

Dragă Eta, încep cu a vă săruta pe toți trei, căci din păcate prea puțin ne-am văzut la București, după o despărțire de un an! Nici n-am putut sta de vorbă ca lumea. Cînd o să mai vin în țară, altfel trebuie aranjate lucrurile. Oricum, ați fost nespus de admirabili că ați venit la București pentru chiar și scurta întinire. Au fost cele mai plăcute clipe prietenești din vizita mea acolo. Cu voi împreună, simt cea mai mare căldură și singurătatea dispăre.

Aici, m-am reinstalat în lucrul meu pasionat. Am terminat de citit tocmai studiile lui Otto Rank despre „Trauma nașterii”, „Dublul” și „Don Juan”, parcurg cartea lui Reinhard Lanth despre „Filozofia lui Dostoievski” (just, sistematic, dar nu revelator, poate fiindcă eu însumi știu deja prea multe în acest sens) — aproape de Dostoievski, dragă Eta, dacă vrei să dai un telefon lui Doi-naș, căruia de altfel i-am scris dar am uitat să-l întreb: ce e cu studiul meu despre Dostoievski ce mi l-au luat pentru „Secolul 20”.

Cufundat și în muzică, mereu sunt îndemnat a vă da un anunț telefonic să ascultați odată cu mine bucăți ca: „La Messe de Notre Dame” de Guillaume de Mochaut, „Das Liebesmahl der Apostel” de R. Wagner sau „Concertul pentru orgă, orchestră și timpane” de Francis Poulenc.

Gama mea gospodărească a crescut: în afară de spanac, eintopf-uri*, paste, știu să pregătesc crenvurști, piure de cartofi și cremă de ciocolată cu praf de alune sau cremă de vanilie cu struguri și rom.

Nu mă dau în lături nici de la lecturi particulare, cu care ocazie constat că în superbe, incintătoare sale „Memorii”, Casanova vorbește cu mult tact despre farfuriile zburătoare pe care le-a văzut (credea că sunt meteorii ce bizar veneau după el noaptea pe la marginea pădurii) și despre mas ur-bație ca oamenii de știință din secolul 20; că Bula papei Ioan al 20-lea împotriva Ezeziilor lui Meister Eckhart e stilistic delicioasă; sau că nu întâmplător, dacă lui Mahler îi plăcea Dostoievski, tinărul Alban Berg îi replică, „mai modern” credea el! —, cu Strindberg; sau că pe doamnă Thomas Mann o deranjau înclinațiile lui Stefan George...

Dragă Eta, ai face bine dacă mi-ai trimite câteva exemplare din „Miere de întinerie” și, dacă mai ai, și din celelalte două volume și chiar din traduceri mai multe exemplare.

Dar ce bine ar fi totuși dacă ați întreprinde la anul viitor nisaiva drumuri încoace, cînd voi dispune pe cit se pare de o bursă destul de enormă și aș putea fi galant!

Dragă Eta, poți oare să-mi trimiți adresa lui Toderică și a lui Ierunca?

Vă sărută iarăși cu mult drag,
nego

V

Köln, 24 dec. 1980

Dragă Eta, e Ajunul Crăciunului, seara, bat ciopotele întruna, am stat toată ziua în casă și am lucrat și mă pregătesc să cobor doar la biserică la slujba de Crăciun, la ora 12 noaptea. Oricum sunt înconjurat, în chilia mea, de muzică (între altele, bine înțeles, azi, și „Oratoriul de Crăciun” al lui Bach, mai bun mult la radio decît l-am auzit acum zece zile în concert public), de cărțile minunate care îmi dau satisfacția că mi-am întemeiat și aici o superbă bibliotecă — oare cum o s-o car în România? —, totuși mă apasă singurătatea și sunteți voi primii la care mă gândesc și vă scriu în aceste clipe. Pe cit de bucuros am fost cînd mi s-a aprobat noua bursă pe 1981, care îmi asigură liniște pentru lucru încă un an, pe atîta trebuie să lupt și cu melancolia despărțirii și amintirilor. Chiar dacă am și aici nisaiva relații sociale, ele nu pot nici pe departe înlocui dulcea prietenie de o viață... Eram sigur de 1 noiembrie, în cimitirul din Köln, că tu vizitezi mor-

* Supe (n. red.)

mintul părinților mei la Cluj. De cînd s-au prăpădit ei, tare mă simt un orfan pe lume, fără o familie adevărată. Vă sărută cu drag și vă urează la mulți ani nego

p.s. 1. dragă Eta, nu mi-ai dat și numele sub care să-i caut pe ai tăi din Iserlohn, unde am trecut o dată în vara asta cu mașina.

p.s. 2. dragă Eta, alături aici citeva cuvinte pentru Liviu Rusu, căci nu-i am adresa. Pune-le te rog tu în plic pentru el (il găsești în cartea de telefon și poate îi și spui de ce nu l-am scris direct de aici).

VI

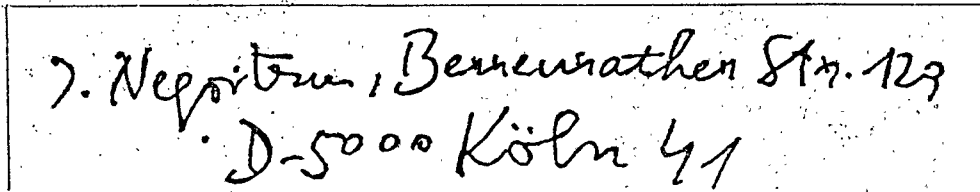
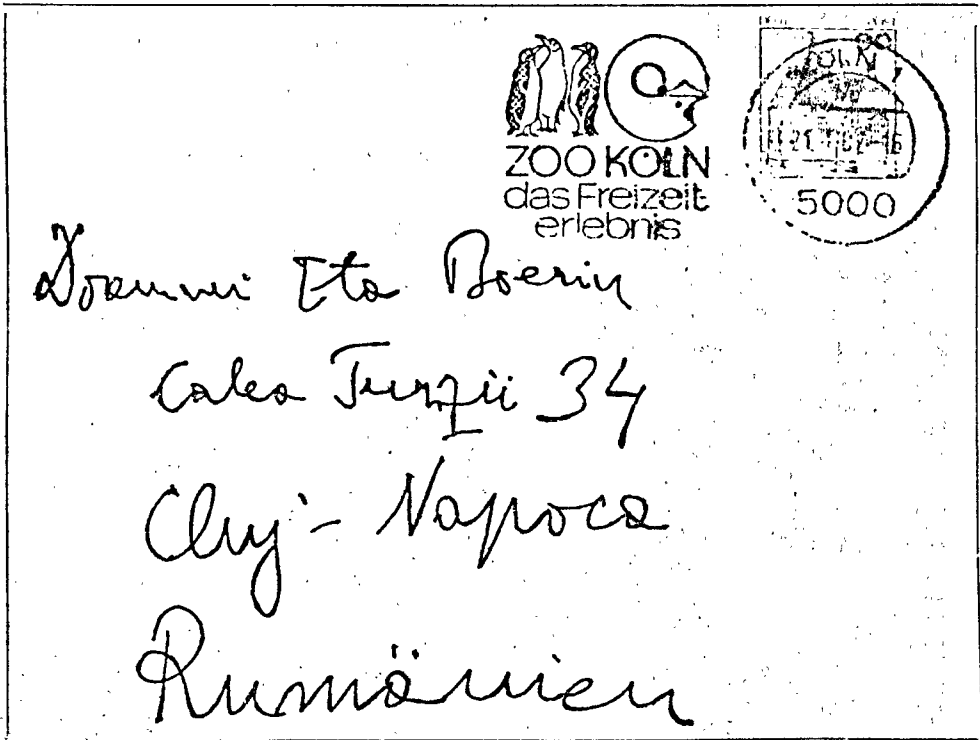
Köln, 22 ian. 1981

Dragă Eta, Puiu și Dadi, sunt foarte emoționat fiindcă azi mi-am satisfăcut o mare dorință: am ascultat la radio „Muta din Porticci”, operă de care eram foarte interesat fiindcă într-un poem pe care l-am scris la sfîrșitul toamnei făceam o trimitere la spectacol cu „Muta” asta: e o raritate azi, deși altădată „Muta” plăcea lui Schumann și lui Wagner, printre alții, ca să nu mai vorbim de marele public. Ce să vă spun, uvertura e promițătoare. Iar scena izbucnirii revoluției destul de melodioasă și saltărească, ca o petrecere flamandă. Pregătirea sufletească mi-o făcusem în aceeași zi, cu un concert de muzică vieneză: „Kammerkonzert mit dreizehn Bläsern” de Alban Berg (cu Daniel Barenboim la klavier și Sachko Gawriloff la violină), Cantata „Sweig auch die Welt” de Anton Webern (cu Halino Lukonyka, Barry McDaniel și corul), ambele dirijate de Pierre Boulez, precum și „Pelléas und Mélisande” de Schönberg, dirijată de Barbirolli, după care „Kantate auf der Tod Josephs II” de Beethoven, cu Filarmonica din Londra.

VII

Köln, 22 martie 1981

Dragă Eta, „Muta din Porticci” e de Auber (rebuie să fii cult ca mine, în gusul minor, ca să știi!) Unii suferă de mania de a tot învăța pe alții; deunăzi, vizitîndu-mă cineva, mi-a reproșat că mă-ninc nesănătos, adică prea puțin vegetal: mai multe gemüse*, mai multe obst-uri**! cînd sunt așa bune conservele de linte, mazăre sau fasole... Și mi-am instruit că, la linte pui ulei și ceapă, la fasole așisderea, dar la mazăre margarină fără ceapă. Mi-am scris, ca să nu uit, m-am aprovizionat, între timp am învățat pe de rost procedeul (cum e quartetul nr. 15 de Beethoven). Azi, practicînd în fine, am confundat linte cu mazărea, și am pus ulei în loc de margarină, ba și ceapă tăiată mărunț, că mi-au crăpat ochii de usturime. Cînd mi-am dat seama, totul fierbea în cratiță. Ca să mă răzbun, am zis că ce-ar fi, dacă am pornit-o așa, să mai adaug și altele. Am tăiat mărunț o banană, am pus și un sfert de portocală, m-am ambalat și am trecut la șuncă, salam, leber, nițel camembert, un pic de parmezan, trei vîrfuri de cuțit de rokfort, stafide, făină de alune (o lingură), o juma de crenvurș*, gem de caise, gem de lămiile, dulceață de căpșuni, de afine și zmeură, două linguri de Ketchup, o linguriță de muștar, nu prea multă ciocolată (olandeză), două madeleine tăiate mărunț (în general nu putem să exagerez, căci n-ar fi încăput în cratiță), trei prune din compot, dar porumb fiert n-am pus, că nu era să deschid o cutie întreagă pentru două linguri!, în schimb am mai dat drumul la citeva bomboane de mură. La servit, deși totul era încă fierbinte, am turnat frișcă din belșug: mi-am mai zis, că la așa preparație n-ar strica și salată! aveam un borcan cu salată de heringi, cu smîntină, țe-

Voi ce mai faceți? Ați dat, am auzit, premiile Uniunii (noroc că m-a anunțat de îndată Karin, că altfel, pînă mă anunța Gelu Ionescu mai trecea cit!). Apropo, ați primit scrisoarea mea cu anexa pentru Liviu Rusu? Aștept bine înțeles să-mi trimiteți adresa completă a nepoților din Iserlohn, localitate prin care am trecut în vară, cînd mă duceam cu mașina spre Münster, oraș foarte universitar și draguț (Münsterul), încă în plină refacere cu stil după praful războiului, și care tocmai era plin de țigani șetrari, de fapt modernizați în uriașe și superbe mașini englezești. Altfel eu mă pregătesc de Carnavalul care se apropie și nu știu ce costum să-mi aleg, că sunt pline vitrinele: chiar am văzut azi, cînd mă duceam să-mi cumpăr piine și laptele (de fapt mi-am cumpărat și șampanie și frișcă), uluitoare pălării — tricoarne din secolul 18. Vă sărut cu drag.

Nego
p.s. Acum, că am terminat scrisoarea, nu mai sunt așa de agitat, ci mult mai calm.

lină, morcovi și ananas (acum e un concert pentru pian de Schönberg). Cu drag nego

VIII

Derkum, 1 dec. 1981. Adică voi, dragilor, credeți că nu mor de dorul vostru? Eu așa cred că nu trece zi ori noapte (căci lucrez adesea noaptea) fără să mă gîndesc la voi. Îmi lipsiți mai mult ca sarea din bucate, fiindcă de dînsa mă lipsesc ușor, din obișnuință, pe cînd de prietenia voastră „prezentă” — nu! Dar ce să fac împotriva sortii? N-am știut că mi-e destinat a hălădui pe aici cu anul, ținut de anevoiosul meu lucru întretinut de binevenitele burse și de o desfătătoare bibliografie ce-mi umple uritul. Cum n-am știut că pot infrunta cu răbdare de mucenic acest „urît”: chiar ieri mă te-

* Zarzavaturi (n. red.)
** Fructe (n. red.)

Iefonai la Düsseldorf cu foarte „cumințele” Gabriel Liiceanu, care e pe aici de vreo două luni și se plîngea că nu poate nimic lucra de „urît”, că nu poate suporta singurătatea. Ce să mai zic de amicului Gary? Mă plouă torențial cu scrisori enorme și telefoane din Berlin (mai înainte din Düsseldorf) — ieri îmi telefonă din Copenhaga, urlînd de urît și heimweh*. În Hamburg, oraș prea interesant, unde avea prieteni, nici nu s-a oprit, iar la Stockholm nu vrea să meargă! — eu îl îndemn să se întarcă la Hamburg, ba să dea fuga și pînă la Lübeck și s-o întindă apoi spre Stockholm. El ar prefera să stea la mine în Köln, ca să sporovăim. Și cînd fu în Köln, trebuia să-l împing spre muzeu, expoziții ori monumente, la Berlin cred că a stat mai mult în casă, pierdut într-o vastă corespondență. Pe la mine trecură, ca puhoiul, aproape toți deodată, în noiembrie, el, Wolf, Toii, ba mai fu și Sorin Titel pe alături, iar mai la urmă, peste Toi, Sanda Stolojan. Astă seară voi fi în gară la Köln, să-l aștept pe poetul Doi-naș, care vine de la Londra-Paris. Mi se pare că o ia apoi spre Berlin dar nu știu cînd. Peste vreo săptămînă vine, tot de la Paris, Va. Asta e.

Tu care mă consultai și tratai, așa să știi, că datorită unui medicament ce-i zice Beloc, tensiunea pieri (de vreun an iau în ficie zi o tabletă), de obicei fiind 8/12, deci cum nu avui în trecut nicicînd. Dar regim nu țin, uneori beau chiar snaps greu și cum zisei, lucrez nu numai mult, dar adesea chiar noaptea. Altfel pe aici, unde în general vremea e vîntoasă și ploioasă, toamna asta, cu excepția unei unice săptămîni (nu chiar întreagă), se întrecu în vînt și ploaie, ba mai sus, spre marea nordului, fură chiar uragane, cu ecou precipitant pînă pe meleagurile noastre. Ca noutate alimentară, așa să știți că o dădui pe halva turcească, căci din păcate ciocolată nu-mi pot permite fiindcă mă agită amarnic, precum și cafeaua și ceaiul, dar astea nu mă interesează. Televiziun refuz, la cinema nu depășesc de 2-3 ori pe an, doar muzică — rareori în biserică, dar mult-mult acasă. La Paris fug doar o dată, pe citeva zile, prin iunie și o excursie frumoasă de o zi făcui în vară pe valea Mosellei pînă la Trier. După cum știți stătu destul la țeară, de unde vă scriu și această epistolă**.

Oare cine s-o-ndura să-mi trimită și mie „V. Românească” cu articolul lui Grigurcu? Nici unul din prieteni nu-mi trimite nici o dată nimic de natura asta, deși e lesne de înțeles că m-ar interesa, Vă sărut perpetuu

nego
** din cauză de lipsă de marea neagră sunt alb la piele ca bătrîni putrezi.

IX

Köln, 20 ian, 1982

Cînd, alaltăieri, intrai în al treilea an de Colonie. Dragilor, la toate scrisorile voastre mi se sfîșie inima că nu suntem împreună. Dar poate ne vedem la vară, ori aici, ori acolo. În noaptea de revelaion eram cu prietenii mei (în trei numai), la țară, unde zăpada căzuse din belșug și a stărui, ca niciodată, gheață, aproape o lună, și m-am gîndit la revelaioanele comune, la altul cu voi, în trei (cred că 1974), cînd eram olog de picioare și încălzit de amintire v-am telefonat (numai vouă, din toată România) — iar peste vreo două ceasuri, topînd prin casă mi-am scrintit piciorul drept, așa că m-am ținut acolo, fără să mă mai pot plimba prin zăpadă furibund pe ispițitoare (doar la doctor fui dus, dar radiografiă fu bună) și am revenit la Köln cînd a reapărut Gari, însă eu tot ținut în casă mai zac, fiind încă șchiop prea tare. Miine apare iar Gari (ieri a plecat la Düsseldorf), care apoi o ia la drum lung. Eu musai să mă fac bine, că peste citeva săptămîni țin o conferință la universitatea din Regensburg. Mai încolo ceva, în primăvară, încep — se pare — cursurile la Universitatea din Münster, voi vorbi probabil despre poezia lui Eminescu. Așa se vede, că aici mă găsiră bun (apt) să predau la universitate! Dar ca să spun drept, mie nu-mi place deloc si o țin ca o corvoadă, însă n-am încotro. Prefer să stau în odaia mea de student și să-mi văd de ale mele, cu cărțile, și să ies doar pentru vizitele în librării. De fapt ies mult din birlog, dar ca să mă duc în birlogul meu de la țară, unde lucrez foarte bine și în plimbă medîind prin aerul curat, pe malul pîriului Erfta, printre plopi, sau printre culturile de sfeclă unde în vară era să mă calce trenul ca pe o vacă.

Vă sărut de mii de ori, pe toți trei!
nego
Puiu!e, epistola ta fu cam provocătoare! de mă făcu să plîng...

* Nostalgie (n. red.)

X

O amintire

Înaintăm în vîrstă ca-n rai
adică tot mai mult suntem pe lumea
cealaltă
se răstoarnă-n prăpastie un automobil
Cornelia Bornkopp a fost ucisă de un sadic

Îți amintești însă nopțile petrecute în clăi
de fin
unde de mult pe țărmlul mării

ni se părea că timpul trece chinuitor de
lent
și nu știam că suntem deja bătrîni
bijbiām în existența noastră în general
acum pe fiecare din noi ne pipăie o lumină
rece și particulară

Derkum, 10 martie '82

Dragă Eta, am primit, am trimis noul
tău op leopardian (poet pe care n-am reu-
șit niciodată să-l gust: de aceea, îți mărtu-
risesc, eram mai prins de clasică ta pre-
față, model). Aștept deci pe Doinași, pe
Regman. Pe voi? (ce păcat de Oland!)
Dar aștept, tot aștept să intru în fine în
clinică, să-mi operez piciorul schiop de
peste două luni. Aici la țară, unde vie-
țuiesc mai mult ca în Köln, la aer curat,
m-am îngărașat ca un porc. Trebuie să in-
cep cura, dar — poate tot din cauza aeru-
lui, am devenit bulimic rău, oricît mîning
nu sunt niciodată sătul, iar prietenii mei
sunt atît de carnivori încît m-au conver-
tit și pe mine, care nu sunt, m-a apucat
apoi și boala dulciurilor, n-aș mai ieși
din înghețată, berea îmi place la nebunie,
vinul de Mosella e excelent, iar șnapsurile
sunt de rigoare. Tensiune nu mai am și
lucrez cu voluptate ca un bou. Vă sărută
cu drag nego (degeaba am exclus frișca,
piinea, ciocolata)

XI

Köln, 5 iunie 1982. Dragă Eta, deși sunt
încă tot schiop, dar merg mult mai re-
pede, așa că pot a-ți răspunde la volumi-
noasa ta epistolă — între timp trimisei
și ilustrată din München, după cea din
Münster. Pleacă Regmanul de aici, eu
după el la bavarezi, cum vezi. Nu știu ce
sfat să-ți dau cu privire la traduceri
în italiană. Din experiența de pînă acum
reiese că numai cei care trăiesc în Ita-
lia pot face așa ceva (la fel ca și cu fran-
ceza sau germana): mai, simplu e cu la-
tina sau greaca veche. Mai bine caută
italieni noi pe care să-i dai pe românește.
Sau dă o nouă versiune a Divinei com-
plet schimbată (dar e efortul poate prea
mare, îți trebuie iarăși vreo zece ani).
Regret că nu-ți cunosc poeziile noi, dacă
eu scriu atît de rar (2 poezii în trei ani!)
și atît de nesatisfăcător, măcar să mă
bucur de producțiile tale! Vine vara (de
fapt aici, după ce fură în mai-iunie niște
călduri revoltătoare, se porniră obișnuite-
le ploii și răcori estivale), n-am nici un
program de ieșire din Renania, proba-
bil doar ca la sfîrșitul lunii să dau o
fugă scurtă la Paris. Dacă Doinașii ve-
neau în primăvară, m-aș fi repezit cu ei,
la întoarcerea lor, în România; așa, cînd
vor pleca ei la iarnă e prea trîziu (voi
avea cursuri), și totodată românii sunt
foarte indolenți cu viza de intrare-ieșire
și în general cu viza, care vine după luni
de zile de la cerere și astfel mă împie-
dică să-mi văd de interesele din țară. Vă
sărută cu drag și dor
nego

[Cu un alt scris:]

Dragă Eta, multă fericire la voi toți.
Peste vreo zece zile mă văd cu Nicolae.
Tante belle cose!

Wolf Aichelburg

XII

Köln, 17 sept. 1982

Dragă Eta, pînă de foarte curînd eram
tare necăjit că nu mai am nici o veste,
nici despre și nici de la voi. Mă tot gin-
desc că oare pe unde sunteți, unde vă
petreceți vacanța, cu cine? și totodată mă
simțeam și mai singur la gîndul că m-ați
uitat, aș putea zice chiar părăsit. Foarte
rar, cite o scrisoare arzînd de dor, de la
voi, apoi tăceri lungi, nesfîrșite. Noroc însă
că mai există cite un condei, ca de pildă
cel atît de harnic al fenomenalului Garl, și
astfel aflai zilele trecute că nu peste mult
vă însurați feciorul, cu mare vîlvă și roi
de invitați. Ce rău îmi pare că nu voi pu-
tea fi și eu printre fericiții participanți,

deși cred că la dans m-aș fi abținut, mai
prudent de cînd mă făcu de ris tendonul
piciorului drept! Considerați-mă totuși
printre voi, și beți un pahar și cu mine!
Iar tu dragă Dadi, căruia îți urez nu
mai fericire alături de aleasa inimii tale,
te rog să-mi trimiți vreo fotografie-două,
să văd și eu cum ați arătat în această îm-
prejurare neobișnuită.

Dragilor, dragilor, poate ați mai aflat
cite ceva despre mine de la Regmanii în-
torși pe meleaguri după o destul de fabu-
loasă călătorie — așa zic ei —, în decur-
sul căreia puturăm în diverse rînduri a
fi împreună, ca de pildă la Paris. Cornel
îmi făcu și plăcerea de a zăbovi cam vreo
șase săptămîni în Köln. Dar, ce mai bo-
ieri, Regmanii deviază și prin drăguța
Italia, pe cînd eu mă mulțumii și în vara

unic. În cititor, în mine, se lasă, ca unde-
va în fundul mării, deșeurile fatale pe care
tocmai le caută prin toată Europa detec-
tivii chimiei. Ești, dragă Eta, o persoană
foarte primejdioasă: ai fost oare altfel
vreodată? Dar acum totul e de o evidență
năpraznică. Fulgii, petalele, toată recuzita
asta chinezească a devenit zgură deplină
(e și destinul poeziei moderne): înaintăm
grăbiți (de ce această grabă și acest in-
demn irezistibil?) spre un tărîm, spre un
peisaj alcătuit numai din ghețari de zgură.
Numai acolo, înstrăinați perfect unii de
alții și fiecare de sine însuși, ne vom sim-
ți în sfîrșit comod. Intimplarea doar a fă-
cut ca, în timp ce în seara asta îți reci-
team poeziile, decorul meu muzical, deci
și al lor, să fie format din concertul pentru
vioară („închinat memoriei unui inger“) de

de care se prinde fecundindu-le plasma
proteilor
lucind ca jărăticul moenit ori moale ca
cenușa lustrală
niciodată bocancul zdrobind sinii lor
doldora de sare

e trandafirul de singe din gura tînarului
soldat mort
menit să înăbușe țipetele păunilor
printre dinții lui albi linși de ingerul
incoronat
brodindu-și castitatea pe măștile ucigașilor
care palpită adiate de un plîns melodios

I. D. SÎRBU către
ETA BOERIU

Craiova, 23 Ianuarie, 1982

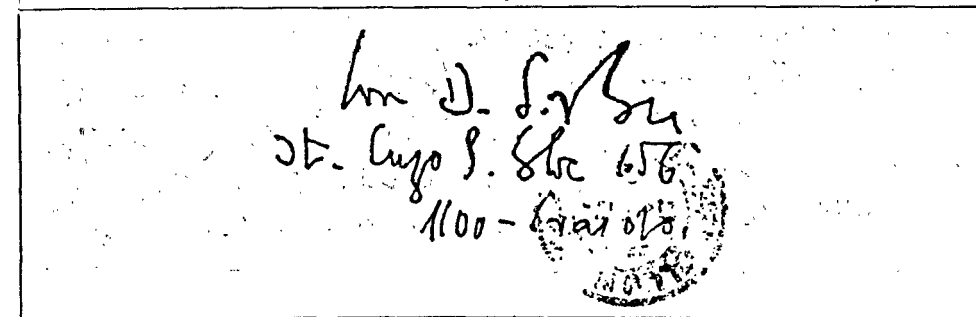
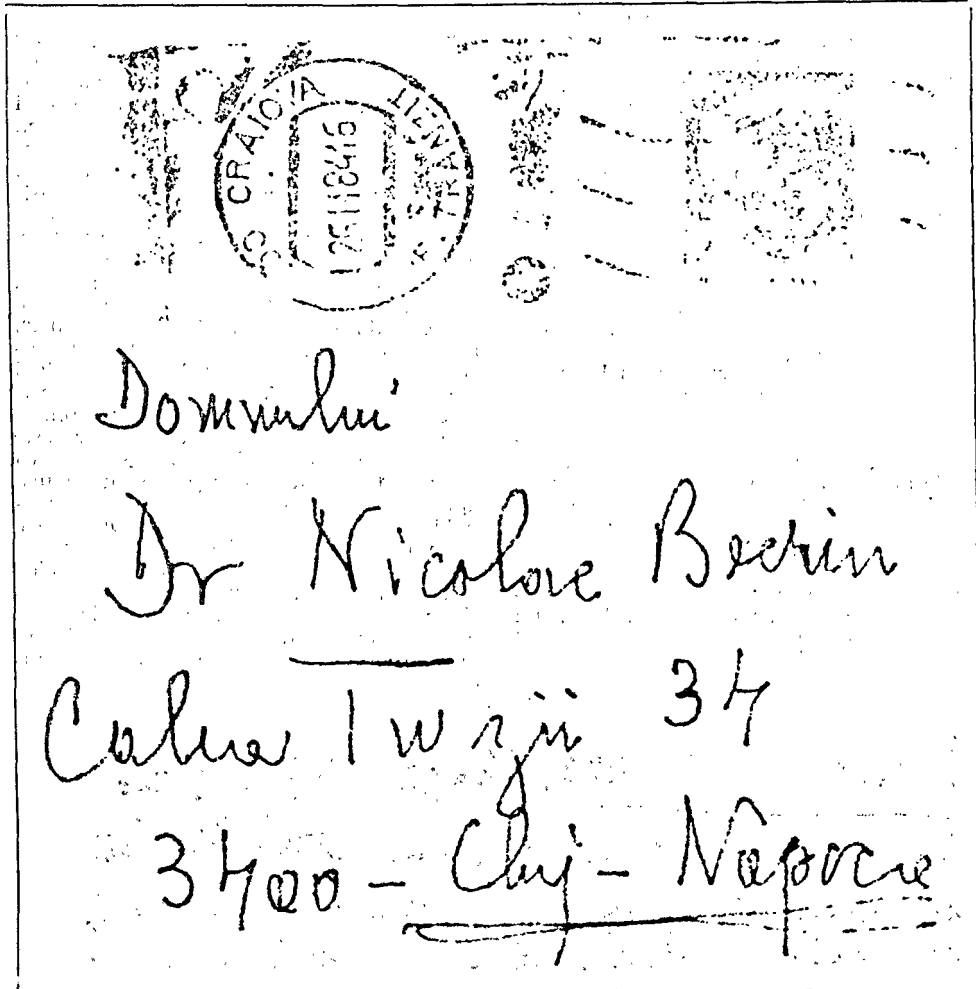
Dragă Puiuule, dragă Eta,

(Puiuule, mi-a ieșit la ultima analiză, za-
hăr în singe, 1,40. Deși — sau probabil —
fiindcă mă alimentez „științific“. Iar ten-
siunea, de citeva luni, este de 15—16/10—11.
Mi s-a spus că cifrele de jos sunt alar-
mante. Ce să fac? Recomandă-mi un me-
dicament, am ocazia ca un amic să se in-
toarcă din Franța prin Aprilie, mi-l poate
aduce.)

„Orice boală, spunea proletara mea Mu-
mă, este o simplă închipuire domnească“. Oamenii săraci nu-și pot permite luxul de a fi bolnavi, dacă totuși se, atunci e mai bine să moară. Lizi e la pămînt, se topește, toată viața a avut o migrenă mistică (ne-explicată), acum i s-au adăugat toate reumatismele, o dor dinții, șira spinării, oasele toate, nu mîncă, uneori nici nu doarme, decît drogată...

Am primit ieri o scrisoare de la Nego (din 6 Ian. 1983): e bine, zice că și-a scris, lui Regman așîderea, lui Doinaș i-a trimis cărți, îl așteaptă pe Pîlu căruia i-a făcut rost de o bursă pe trei luni. Corespondența mea cu Pîlu Nemoianu a încetat brusc, ori eu, ori el, cineva s-a căcat pe o clanță (scuze: vorbesc în dialect local). Nego mă roagă să-i scriu regulat doamnei din Derkum (protectoarea lui) asta e așa ca pe vremuri cînd tata mă punea, mereu și mereu, să recit n'importe a qui, n'importe où... Deci: am scris o scrisoare nemțește (ieri), am făcut trei ore de engleză cu nepoata mea, la TV urmăresc la Bulgari filmele rusești, noaptea citesc traduse în franțuzește culmile disperărilor lui E. M. Chioran, primesc vizite ungurești, studiez chineza și țigăneasca fără profesor... Nici nu mai știu în ce limbă îți scriu, ce importantă are, sunt un brav pionier al viitoarelor State Unite Sovietice; visul meu din tinerețe nu a fost să ajung șef de cadre la Sorbona, să le cer autobiografia și să-i verific la singe pe alde aragonii, sartrii de pe linie? Gata, am pierdut trenul; mai nou și frații ruși învață limbi străine și se descurcă admirabil: trăiască pacea între popoare, trăiască mersul regulat al trenurilor...

„Caravana latră, cîinii trec“, dragii mei, istoria mi s-a scurs printre degete. Am un prieten foarte deștept și foarte optimist, e un fost savant în Istoria Artelor, îmi scrie: „suntem o generație aleasă, binecuvîntată de zei: noi suntem ultimii care mai avem ocazia să citim marile cărți ale lumii: clasicii. Să ascultăm divinele simfonii, să mai vedem o pictură. Să nu pierdem vremea creînd. Scriînd. E o dobitocie, un nonsens. Să citim; suntem ultimii, să ne bucurăm de această unică favoare. Istoria nu e decît o boală rușinoasă a Veșniciei, Timpul nu e decît o experiență ratată a Materiei (Spiritul, omenirea nu e decît un stup de albine, fiecare am fost trimiși să culegem ceva, acum gata, vine momentul afumării stupului, recoltarea mierei... Asemenea viziuni eschatologice mă încearcă și pe mine: citesc despre anul „O mie“, și atunci omenirea era sigură că sfîrșitul e inevitabil, nu știu de unde toate spaimele acestea?... Avem ouă, am găsit și slănină, sora mea îmi va trimite carne de oaie, pastramă. Să recitim Candide, lumea asta este totuși cea mai bună din lumile posibile; că pe Kunegundă mea (Filosofia) au făcut-o poștă niște brați eliberatori, ce importanță are? Vai de curul nostru, se zice pe aici, dar asta e numai un fel de eufemism, pe la noi demult se confundă extremitățile. Am uitat să-ți scriu despre studiile mele de „țiganologie“ (sociologia viitorului), în limba parpanghel, „bulibașa“ înseamnă șef (bașa) peste „Bulii“ — care nu înseamnă cap ci exact contrarul. (Am

asta cu sătucul de la poalele munților Eifel, unde mă bucurai de aer curat și vînturile calde. Mai am încă o lună de vacanță, pe care o voi petrece loco; apoi, prin 20 octombrie îmi reiau activitatea năvălitoare săptămînală la Münster, chinuindu-mă să luminez mințile colorate punk și tunse barbar ale tineretului adunat în capitala delicioasă și melancolică a Vestfaliei. Recent însă produsei 4 verși sub titulatura Taurul Latin:

domn sub imperiul de aur al sumbrelor somnol prin lire suind il institute dubli cherubi ce sensul destituite taur docil prostituindu-se umbrelor

Vă sărută cu drag și dor

nego
P.S. Tot n-aflai dacă ajunse la voi, mai de mult, cartea despre Wilde, iar mai aproape, Journal du voleur.

XIII

Köln, 21 aprilie 1983

Dragă Eta, poeziile tale în două rînduri le-am citit, fiindcă mi le-a trimis și Sirbu, înaintea ta: el, sîracul, fericitul autor a vreo 7—8 proze în fine revelîndu-l ca mare scriitor, se tot îmbulzește a-mi servi produsele prietenilor. Poeziile tale sunt pe cit de triste pe atît de bune; de o substanțialitate clasică (nu stilistic, ci sensibil), de o maturitate îngrijorătoare, de o densitate non plus ultra — și se adună în acest ciclu atît de unitar, ca într-un poem

Alban Berg și „Verklante Nacht“ de Schönberg. Dar nu din întîmplare am scris și eu în urmă cu vreo citeva luni un poem, pe care îmi îngădui în fine a ți-l trimite*.

Vă sărută cu drag

nego
* nu-l arăta celor ce ar fi ispititi să-l publice! Benjamin Britten a compus, în 1961, un „War Requiem“, închinat deopotrivă învingătorilor și celor învinși. Moravurile sale personale sunt indeobște cunoscute.

War Requiem

e noaptea cînd măștile toate sunt roz
boiul ucigașilor smulge-l și dăruie-l
ingerului înarmat pînă-n dinți cu libelule
care dimineața riscă să-și piardă
virginitatea
brodată pe gingiile soldaților tineri căzuți
în războaie

chiar și soldații bătrîni căzuți în războaie
civile
și-au muiat în lumina lunii aripile lor
duhînd a coniac
și e o învălmășeală delicioasă de vise
laureate cu spaimă
precum în craterul zgrunțuros și profund
ale cărui viscere
palpită sub unda lacrimilor ce curge prin
somm

cite spume nasc venere cu ciocul de aur
lăsînd să atirne limbile lor în spirale
imense

un palton din lină, țesătură Harghita, ieri am mers cu autobuzul, nu știu cum s-a nimerit, trei bărbați eram, toți trei în aceeași stofă: a urcat al patrulea, era băut, avea și el un palton așisderea: s-a uitat la noi, apoi a scupat și ne-a injurat „...tu-vă yalta voastră de curve”.

I-am trimis domnului [...] volumul meu: dar cu mari îndoieli, l-am văzut la premiera „Pasărei Shakespeare” (ba, era vizionare), eu nu am înțeles absolut nimic, el era extaziat, i se părea că e revoltător că lumea e rece față de profunzimea mitice ale autorului. (Mai nou a apărut și lichelismul cultural: delapidăm în clarobscurul limbii mituri, profunzimi, filozofie, toate nedigerate, ne-suferite, lăsând apoi ca criticii, snobii, publicul, să zică „Ah” în fața imposturii tale...)

Nu răbufnesc din mine rancune, mă doare în cot de cei care consideră că a fi simplu și clar e o dovadă de primitivitate sau debilitate estetică.

Nu sunt nici disperat: din contră. Într-o zi, făcându-mi bilanțul interior, am constatat că sunt unul din cei mai fericiți contemporani: am scăpat de război, de tifos, de politică, în modul cel mai fericit: la Cluj am avut, în cea mai neagră perioadă, cei mai buni amici: am rămas curat, deși am trecut înot un ocean de rahat: în pușcărie am fost de-a dreptul extatic-fericit, am mers la mină cîntînd psalmi: Lizica mi-a sosit la timp, din cer, cu parașuta: la Craiova am apucat anii de deșgeț teatral, am lucrat în meserie absolut liber și neingrădit: am înnebunit în 1973, exact cînd a început înghețul, eu m-am pensionat: alcoolul și fumatul (de curve să nici nu mai amintesc) m-au părăsit la timp ca să pot avea o bătrînețe frumoasă: nu am dat nici o referință în viața mea, nu am făcut nici o mirșăvie, sunt curat, aștept moartea ca pe un vechi prieten de care mi-a fost dor: am împins pînă la jonglerie darul meu nativ de a fi bun, reușind să fiu un anahoret liber, nimeni nu mă deranjează, nu am prieteni noi, e adevărat, dar la cei vechi nu am renunțat și nu voi renunța nici după moarte... Am un finish bun, sper să mai alerg citeva tur-nante, un înger sever îmi verifică lucrarea și timpul, un drac îmlînzit, sub masă ținut, îmi întreține glandele încă potente ale umorului meu... Mama, în cer, îmi zîmbește, face totul să mă ajute: pe Tata l-am reabilitat: prietenii, în felul lor foarte dificil, m-au reprimat în severa lor masonerie. Tu îmi ești ca o soră Eta, la Puiu mă gîndesc uitînd mereu că e doctor, o bursă spre Occident mi s-a așternut la picioare. Toate fostele mele iubite îmi scriu: regret că nu am copii, zeii m-au ajutat să pot trăi și iubi prin copiii prietenilor mei. Cărțile rare îmi sosesc singure, sună la ușă exact cînd am nevoie de ele. Cad lichelele fără să fi ating cu un deget măcar. Am pierdut Filozofia, Dumnezeu mi-a dăruit filozofia: trebuia să ajung un mare gazetar (acesta a fost marele meu talent, unica mea puternică vocație), nu s-a putut, am supra-viețuit, scriind, tuturor gazetelor. Mi-a sosit o nepoată, are ochii mei, o învăț limbile în care am tăcut. Blestemele mele le regret sincer: prea s-au împlinit, îmi pare rău, din inimă.

Etc... Stupid, dragii mei, un asemenea bilanț presupune totuși un pic de spaimă ascunsă, nu credeți? Vă scriu ca să îmi asigur anume alibiuri post mortem: o și văd pe vestala Eta, aprinzîndu-mi la creștet o luminare.

Roma nu am s-o văd; am cerut aici un post de lector, a fost trimis un bou de învățător cu licență la seral, o lichea sinistră, predă Româna la Pisa, stă la Roma, la Academie, a învățat italiana în tren, nu m-aș mira, tocmai fiindcă nu știe nimic, să nu fie ales membru al unei Academii, acolo. Cererea mea, diplomele mele nu au fost luate în considerare: cerusem o țară germanică, știind că nemțește-vorbitori sunt mai greu de găsit între juveți: asta a fost prin 1980, dă-i dracului, dacă voiam, puteam să fiu lector la orice universitate nemțească.

Nu știu cînd vin la Cluj? Mă duc la Editură acum, să văd dacă volumul meu de proze nu a naufragiat. Apoi revin, trebuie să îmi termin, pînă în toamnă, romanul început (mai am unul întrerupt) aceste două volume le rezerv ca o surpriză postumă. Continui a vă iubi ca un ciine bătrîn,

Gary

5 000 de calorii de inteligență și răbdare: dîndu-mi seama de înălțimile prăpăstioase la care se mișcă El, am realizat pe loc ce păduche mizerabil și incult sunt și ră-min, cum vă spun, am scos cele două pagini din trupul revistei, am scris un motto pe fronton, și le-am trimis lui Nego. Băgînd și un fițil, nu se poate fără teatru, fără intrigă, nu există intrigă, între scriitori, decît în numele luptei de clasă — valoare, stil, revelație, har, profunzime, etc... — și nu există luptă de clasă fără dorința de supremație. Asta i-am sugerat-o eu îngipsatului Nego (despre al cărui câlcîi „astragalus”, rînit în timpul unui dans tematic, am scris și i-am și trimis un studiu exhaustiv) cum zic, i-am spus lui Nego (am stabilit: numele său nu vine de la virful Negoi — ar fi absurd, Nego nu a urcat nici Feleacul decît numai pînă la Km. Balotă — Nego vine sau de la negația lui Ego, de pildă, „Et in Arcadia, Nego” — sună destul de bine, sau de la mai lat. nul Otium—Negotium, dar luate separat, ori una ori alta), i-am spus: „După Stanca, tu ai preluat, prin voința Zeilor, conducerea spirituală a Cercului: de-acum, iartă-mă, Doinaș a devenit, și pe drept, șeful necontestat al supraviețuitorilor din el (Cînd s-a fondat, eram un Cerc ale cărui margini, circumferință, era infinită și al cărui Centru nu era în nimeni și nicăieri: dar azi, habemus papam, eu personal votez pentru Doinaș, trăiască, ura, ura!).

Mi s-a făcut dor de voi, deși, în submersiunea mea provincială, fac serioase progrese: trec pe respirația prin branchii, în fiecare zi reușesc să mă uit timp, timp de o oră, la televizor, fără să înțeleg nimic. Citesc cu obstinație tratate de parapsihologie, de ocultism, de demonologie: zilnic mi se arată semne că în camera mea s-a instalat atît un înger grămătic (mă ajută să găsesc în haos exact citatul sau însemnarea de care am nevoie) dar și cîțiva spiriduși demonici (Boltergeist) care îmi fac diferite și fantastice mizerii (ascund o foaie, răstoarnă guma arabică, îmi încurcă panglica la mașină, îmi ascund ochelarii etc.).

unui redactor-șef, cu am dreptul, și eu sunt redactor-șef, dumneata nu ești, așa că...”

Un singur lucru mă nedumirește: cum se explică numărul uriaș de poeți publicați la noi? Cineva mi-a spus că sunt peste trei sute de poeți (inventariați cu zgîrcenie). Și teatru se scrie, dar aici, posibilitatea de a descoperi simpli grafomani, isterici, schizo-pensionari, „foștii” — în căutare de anexe la pensie — este mult mai simplă. La ora asta, eu cred că există în țară la noi maximum zece autori dramatici ce candidează la viitor, tot ațiția prozatori: dar cîți poeți? Cîta frunză și iarbă. Chiar și impostura cea mai teribilă, tot în poezie are loc: cazul Păunescu, Nichita, Ion Ghorghe etc.

Dar simt unde e impostura: simt, fiindcă limba nu suportă escrocii, cu timpul îi atrage în cursă, îi dă în stambă, făcîndu-i de ris. Alaltăieri am asistat la o „vizionare” (termen teribil de prețios, deși nu are nimic în comun nici cu „Viziune”, nici cu „vizionar”, vizionare înseamnă cenzură internă, nimic mai mult), cum zic am fost și eu să văd o povestioară dramatică; ce am constatat (cu stupeoare, cu umilînță și veselie): că deși în Craiova nu există decît maximum zece indivizi care se pot considera oarecum „creatori” de opere culturale (litere, plastică, muzică) avem peste treizeci de băgători de seamă în ale culturii. Și numărul acestora este în continuă creștere, orice „economist” (la teatru scrie așa pe ușa contabilului șef: „Cabinet egonomist”) în timpul liber, orice responsabil cu goșeriile urbei are dreptul să emită idei generale despre Artă, în general etc...

Dracu' știe ce m-a apucat să vă plictisesc cu plictisile mele: doar știu care este definiția omului plictisitor (mi se pare că eu am formulat-o, dar nu sunt sigur): „plictisitor este orice om care este incapabil de plictiseală”. Azi e Duminecă, doamna Sirbu bate piețele în căutare de prăzi alimentare (lipide, proteine, glucide etc.), eu mă gîndesc cu duioșie la voi: desigur mă voi muta din Craiova, aici sunt mai singur ca un lup de preerie, nimeni nu-mi calcă în casă, s-a creat în jurul nu-

dea șmecherește mai scump, și eu, geștaltist și behaviorist universitar, primeam o lecție de comportament social.

Povestea nu s-a terminat, pînă aici i-am povestit-o și lui Nego, arătîndu-i care e diferența între noi doi: eu sar, la frică, în sus, el, ewiger Student, a început să sară în lături.

Acum o săptămînă, cumpărasem doi pui „din Franța”, prin relații, am cîmătat-o pe Maria, zicîndu-i: „Toate le știți, zii, se poate afla dacă sunt chiar din Franța, sau numai eticheta e de acolo?” „Vai de mine, muică, da-i simplu de toate noastre nu le poți băga degetul în, c... la ale franțuzilor intri ca în șură... Ia uitați-vă!” Ale mele erau iar românești, nu îi intra degetul... „Muream de curiozitate. „Cum se explică”, o întrebai. Maria se roși toată. „O-le-le, sunt bătrînă, cum am să m-apuc să spun asemenea nerușini. Întrebați și dumneavoaștră una, mai tînără”. Nici pînă azi nu am aflat misterul: dar privilegiu pe care le arunc spre puii din cuvetă (nu îndrăznesc s-o rog pe Lizi să încerce cu degetul, sunt un domn bătrîn, ce ar putea crede despre sănătatea mea morală — totuși, abia mă rețin... abia mă rețin să. (Și tot la Nego mă gîndesc: într-un caiet program, pe care i l-am trimis, este cîtat un studiu al său despre orfismul lui Goethe: „ca un făcut, peste tot în loc de „orfism” apare „orifism”, ceea ce, recunoașteți și voi, nu e același lucru...)

Ieri, pe stradă, am făcut cea mai stranie constatare. De exact 15 ani mă întîlnesc, de cite ori ies, cu tristă pereche aproape emblematică pentru parcul Cuza care e în fața casei mele: un domn (am auzit odată că ar fi avocat) duce de braț o fetiță idioată (oligofrenă, mongoloidă). Cum vă spun, fac parte din cotidian, i-am văzut mereu. Dar ieri, mi-am dat brusc seama că, acum, după 20 de ani de cînd își plimbă fiica, Tatăl arată oligofren crețin, mongoloid. Fetița (acum e sănătoasă, vivace, tot crețină, dar în forță) privește victorios, provocator: tatăl, arată... Mi s-a făcut rău — jur, îmi venea să vomz.

M-am gîndit cum arătăm noi toți, într-o magică oglindă, noi care de ațiția ani, plimbăm de braț cotidian un copil oligofren și mongoloid, Destinul nostru... (La Copenhaga, așteptam în fața Teatrului Regal un amic: căscam gura: deodată, m-am îngrozit: în jurul meu numai babe. Nu o babă, nu două, ci zece, o sută, citeva sute. Și moșnegi. Aveam impresia că am înnebunit, de pe toate străzile, din toate autobuzele, valuri de babe, care de care mai jalnice de elegante, de distinse, de puse pe plimbare... Prietenul meu, care fusese reținut la o ședință, cînd i-am spus, a rîs: așa e, mi-a explicat, vezi, aici bătrînii se bucură de o atenție socială fantastică. Au liber peste tot, în parcuri, autobuze, muzee, teatre. Cu o condiție. Să nu circule în orele de vîrf ale celor ce lucrează. Ai nimerit ora de vîrf a pensionarilor...)

Doamne, e Duminecă, am ațita de lucru, eu vă pâlăvrăgesc (trebuie să compun o cronică despre o expoziție de grafică — scriindu-vă, realizez modul ideal de chiul: scap de cronică, plictisindu-vă pe voi.)

Visez nopțile cu Liviu Rusu: îmi pare rău că l-am ocolit rîndul trecut. Articoul său despre Piru m-a uns pe inimă.

Un actor de la teatru mă oprește și-mi spune: Știți cum se cheamă un om care a fost în Occident și s-a întors? Nu! Un inapoiat! — îmi spune el, și pleacă să spună mai departe ce banc bun a auzit de la mine.

Apropos de babe, țin a vă declara solemn că mă consider tînăr, frumos, fermecător, irezistibil: nu am nimic comuna cu aparențele mele care vă înșeală. Drept pentru care vă trimit o copie a unei schițe de Sorin Ionescu, făcută în noaptea de Revelion 1948, cînd l-am încornorat pe bunul meu amic Dan Constantinescu, sărutînd-o în plină nuntă pe prima sa mireasă...

De atunci nu sunt chemat la nici o nuntă. Și nici eu: nu am chemat la nuntă mea pe nimeni.

(Mii de scuze pentru polologie: vă iubesc: abia aștept să vă trimit o cartee sau măcar citeva „calvarii”).

Al vostru
Gary

Köln, 21 aprilie 1983. Dragă Eta, poeziile tale în domni rînduri le-am citit, fiindcă mi le-ai trimis și Sirbu, înaintea ta: el, sorașul, fericitul autor a vreo 7-8 proze în fine revelîndu-l ca mare scriitor, se tot îmbulzește și-mi servește produsele prietenilor. Poeziile tale sunt pe cît de triste pe cît de bune; de o subtilitate clasică (mi s'ar plăcut, și sensibil), de o nesturitate îngrijorătoare, de o demnitate non plus ultra - și'

Mor de invidie observînd de cită libertate se bucură poezii. Poezia are un statut special, este un fel de limbă latină rezervată unui cerc restrîns de specialiști, cenzura îi ignorează, un responsabil cu editurile mi-a explicat; domnule, limba trece printr-un tunel lung și întunecat, poezia este gimnastica prin care își menține condiția fizică, fiindcă va veni o zi cînd va ieși din tunel și atunci va trebui să fie la înălțimea adevărilor pe care nu le-a spus „le-a șoptit numai... În timp ce o piesă are cîntea de a fi purcăată în trel lecturi succesive, apoi cade pe mîna unui rezgîtor care taie și el ce crede de cuviință (de ce să ne legăm la cap, de să ne batem cuie în talpă), cînd iese spectacolul, au loc trei vizionări (dintre care una, cea zisă „ideologică”, are drept de veto), urmează o avangardă cu public invitat de oficialități („tovarăși din aparat, cu nivel și cu soții vigilente”) și abia după aceea leșinătura care rămîne este servită, ciorbă reincălzită de a șaptea oară, mării sale PUBLICULUI. Nici nu mai încerc să depun vreun text la teatru; nu are rost, mai nou se interzic chiar și piesele unor ștăbi. Baranga, pe care l-am întrebă, prin '69, cum se explică faptul că piesele lui se aprobă, pe cînd ale mele se refuză fără explicații, mi-a spus: „domnule, comedia înseamnă satiră, satiră se dă pe cartelă, cartela unică a literaturii române este în mîna mea, mai acord cite unuia dreptul la firimiturile de la masa mea, dumneata nu ești un autor de firimituri, nu îți dau drumul: am formulat noi un principiu, este sacrosanct, nimeni nu are voie să ne critice din afară, numai dinlăuntru conducerii, cel care critică anumite defecte trebuie să fie co-autor al acestor defecte, îmi bat joc de timpenia

mei un cordon de pază și suspiciune, poate că și scrie pe fruntea mea „Ciine rău”, sau „Lepros irecuperabil”.

Să vă povestesc ce am pătît cu găinile — asta s-a întimplat în urmă cu citeva revoluții agrare, pe acea vreme se mai puteau cumpăra în piață „pui de la țărani”. (Lizi avînd părerea că puii de „Gostat” au gust de pește, numai cei crescuți în băta-tură rurală, hrăniți multilateral neindustri- al, au autenticitate). Într-o zi (mi se pare că v-am povestit eu această istorioară, nu sunt sigur, nu contează, poanta e nouă, absolut autentică) m-am pomenit cu doi pui vii, legați de picior, pe un ziar, în bucătărie. Lizi îi luase dimineața devreme, de la țărani, nu a avut cine să-i taie. Mă enervau, nu puteam lucra, în materie de milă sunt chinez, cred în egalitatea tuturor ființelor din lume în fața lui Dumnezeu, chiar dacă nu pot deveni vegetarian. Ce era să fac? Am chemat-o pe Maria, o țărancă din marginea orașului, e femeia de serviciu a blocului în care locuim. Vine, se uită. Îi povestesc, chestia cu diferența între puii de la gostat și cei de la gospodarii rurali. „Păi, zice ea, să vedem dacă sunt de la țărani: că și aștia e hoți”. Ce face? (eu eram... interzis!) Desface legătura de la picioarele puilor, le dă drumul pe cimentul din bucătărie. Apoi le face „hîrșști!”, le sperie. Găinile se feresc, speriate. Ea îmi zice: „Gata, domnule profesor (nu pot scăpa, spre cîntea mea, de acest apelativ ardelean), v-am spus eu, v-a înșelat Mărin!” Cum se poate, de unde știți? „Păi nu vezi? O găină de ogradă cînd o sperii, sare în lături: o găină de Colectivă (acolo e aglomerație ca în Iad) sare totdeauna în sus. Ia uitați-vă!” Hîrșști, puii mei săreau pe verticală... Țărani- nul îi cumpăra de la un șmecher, îi vin-

Craiova, 24 Aprilie 1982

Ia sculați voi Boeri Mari,

Ieri am sărbătorit, în adîncul conștiinței mele, prin post și „rogacioni”, cei 60 de ani ai Marelui Profet (Doinaș); am smuls din „România Literară”, „Glosa” ce a publicat-o (o poezie sublimă, profundă, dar ca s-o citesc și s-o analizez mi-au trebuit

(Continuare în pag. 23)

Rubrica Dosar
îngrijită de
ION VARTIC

Maria-Elena GANCIU

CLAUSTROFILIE

Urmele se fixau una după alta și mă tot întrebam ce străin ar fi putut să pătrundă înăuntru, când zidurile sînt atît de groase, iar ușa masivă nu se deschide niciodată. Nu-i vedeam trupul, doar niște semne ciudate rămăneau imprimate în ciment, și-mi spuneam că totuși trebuie să fi intrat cineva prin gaura cheii — dar ușa nu are broască — sau prin porii zidului, sau poate să se fi format înăuntru prin cine știe ce amestec bizar între diferite elemente chimice din aer sau mai știu eu de unde. Cu siguranță n-am născut eu persoana respectivă, n-am capacitatea de a mă multiplica sau de a crea din nimic.

Urmele mergeau în cerc și nu se auzea nimic, nici măcar o respirație sau un zgomot cit de vag. Am tușit. O dată și încă o dată, pînă m-am înecat de-a binelea. Auzindu-mă, s-a oprit. Am încercat să-mi țin o clipă respirația. Eram speriată la gîndul că cineva m-ar putea scoate de acolo, speriată ca un melc pe cale să-și piardă casa din spinare. Apoi mi-am dat seama că în mod normal ar fi fost imposibil să văd în bezna dinăuntru, însă urmele întipărite în ciment le vedeam cu ochii mei. Sau? Persoana îmi împrumutase ochii ei, de puteam să disting ceva. Nu, imposibil, n-aveam alți ochi peste ochii mei, i-am pipăit și erau tot cei vechi.

Mi-e somn, mi-am spus, m-am sprijinit de zid și am încercat să adorm. Un Făt-Frumos trage zăvorul, mă ia în brațe, mă pune pe cal și dă-i drumul în lume. Iar în lume plin de lume și eu pe nicăieri, doar trupul meu pe calul acela scîrbos de alb și gîfiala neîubutului în ceața mea.

Simțeam pe picior o apăsare și mi-am spus că e urmă, și urmă era. Semnele se lipeau unul după altul pe pielea mea, pe picior în sus, pe mîna, apoi pe după gît, pe mîna cealaltă, pe picior și pe ciment. Nu mă durea. Mă simțeam ștampilată, depersonalizată, mă simțeam a altuia, posedată de un nimeni care totuși era. Aș fi vrut să strig, dar trecuse atîta timp de cînd nu mai vorbisem, încît nu eram în stare să scot nici măcar un a. Am tușit. Era o chemare sau poate un răspuns la urmele imprimate pe mine. Iată, după atîta goliciune, cineva reușise să mă îmbrace. Și mi-am adus aminte că persoana a doua are un nume scurt. După ce m-am chinat cîteva ore, am articulat un Tu răgușit. Urmele s-au oprit din nou. Mă privea. Dacă ar fi fost om i-aș fi văzut ochii holbați sfredelindu-mă. Cine a vorbit aici, dom'le? Nu cumva muta? Ei bine, da, eu am vorbit, eu, muta. Persoana începu iarăși să meargă și urmele să se imprime pe pereți.

Numai de nu ar deschide ușa, de nu s-ar întrupe și să mă scoată de aici. Duhul lui se preumbla prin încăperea și mi-era grozav de teamă. „Tu”, i-am spus, și am continuat în gînd: Cine te-a rugat să vii aici și să faci pe Mintuitorul? Nu ești decît un pseudo, mai bine ai pleca. Să mă lași în pace, auzi?, să mă lași în pacea mea!

Prin aer îmi trimitea cîteva hohote de ris pe care le auzeam doar în mine și, o, ce m-am revoltat de îndrăzneala lui. Nu-mi lipsea nimic, mă simțeam în elementul meu, zidurile erau a doua mea piele și întunericul adevărata lumină, iar prostul dăa îndrăzneala să mă deranjeze. Eram în stare să scot limba la el, ba nu, să-l trag de urechi, să-l palmuiesc, să-l bat și în final un picior bine plasat care să-l proiecteze în afară. Tu, o mută? Da, eu, o mută care vorbește. Imi știa gîndurile și imi răspundea prin gînduri. Persoana asta ciudată mă agasa grozav. După atîția ani reușisem să mă liniștesc, și acum... N-am vrut să merg la mănăstire pentru că acolo era o mare aglomerație. În perioada aceea cam toți vroiau să se retragă și erau locuri puține. Cînd colo, un străin, un nimeni îndrăznește să se apropie de mine, mai mult, să-și lase urmele pe mine, ca și cum aș fi fost o proeminență a peretelui, o treaptă ieșind caraghios din podca.

Urmele îmi dădeau tircoale în cercuri concentrice. Simțeam că se apropie și m-am pregătit de atac. Urmele se îndepărtau în cercuri inverse și m-am destins. Urmele se apropiau, plecau, își băteau joc de mine, urmele, urmele... Care urme?

Pe nesimțite, umbra salcîmului îi coborise pe față și pe gît. Inchise încet ochii. Prin verdele inconsistent al frunzelor, cerul împrăstia lumini orbitoare. Auzi foșnetul răcoros al ierbii, ca o lunecare do-moală pe nisip. Respira lacom aerul cald, saturat de mierea amară a sevelor din cîmp. O adiere ușoară de vînt aduse miros de sinziene uscate și ciulinii încinși. Netezi pătura cu palmelile, își adună șuvițele de păr, apoi își șterse încet cu prosopul cărămiziu sudoarea de pe trup. Îi era sete și ar fi mîncat un măr, dar nu-și luase, și acum se gîndea la curtea răcoroasă, la merele vîratice acrișoare cu miezul alb, nisipos, parfumat. Întinse mîna spre cartea acoperită cu rochia de stambă înflorată. Copertile erau legate în piele maronie, cu motive florale pe cotor. HEURES NOUVELLES DÉDIÉES AU ROY

iarbă, împărțea grădina în două. De o parte și de alta, pătrate cu căpățîni de varză, roșii, vinete, straturi de ceapă și, în spațiile de tot, prunii ale căror poame începu-seră să se rotunjească.

Stătea în fața ferestrei deschise, cu miinile palide împreunate la spate, peste sutana neagră, și se lăsa pătruns de liniștea și aerul grădinii. O șuviță albă îi tremura ușor lingă timplică. Cu o voce do-moală, continua să-i vorbească despre călugărul Daniel, coborîndu-și cu reținere, din cînd în cînd, ochii asupra ei. Pe măsura de lemn, lingă cărțile rare, adusesse o farfurioară de porțelan alb, cu fragi de pădure pe care le acoperise cu miere. Îi pusese alături lingurița veche de argint și o imbiase blind să mînce. Un fluture alb intrase pe fereastra deschisă și cutreiera încăperea. Toate aceste cărți — și-i

Ileana URCAN

INTERMEZZO

Contenant les devoirs du chrétien, la Mairie de se bien confesser et communier, la Bénédiction de l'eau les Prières du Prône, les Messes de l'Avent, du Carême et des principales fêtes, l'Office de la Vierge, les Vigiles des morts et les Vêpres des dimanches et des fêtes de toute l'année, à l'usage de Rome & de Paris, à Paris, chez Jean Carouge, Rue des Marmousets, chez un vinaigrier, à l'Image Notre Dame, MDCCXXXIII, Avec approbation et privilège du Roy. Un scris mărunt de mînă, caligrafiat subțire cu cerneala neagră — „Ex libris P. Benedicti Stephani Daniel e S. P. Elisabethani Anno 1780” — se așternea pe foaia de titlu. Fișele de hîrtie groasă, în octavo, aveau mici pete ruginii, iar în locul unde se îmbinau se adunase o pulbere fină de cari. Trecuseră cîteva zile de cînd bătrînul paroh îi împrumutase cartea, la insistențele ei, și pînă acum nu se învrednicise încă să o răsfoiască.

Își aminti ziua aceea, stînjeneii albaștri, tufele înflorite de iasomie de lingă zidul alb al clădirii parohiale, cu tencuiala căzută de umezeală. Coridorul întortocheat și auster, cu arcade umbrite. Spiralele de lemn ale scăriilor, tocite la mijloc de apăsarea pașilor și a timpului. Nișe oarbe, uși înalte, plăci subțiri de marmură gravate cu citate latinești. Răcoare și tăcere de piatră. În camera de oaspeți o întîmpinase un aer stătut și uscat ce venea de la cărțile vechi și de la mobilierul greoi, de lemn memorial. În dulapurile care ocupau în întregime pereții, tomuri rînduite cu grija economiei de spațiu, legate în piele, cu titluri aurite, unele ferecate în catarame de argint. Secolele XVI, XVII, XVIII, XIX. Cîteva manuscrise în arabă și greacă. În singurul colț al încăperii rămăsese liber, o statueta de ghips colorat. Maica Domnului ținînd în brațe pe pruncul Iisus, iar pe genunchi, Biblia deschisă. Tablouri pictate în ulei, de mîini diletanțe dar meticuloase, din care prelați ai Bisericii vegheau cu severitate. O masă lungă de lemn ocupa mijlocul încăperii. Pe o bucată de hîrtie albă, deasupra ușii de la odaia preotului, scria cu litere roșii: „Hospes venit, Cristus venit”.

Printr-una din ferestrele fără perdele se vedea curtea imensă, acoperită cu troscot mărunt, iar dincolo de ea grădina de zarzavat. Un șir aprins de gălbenele și de ochiul-boului. O cărare largă, năpădită de

arătase înspre dulapurile ticsite — i-au trecut prin mîini. În urmă cu cîteva ani, se mistuiseră într-un incendiu ciudat mare parte din cărțile bibliotecii împreună cu registrul în care se ținea evidența lor strictă. Carte cu carte, au fost cercetate, curățate, șterse și trecute într-un nou registru. Deschizindu-le și răsfoindu-le, numele părintelui Daniel apărea obsesiv în adnotările de pe prima filă. A luat toate acele cărți, le-a pus deoparte într-o odaie apropiată de a lui, ca să le aibă la îndemînă. Serile, după slujbele de vecernie, se scufunda în lectura lor. Cărți de logică, geometrie, fizică, filosofie, astronomie, istorie, morală, muzică, literatură. Petrecea ore întregi cercetînd cu lupa delicatele lor ilustrații, vignietele, nenumăratele tabele, uimit de reprezentările grafice ale experiențelor fizice, chimice, mecanice ale timpului. Pe măsură ce se cufunda în în-cliceala lor ciudată, se apropia tot mai mult de călugărul Daniel, de spiritul său, înțelegînd că erudiția aproape desăvîrșită a acestui om fusese lipsită de trufie. Își închinase întreaga viață cărților și lui Dumnezeu, fără să cunoască vreodată regretul sau îndoiala pentru calea aleasă. Dovadă era scrisul, rămas neschimbat de-a lungul anilor. Același scris mărunt, egal și rafinat, înclinat ușor spre dreapta, cu litere înșiruite ritmic, armonios. 1756, 1761, 1765, 1780, 1800, 1807 — fiecare an ce se adăuga, sub scoarțele vechi, la viața părintelui Daniel îl umplea de bucurie, de nădejde și de recunoștință, căci descifra în destinul acelui om voința și blîncuvîntarea lui Dumnezeu. Uneori îl vedea pe pater Daniel trecînd singuratic pe sub arcadele gotice ale caselor scunde, pe caldarîmul pietruit, invadat de mușchi umed, umbrat de platanii pe atunci încă tineri, încetinînd pașii cînd la o fereastră zăbreliată răzbăteau modulațiile vreunui flaut. Ea zîmbi. Liniile de umbră se mișcară ușor printre cutele veșmîntului monahal.

Preotul trebuia să officieze slujba de după-amiază și o conduse pînă la poartă. Albul fanat de căldură al florilor de iasomie amăra aerul. Bătrînul își feri cu grijă veșmintele negre de polenul lor fărîmicios. Dincolo de zidul din cărămidă tencuit și acoperit cu țiglă, zgomotul orașului, vocile, risetele oamenilor de pe stradă, zumzetul mașinilor.

Ochelarii Adrianei BITTEL

Ochelarii ca un scut de sticlă după care se poate ghemui toată. Ochelarii, țepii ei de artici, spinii ei de măceș înflorit, carapacea ei de micuță broască testoașă, acul ei de albină, rama portretului ei de acuarică, nava ei cosmică, turnul de sticlă în care se ascunde diminețea devreme, cînd scrie. Lentile-lupe sub care pune cîte un cuvînt, cîte un da sau nu, cîte un gest, cîte un om. Ochelarii sînt ordinatorul care stringe impresii, date, gînduri pentru viitorul program, bisturiul care taie adînc și descoperă, precum Columb, o lume nouă sub coaja veche, sint paravanul după care se petrec lucruri misterioa-

se și neștiute în umezeala privirilor bune, curioase, frumoase. Sint paznicul și cheia, sint banalul și excepționalul. Ochelarii sint totul, ei scriu, ei citesc, ei știu și ei se fac că nu știu, ei văd și ei știu să nu vadă, ei vorbesc și ei tac și ei cunosc secretele de iulie ale Iuliei. Ochelarii cei inteligenți și vii sint semnul distinctiv al familiei, al celor trei membri ai familiei, sclipesc jucăuș în desenul heraldic al strămoșilor. Ochelarii sint incasabili și sint ai Adrianei Bittel. Nu se pierd și nu se împrumută.

IOANA PĂRVULESCU

Diana PĂUN

Fetițele cărnii

Imi amintesc că îmi plăcea, în copilărie, să mă joc într-un mod ciudat, un joc fără nume, căruia mai tirziu i-am spus jocul de-a oarba. Inchideam ochii și mă prefăceam că am uitat cum arată lumina, înaintam cu miinile întinse, pipăiam și găseam o lume nouă pe care o cunoșteam cu degetele. Intunericul, aerul devenit dintr-o dată mai dens, lucrurile pe care le întâlneam și le descopeream tactil mă fascinau. Simțeam că tălpile îmi stau pe o apă, că toate formele se pot metamorfoza — curba poate deveni linie dreaptă, colțul poate curge în suprafețe plate. În jocul meu experimentam una din posibilitățile cetății: aceea a sensibilității.

Din orbire se nasc mai multe personaje: idiotul întins în repaosul total, magicianul a cărui privire este închisă într-o cunoaștere de minutor al cuvîntelor și de descoperitor al transcendenței și fetița oarbă înecată într-o permanentă atingere. Acest ultim fel de orbire apare în viziunile poeziei lui Trakl — sint fetițele cărnii orbecînd prin păduri jilave. Mizere, triste, ele sint semnele lumii exterioare străpungîndu-le carnea, creierul, instalîndu-se în sufletul lor pînă la confundarea pielii și a gîndurilor. Această deschidere senzorială alături de imaginea obișnuită a fetiței — inocentă, prea firavă pentru a purta aceste viscozități turburi — transformă cecitatea într-o infirmitate pervertitoare, simbol al unei cunoașteri aberante, zadarnice, tragice în slăbiciunea ei, opusă cunoașterii ochiului — mental sau fizic — care distinge în lumină lucrurile. Inchiderea în carnea atînsă de lucruri care nu se pot vedea, durerea rătăcirii tactile, ar putea fi sensul unei parabole a fetiței oarbe a cărei imagine ne populează visele de zi sau de noapte.

Apa

E casa plină cu alge întinse pe mese, pe scaune, pe paturi, pe pendula cu degete fine. Sint verzi și contorsionate, cu malformații incte, vinete. Acum se odihnesc, dar le simt respirația umedă, puțin dogoritoare. Aud gilgiata moale a mării. Se stinge.

Peștii își întind solzii sticloși pe sub cîrje de lumină. Se aude corpul lor inotînd.

Știi că se alunecă pe apă?

Imi simt corpul topindu-se în nisip.

Țărnul mă ignoră. Plec, și departe, unde el nu se mai vede, mă așez pe apă, ghemuită, cu pielea bătînd în verde mugur.

Am visat Insula, cu țărmurile albe, cu lumină îngustă și subțire; nisipul îmi ardea tălpile lăptoase.

Noaptea Walpurgiei

Poleială de un roșu strălucitor acoperă frunțile vizitivilor de melci uscați. Mîini calcaroase se ridică în aer lovînd ușor cu pielea fiartă gheața de pe petalele trandafirilor. Cimpuri de mătase dezbrăcată sorb sarea ascunsă în globurile ochilor. Grotele duhnesc a verde și-și mîncîncă apa amară, cangrenată. Spini puhavi lunecă pe dosul palmelor. Ploi deperecheate se indoiesc de sine — galbene, trufașe, întrebătoare. Balade se aud lunatice spre lacul în care cresc pe fund zambile pufoase, dulcege. Hîrtie ceruită se mișcă între riuri bondoace.

ANCHETA „APOSTROF”

Doamnele literaturii române

1. Faptul că sînteți femeie a facilitat sau a stînjinit afirmarea Dvs. literară?
2. Care este, după părerea Dvs., prima (în ordine cronologică, iar nu valorică) scriitoare din literatura română?
3. Vă rugăm să numiți cinci scriitoare reprezentative pentru momentul literar actual.

Maria BANUȘ

1. E prima dată că mi se pune și că-mi pun o asemenea întrebare. Dacă aș fi dus altfel de viață, dacă aș fi frecventat cercuri literare, probabil că feminitatea ar fi influențat, în oarecare măsură, afirmarea și omologarea mea ca poetă. Dar n-a fost cazul.

2. Adresantul mi se pare nepotrivit. Un critic sau (și) un istoric literar ar fi mai indicat să răspundă. Mai ales că se face o netă distincție între ordinea cronologică și cea valorică.

Din adolescență n-am mai practicat lectura producției poetice a Veronicăi Micle sau a Margaretei Miller-Verghi. Primele femei scriitoare din literatura română sunt, pentru mine, poet, scriitor, cele care există, care vor continua să existe, să fie prezente mereu. În poezie: Magda Isanos. În proză: Hortensia Papadat-Bengescu. Prin ceea ce afirm, nu minimalizez cu nimic rolul de prim ordin al premergătorilor, al premergătoarelor, al celor ce pregătesc terenul și momentul celor aleși și alese.

3. Nu lășitatea, nu dorința de a mă pune bine cu toată lumea, mă împiedică să nominalizez. Trăim un ciudat, paradoxal moment de răscruce azi, în „perioada de tranziție”: efervescentă și criză în creație. Se afirmă multe nume noi, personalități puternice, originale, ale căror lucrări nu le pot urmări decât sporadic, fragmentar, prin reviste. Sunt convinsă că cel puțin câteva dintre ele vor rămâne în literatură, ca figuri de prim plan.

Olga CABA

1. În primul rînd de vreo „afirmare” literară nu am știință. Dar nu din cauză

că aș fi (fost) femeie, ci pentru că-sunt neînchipuit de leneșă.

2. N-am știință de prima scriitoare „cronologică” femeie de la noi, dacă nu de Carmen Sylva, dar de atîtea nu-mi aduc aminte, are un roman foarte burghez à propos de o căsătorie ratată descrisă foarte realist, cu niște javre care se plimbau sub geamuri și găini care se ouau în (sub) paturi. Am știre și de o bunică (Paula Pelle-Caba) de care mi-a spus fie iertatul Bogdan Duică, dar care era foarte puțin literată, dar versurile ei sunt păstrate cu sfințenie de o verișoară care trăiește la Cluj, preoteasă din Sălaj zisă Paulina Pelle-Caba, una sau două publicate undeva. Dacă mai vin la Cluj, am să le citesc și vă spun, dar cred că nu este cazul.

3. Cea mai bună ar fi, bineînțeles, Ana Blandiana. Să găsec cinci, mi-ați supra-lucita posibilitățile. România ar arăta altfel în cazul acela.

Magda CĂRNECI

Răspuns vechi la o anchetă nouă.

„... Îmi place să-mi închipui că am șansa de a trăi, ca femeie, într-o vreme în care, dincolo de realitatea ireductibilă a împărțirii naturii umane prin sex, se poate întrevădea (și chiar trăi fragmentar) nu doar dihotomia, ci mai degrabă complementaritatea celor două condiții.

Pare că, polarizării tranșante pe caracterele diferențiatorie, specializării excesive pe sexe a activităților practice și spirituale al umanului, întimplare istoric și probabil necesare evoluției speciei, pare că-i urmează acum o uniformizare. O omogenizare, încă în curs, nelipsită desigur de excесе, ca orice mare metamorfoză, dar în esență benefică. Pentru că ea nu presupune, cum se sperie unii, abolirea specificului masculin sau feminin și in-

staurarea haosului „hermafrodit”. Ea poate avea în vedere, mai degrabă, depășirea exceselor și degradărilor istorice ale masculinului și femininului, întimplare progresivă nu doar în spațiul cultural european, ci și în alte civilizații; și poate eventual sugera posibila compensare și echilibrare a masculinului și femininului, unificarea lor utilă, în individ și în speța umană și, în cele din urmă, utopic, în chiar natura umană, cum au visat dintotdeauna marii mistici. Îmi place să-mi închipui că sîntem în „preistoria” unei astfel de epoci armonioase „androgine”, lipsite de segregării biologice, ori măcar sîntem martorii unei noi încercări sortite ratării.

Așa cum fiecare din noi sîntem constituit dintr-un dozaș diferit de „animus” și „anima”, cum ar spune C. G. Jung, pe care trebuie să le echilibrăm și să le asumăm complet ca să ne realizăm eul — îmi place să cred că, la fel, poezia își caută, în cei care o poartă și o trăiesc (prin dozașe diferite de feminin și de masculin, care adesea nu coincid cu sexul exterior al purtătorilor ei), poezia își caută și chiar atinge, în virfurile ei individuale cele mai curajoase, o stare „trans-sexuală”. Care nu e abolire, ci sublimare a mesajului naturii noastre reale și unice.

Oricum, prefacerile adînci în condiția psihică și socială a femeilor contemporane nu au cum să nu se străvadă în poezia lor — cu toate cutremurările, excesele, „masculinismele” acuzate, dezechilibrul trecerii la un alt statut existențial. Dar și cu toate cele ce țin de esența atemporală a condiției lor — o afectivitate mai nuanțată și copleșitoare, o intuiție mai grea, mai adîncă, o responsabilitate mai aplicată, o luciditate auto-necruțătoare, o devoțiune totală, un tragism mai adevărat.”

(Fragment nepublicat dintr-un interviu apărut în 1987 în revista Vatra)

Ruxandra CESEREANU

1. A stînjinit parțial.
2. Iulia Hasdeu.
3. Aș putea numi destul de multe doamne și domnișoare. Consider că anii de după decembrie 1989 au fost mai ales niște ani poetici feminini.

Mariana CODRUȚ

În copilărie și în adolescență am jucat mult șah, și cei mai mulți din parteneri erau, firește, bărbați. Niciodată nu i-am îngăduit unui partener să joace cu mine fără regină (de altfel, îl suspectam pe cel care propunea asemenea condiții că vrea să-și creeze alibiuri pentru cazul că va fi bătut „de o femeie”, adică de cineva cu un creier mai mic decît al lui!). Ar fi fost o umilință, pe care orgoliul meu juvenil n-o accepta; accepta mai degrabă o înfrîngere, chiar dură, dar

într-o luptă adevărată, dusă în condiții tehnice egale.

Intocmai ca în șah, n-am vrut și nu vreau nici în întimplările de zi cu zi să mi se acorde vreun privilegiu pentru că sînt femeie. Mi s-ar părea un joc „fără regină”: victoria nu mi-ar da nici o satisfacție. Sînt într-o permanentă competiție cu mine însămi — să-mi înving timiditățile, agresivitatea, anxietatea etc. — și nu iau niciodată în calcul consecințele pe care aș putea să mi le fac eu, și cu atît mai puțin pe ale altora: consecințele nu se fac decît infirmilor, și eu refuz să fiu tratată ca o infirmă.

Astfel stînd lucrurile, era inevitabil să percep sintagma „poezie feminină” drept concesivă, dacă nu chiar peiorativă. În fapt, ea e numai rodul minții unor critici lipsiți de idei, sau plini de comode prejudecăți, sau și una și alta, în același timp. Dacă expresia ar acoperi un anumit gen de literatură — să zicem cel devitalizat, sau plin de sensibilității sau știu eu cum — și, fatalmente, ar viza și poeziile unor bărbați, n-aș avea nimic împotriva ei. Altfel, mi se pare neserioasă, cum neserioase mi se par și eforturile unor recenziști de-a găsi modelele unei scriitoare neapărat printre femei.

Cred, cu toată convingerea, că eul creator profund nu are gen — el fiind o conștiință înclăștată într-o luptă surdă cu moartea, iar nu un sex. Iată motivul pentru care dezavuez orice încercare de-a face din condiția femeii artist sau scriitor un caz aparte.

Nora IUGA

1. Plasarea femeii ca artist într-o categorie aparte, cu un statut special, precum cel al minorităților în țările cu regimuri totalitare sau al statelor din Est în context european, mi-a smuls întotdeauna un zîmbet ironic. Eu cred că arta, dincolo de timbrul profund individual, specific fiecărui creator — indiferent că e bărbat sau femeie —, care îi conferă o diversitate infinită, nu cunoaște sau nu ar trebui să cunoască, sub raport valoric, deosebiri de sex. De aceea nici nu mă pot plînge că pentru afirmarea mea — recunosc modestă, dar nu datorită faptului că sînt femeie — mi s-ar fi cerut sau aș fi făcut vreun compromis. Dacă cineva „suspūs” mi-ar fi pretins un tirg, de orice natură, cu arta mea, aș fi simțit o imensă umilință și, dincolo de îndoielile pe care le implică orice act de creație, aș fi fost pusă în situația de a-mi pierde și ultima iluzie că sînt artist. Firește că cenzura, în anii de tristă amintire, ne-a impus diverse tirguri pe care, spre cinstea noastră, cei mai mulți dintre noi le-am evitat cît am putut, fără să ne prostituăm, dar acest tratament ni s-a aplicat fără discriminare la toți, fie că eram femei sau bărbați. Mă încăpăținez să cred că arta adevărată este

1. O carte scrisă de o femeie o receptați altfel decît o carte scrisă de un bărbat?
2. Care este, după părerea Dvs., prima (în ordine cronologică, iar nu valorică) scriitoare din literatura română?
3. Vă rugăm să numiți cinci scriitoare reprezentative pentru momentul literar actual.

Gheorghe GRIGURCU

1. Depinde de cartea în cauză. Dacă autoarea dorește a se situa într-un unghi specific feminin ori se situează obiectiv într-un asemenea unghi, desigur că recepția se cade a ține seama de aceasta. Deși, evident, chestiunea nu poate fi analizată în câteva rînduri, înclin spre părerea că literatura substanțială nu comportă, de cele mai multe ori, o diferențiere apăsătoare în funcție de sexul creatorului ei. Nu avem, ca să zic așa, un grup de romane, poeme, eseuri în pantaloni, iar alt grup în fustă. Ar fi frivol, ar fi hilar, ar fi trist. Specificul „feminin”, cultivat cu ostentație, are aerul marginal, fanat din capul locului, al oricărui pitoresc programatic. Dar nici evanescența lui, de la un grad de densitate în sus, nu e admisă cu seninătate. De unde speculația, cam alături, asupra „masculinității” unor scriitoare de seamă (Virginia Woolf, Marguerite Yourcenar, Marguerite Duras și chiar Emily Dickinson), precum o încercare de a le acorda un statut va-

loric în contextul patriarhatului nostru, să recunoaștem, din ce în ce mai civilizată.

2. Făcînd abstracție de literate mai puțin cunoscute ori care au scris în limbi străine, cred că trebuie să ne oprim în fața Veronicăi Micle, o autoare-mit, căreia circumstanța de muză a unui Geniu i-a permis a valsa grațios cu Absolutul.

3. Fără o excesivă premeditare: Monica Lovinescu, Irina Mavrodin, Ana Blandiana, Constanța Buzea. Și cum aș putea pune în paranteză, în virtutea unei convenții ocazionale, alte poete dăruite de har și conștiință, de la Nora Iuga la Mariana Marin și Elena Ștefci?

I. NEGOIȚESCU [inedit]

1. Pentru mine, sexul autorului unei cărți nu are nici o importanță în ce privește aprecierea sau valorificarea ei. Pot doar să mă mir că o femeie, Elisabeth Badinter, pătrunde cu atîta sagacitate probleme foarte delicate ale masculinității. După cum mă miră, în romanele

lui Henri de Montherlant, un homosexual înrăit, capacitatea de a judeca femeile.

2. Prin Hortensia Papadat-Bengescu, valoric se confundă cu cronologicul: suntem o literatură prea tînără.

3. Chiar dacă prin „momentul literar actual” se înțeleg numai ultimii trei ani, numărul scriitoarelor reprezentative depășește cifra de cinci, încît mi-ar fi greu să răspund la această întrebare. De altminteri atari întrebări implică o neseriozitate ce le rezervă doar jocului de societate.

Ioan MOLDOVAN

1. Evident, desigur, fără-ndoială, da. Firește. Neîndoișos etc. Se poate alege oricare variantă. Așa e întrebarea, așa-i și răspunsul. Nu putem exploata o axiomă decît socotind-o absolut normală și fără nevoia de a fi demonstrată. Ehe, dacă ar fi avut întrebarea și o codiță inofensiv-drăcoasă de genul „de ce?” mai puteam sta de scris. Poate altădată, că acum ne e teamă ca-nsera.

2. Prima scriitoare? Nu știu. Prima poetesă însă poate să fi fost domnișoara care, gîndindu-se la amicul ei, cînta încîntată: „Cînd mîre înnești că scrie / Ca țeruza pe hîrtie!” Său invers. În orice caz, o chema Doina.

3. Cele cinci scriitoare reprezentative pentru „momentul literar actual” (? care moment, care actual?) vor fi cunoscute într-un moment viitor inactual dar dat.

Aurel PANTEA

1. Da.
2. Iulia Hasdeu.
3. Angela Marinescu, Ana Blandiana, Magda Cărneci, Gabriela Adameșteanu.

Lucian VASILIU

1. În clipa lecturii, dacă autorul imi este cunoscut (fie că e vorba de o femeie, fie că e vorba despre un bărbat), acest lucru imi tulbură starea de receptare. În schimb, nu sînt influențat în nici un chip în momentul în care citesc cartea unui autor pe care n-am avut ocazia să-l cunosc (fie bărbat sau femeie). Aceasta, în cazul contemporanilor.

În situația în care citesc scriitori clasici, uit deseori că, de pildă, Homer a fost (?) bărbat sau că Sappho ori Emily Dickinson au fost (?) femei.

2. Din foarte multe puncte de vedere, cred că prima noastră scriitoare a fost Veronica Micle (chiar și numai ca însoțitoare, controversată, în „Qu-mină și în umbră, a lui Eminescu).

3. Ana Blandiana, Leonida Lari, Elena Ștefci, Gabriela Melinescu, Mariana Marin, Magda Cărneci. Am depășit numărul, iubesc mai mult cifra 7!

intotdeauna văzută de cei chemați să o vadă, iar evidența valorii este atât de incontestabilă, încât a condiționa recunoașterea ei în funcție de alte criterii, ar fi rușinos și descalificant. Mie personal îmi ajung cei cîțiva scriitori care mi-au recunoscut necondiționat talentul: Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Lucian Raicu, Gheorghe Grișurcu și — chiar dacă azi nu mai împărțăm aceleași vederi — nu pot să nu-i numesc pe Eugen Simion și Valeriu Cristea. Cum spuneam la început, feminismul în sfera creației artistice mi s-a părut întotdeauna ridicol și exagerat. Dacă putem vorbi într-adevăr de o anumită diferențiere de statut, între bărbații și femeile care creează, discriminarea se produce în contextul social și nu în cel artistic. Scriitoarea e smulșă de la masa de lucru în cele mai inspirate momente ca să răspundă la telefon, să pună masa, să alerge la Alimentara că a venit laptele și cite și mai cite, scriitorul e întotdeauna respectat și menajat de întreaga familie. Paradoxal, în ciuda acestor inconveniente, constat, și cred că nu greșesc, că în poezia română femeile conduc detașat.

2. Recunosc că istoria literară nu m-a pasionat niciodată. Atrăsă structural și temperamental de modernism, textele precursoarelor mele din secolul trecut nu mi-au stîrnit entuziasmul, deși nume ca Anna de Noailles, Elena Văcărescu, Iulia Hasdeu mi-au trezit curiozitatea. Singura întîlnire memorabilă am avut-o cu poezia Elenei Farago; îmi amintesc că poemul *Drumetul* m-a impresionat atât de mult, încît n-am mai simțit bariera dintre generații și mi-am dorit să scriu ca ea. Asta se petrecea prin anii 50. Acum... prefer să nu o recitesc. Fără îndoială, altele sînt scriitoarele care ar putea ocupa primul loc (în ordine cronologică) în literatura română. Probabil că cea mai îndreptățită ar fi Hortensia Papadat-Bengescu. Dar n-am putut să-mi reprim subiectivismul acelei amintiri din anii studenției și să nu o numesc aici pe Elena Farago.

3. Dacă prin momentul literar actual ar trebui să înțeleg cei trei ani de după evenimentele din decembrie, mi-ar fi imposibil să găsesc cinci scriitoare reprezentative. Poate doar în domeniul jurnalistic — nu e cazul să mai explic de ce. Voi extinde deci „momentul actual” la ultimii zece de ani. Cele cinci scriitoare reprezentative ar fi: Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu, Mariana Marin și, dintre ultimele sosite, Simona Popescu.

Ioana PĂRVULESCU

1. Nici, nici.

Întrebarea pornește de la două tipuri de prejudecăți mai mult sau mai puțin literare. Prima categorie se leagă de ideea că într-o lume (literară) a bărbaților, femeia dispune de însușirile „folositoare” ale propriei feminități, ceea ce îi facilitează drumul. A doua categorie include prejudecățile contrare: într-o lume a bărbaților ar fi destul de puțin loc pentru o femeie, fie ea și talentată. În virtutea acestei idei se spune că o femeie trebuie să fie cel puțin de două ori mai talentată (inteligentă, competentă etc.) decît un bărbat pentru a fi considerată cel mult egală lui.

În ce mă privește cred că, mai devreme sau mai tîrziu, o valoare autentică se impune, în afara diferențierii bărbat/femeie. Am crezut întotdeauna că femininul și masculinul sînt însușirile unei opere, nu ale unui autor. Există cărți feminine scrise de bărbați și cărți masculine scrise de femei.

2. Ca poetă Elena Farago (n. 1878), ca prozatoare Hortensia Papadat-Bengescu (n. 1876). Desigur, mai există nume feminine în literatura română și înainte de acestea, dar cred că scriitor trebuie înțeles în sensul unei audiențe și valabilități actuale, chiar dacă nu în vîrfurile ierarhiei.

3. Cinci înseamnă sau prea mult sau prea puțin. De aceea voi numi una singură: Ileana Mălăncioiu.

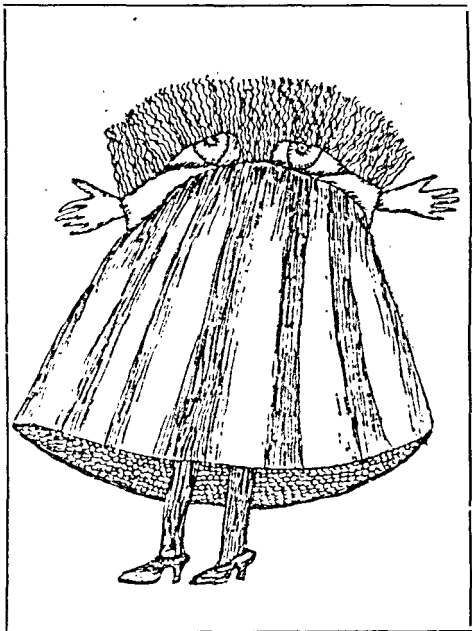
Maria-Ana TUPAN

1. Nu am impresia că ar fi existat în România, cel puțin după război, manifestări misogine în viața literară, cum se

întîmplă, poate, în unele cercuri din Occident, dacă e să ne explicăm apariția „ginocriticii” și altor teorii feministe ce nu pot fi etichetate drept simplă agitație sufragetică. Ba chiar, din rațiuni ideologice, era obligatorie prezența „eșantionului feminin” în peisajul cultural și politic... Se înțelege însă că atunci cînd dispu de o zecime din timpul de studiu și lucru al unui bărbat, ești net dezavantajată. În plus, s-ar putea să nu fii singurul exemplu retrograd de femeie care tratează redacțiile ca pe restaurante. Nu am bătut aproape niciodată cu propriile mâini la ușa unei edituri sau redacții de revistă. Dar pot să dau fie și un singur exemplu de redactor-șef care m-a publicat ani de zile neștiind aproape nimic despre mine: poetul Aurel Rău. Această punere între paranteze a persoanei scriitorului ar trebui, cred, să fie imperativul categoric al oricărui șef de revistă.

2. Modestele mele cercetări personale de istorie a literaturii române nu mă îndreptățesc la un gest canonizant de asemenea anvergură.

3. „Reprezentativă pentru momentul literar actual” nu înseamnă, obligatoriu, și primariat valoric. Conservatorul Shakespeare, de exemplu, este mai puțin reprezentativ pentru mentalitatea timpului decît rivalul său, Ben Jonson. Aflîndu-mă în situația de a alcătui o echipă de cinci scriitoare pentru istoria literară, ca un prim ministru însărcinat cu formarea unui guvern, prefer să mă gîndesc și eu la un „portret-robot”: care e matricea stilistică a momentului, care e tonul vieții literare, care e priza la public? Personajul ca funcție a discursului face din Hortensia Papadat-Bengescu abia acum o „scriitoare a momentului”, în mai mare măsură decît majoritatea prozatorilor contemporani. Există un model Dana Dumitriu — scriitoare dedicată în egală măsură operei de ficțiune și discursului intelectual, modelul cel mai frecvent în Apus și, în ulti-

Geniu familiar (1982)

mele două decenii, și la noi. Eco-ul în conștiința publică este, fără îndoială, un criteriu foarte important al „actualității” unui scriitor. Capacitatea Anei Blandiana de a atrage mase de cititori și viteza cu care i se epuizează tirajele sînt invidiabile. De cel mai mare succes se bucură acum literatura rezistenței, cea mai influentă fiind întotdeauna creația spontană a unei conștiințe profund oneste. Personal, o prefer pe Mariana Marin, și nu numai pentru că a scris „versul-monument” (parafrazîndu-l pe D. G. Rossetti) al acestui gen de poezie: „Li se dăduse atîta putere, cît să înțeleagă că nu au nici o putere”. Căci ce altă finalitate ar putea avea lupta politică dacă nu principiul suprem al ființării noastre sociale: independența spiritului. „Al momentului” mai înseamnă și capacitatea de a da impresia cititorului că se află nu doar în fața unei noi generații, ci a unei noi poetici. Am avut această impresie de voce proaspătă, originală, „neîmblînzită”, citind volumul de debut al Doinei Tudorovici (1990). Mi-ar părea rău dacă acest talent s-ar pierde la concurență cu altele, mai modeste, dar mai tenace.

DOMNIILE LOR, DOAMNELE SCRITOARE

Pe la începutul anilor '80, optînd, ca temă de studiu, pentru proza feminină interbelică, am aplicat un chestionar tematic, menit să concentreze, prin răspunsurile pe care le solicită, opinia prozatoarelor debutate sau afirmate în anii dintre cele două războaie mondiale despre specificul literaturii feminine. Acest demers a însemnat pentru mine șansa de a cunoaște o altă lume, întrevăzută, fără îndoială, în paginile de ficțiune sau în cele autobiografice. Indemnului unui bun prieten, criticul și eseistul Ion Vartic, a fost hotărît în a mă determina să le cunosc pe Doamnele scrisului românesc.

De Georgeta Mircea Cancicov am fost primită prin amabilitatea domnului Săndel Teodoreanu, văr al fratelui Teodoreanu.

Din holul mare de la etaj, unde se deschidea liftul, am intrat într-altul întunecos, cu iz pătrunzător de varză și cu uși multe și numeroase sonerii. Bijbiind în întunecimea și mirosul înăbușitor, am sunat la una din ele. A deschis o femeie scundă și grasă, cu basma neagră pe cap, apoi m-a preluat o femeie înaltă și trupeșă, călăuzindu-mă prin labirintul dependențelor comune spre camera Georgetei Mircea Cancicov. Mi-a ieșit înainte o doamnă măruntă de statură, cu părul foarte alb, adunat într-o pieptănătură nu atât demodată, cît parcă văzută demult în fotografii de familie. Fruntea înaltă și încăpățînată, cu temple neobișnuit de scobite, se termina brusc cu un nas scurt și corolat. Pomeții îi avea înalți, iar pielea netedă și albă mirosea a cremă. Era în vîrstă, fără a fi totuși bătrînă. Înfățișarea îi era ușor desuetă, poate din cauza părului, poate a jachetei de casă din mătase grea, de un roșu întunecat, cu umeri înalți și minci bogat încrețite. Își purta semeț trupul împuținat, era cochetă, vioaie, iar cînd vorbea mazeliza ușor, precum cei obișnuiți să vorbească mai mult franțuzește.

Odaia închipuia tot ce putea fi mai straniu într-o încăpere. Era parcă după cutremur sau, poate, după evacuarea a cinci camere într-una singură. Pereții erau aproape negri, iar tencuiala proaspătă, care îngropa și acoperea tuburile de izolație electrică, desena șerpi uriași, groși și albi. Chiar lingă ușă, în dosul unui paravan de lingă o canapea mai veche, erau îngrămădite mobile, care se înălțau una peste alta și triumfau prin ceva incert: lampă cu picior, bust pentru pălării sau stativ, pe care se afla în echilibru instabil o pălărie veche de pai, aproape fără calotă, din care rămăseseră doar cîteva fire împletite. Pe canapeaua a cărei mătase fusese pe vremuri frumoasă, de un roșu cald, se înșirau, sprijinite de spetează, vreo trei sau patru platouri imense de porțelan. În ungherul de lingă geam era înghesuțată vesela, multă, albă, laolaltă cu sticle goale, sumedenie de sticle goale, din care femeia trupeșă care o ajuta la menaj ducea mereu cîteva colonelului de la etaj, ca să le vindă, probabil. Prin ferestrele înalte, fără perdele, se vedea Palatul Telefoanelor, iar pe pervazul exterior își găsiseră adăpost cîteva porumbei.

Femeia intra și ieșea, cu cite un sul de hîrtie în mînă — făcea, pesemne, ordine în cămară sau debara; scriitoarea mi-a mărturisit, cu voce joasă, că nu era fitecine — era o nepoată de-a lui Chivu Stoica.

Lingă sofa din mijlocul camerei, pe care ne-am așezat apoi, se afla un birou: erau îngrămădite pe el fotografii, nenumărate fotografii, unele înrămate, altele simple, fotografii de familie cu figura lanei, pictorița, sora scriitoarei, cu ochii mari, rotunzi și negri, ușor de răgăsit și recunoscut în picturile cu chipuri de copii ale lui Tonitza — prieten al familiei. Pe birou, foi scrise, cărți de-a valma cu tăvițe încărcate de creioane și multe, foarte multe tuburi de ruj. Pe stative, colțuri de mese, pe masa de toaletă — vase de argint, cupe de porțelan, ceramică. La intrare, lingă ușă, pe o măsută cu picioare arcuite, două fotografii mari, elegant înrămate: una înfățișînd-o, tînără și frumoasă, pe Maruca Cantacuzino, soția lui George Enescu, bună prietenă a scriitoarei, iar cealaltă, o femeie, o doamnă în vîrstă, cu trăsături puternice, ferme, în contur aspru, cu un șal negru și mare — Martha Bibescu la vîrstă senec-

tuții. Încăperea multifuncțională era o arcă a celei care o locuia de patruzeci de ani, îngrămădită de obiecte și amintiri. Dialogul început atunci a fost, de fapt, un monolog al scriitoarei.

Soția ministrului de finanțe, Mircea Cancicov, din guvernul lui Antonescu, care murise în închisoare, învinșese anii, vicisitudinile și mizeria. Spiritul îi era tînăr, fraza ironică, vorba sprintenă și intactă capacitatea de a rămîne mereu un homo ludens, ca și în cărțile sale. Promisesem că voi reveni pentru a continua discuția începută atunci. N-a mai fost posibil. După trei luni, în martie, a venit tăcerea definitivă.

Henriette Yvonne Stahl s-a stins la trei săptămîni după ce-am vizitat-o și cred că de aceea este cea mai tristă și tulburătoare întrevedere pe care am avut-o. Căci fiecare din întîlnirile mele cu Doamnele Scriitoare, după cum toate cărțile lor la un loc, au dus, cum era firesc, la „modificarea modului meu de a fi în lume”.

Din nou la București. Un simplu telefon, de data aceasta, și vocea joasă și adîncă fixează ora vizitei. Henriette Yvonne Stahl era în pragul morții. La cei peste optzeci de ani, nu-și arăta încă vîrstă, în ciuda neobișnuitei slăbiciuni fizice. Numai respirația întretăiată și foarte oboșită anunța plecarea. Capul își păstra distincția și ținuta aristocratică din portretele care i-au însoțit, de-a lungul anilor, edițiile romanelor. Trupul emaciat de boală era de subțirime și inconsistența unui abur înșuflețit. Mișcîndu-se ușor prin casă, ființa ei avea imponderabilul sufletului care și-a părăsit învelisul material, iar mîinile, mîinile Henriettei Yvonne Stahl aveau frumusețea neobișnuită a celor din icoanele bizantine. Prelungă și extraordinar de îngustă, finețea și transparența palmei aminteau mina unui sfînt hieratic. Numai un foarte mare efort de voință o menținea încă în viață. Sosisem mult prea tîrziu. Casa am părăsit-o cu o tristețe grea și cu deznădejdea de a fi întîrziat cel puțin cu un an la această întîlnire.

A socierea a două nume, cel al Georgetei Mircea Cancicov și al Cellei Delavrancea nu este deloc întîmplătoare. S-au cunoscut și s-au prețuit reciproc. Cella Delavrancea a scris un inspirat articol despre Poeni Georgetei Mircea Cancicov. Au aparținut aceluiași cercuri mondene, dar unor cercuri artistice diferite. Deși diametral opuse ca structură artistică și temperamentală, nevoia de alăturare a celor două personalități într-unul și același spațiu evocator este mai puternică decît toate deosebirile dintre ele la un loc.

Numele și prezența familiară a criticului M. I. în casa de pe strada Eminescu mi-au înlesnit accesul în căminul scriitoarei și pianistei Cella Delavrancea, după cum numele prințului rus Bașkiroff — care concertase abia cu cîteva zile în urmă la Oradea — mi-a netezit calea spre dialogul pe care îl doream, dar nu îndrăzneau să-l încep. Cella Delavrancea posedă acea calitate proprie omului superior: naturalitatea. Firescul atitudinii și comportamentului său risipea tracul, dar chema respectul și emoția interlocutorului de-a se afla în fața „fenomenului” artistic și uman care a fost Cella Delavrancea. Era neasemuită în tot și-n toate, de la amintirile pline de umor și surprinzătoare luciditate despre Caragiale, pînă la tonul duios-nostalgic al celor despre părintele său. Farmecul ei era alcătuit din esențe alese: talent, inteligență, feminitate, multă și subtilă feminitate, care presupunea alint și cochetărie, cu referire, mai ales, la Cella din anii tineretii și maturității, despre care vorbea cu îngăduință, dar și cu severitate, ca despre o altă persoană, binecunoscută ei și celorlalți.

La cei nouăzeci și nouă de ani. Cella Delavrancea era încîntătoare, puterea ei de seducție nu putea fi limitată de ani. Cred că dobindise „un alt mod de a fi decît cel care ne este ursit”. Cella Delavrancea și-a trăit viața și arta în cu totul alte dimensiuni decît mulți din contemporanii săi. Spirit ales, a știut să păcălească, cu grație și rafinament, timpul, făcîndu-și-l prețios aliat.

LIANA COZEA

JUDITH MÉSZÁROS

Railway to heaven

„dacă vrei să revii într-un loc, trebuie să lași acolo ceva ce ți-e absolut necesar. M-a bătut un moment gândul să-mi las ochelarii sub un pom... dar cum aş mai fi găsit, orbită, drumul înapoi?”

dar noi ne vom întoarce într-o zi acolo? ne vom întoarce mereu cu fruntea lipită de fereastra vagonului umed (roțile cîntau în căuşul pieptului meu) înghesuit în propria-mi piele înghesuit cărnuri galbene peste galbene cărnuri ochi peste ochi riduri imense inchizindu-ne, pleoape vibrînd plămîinii moi — maci şifonați — cîntă și roțile alergînd prin singele meu prin singele tău prin singele nostru fluturînd în urmă ca o eșarfă de bun rămas încheieturi cumînți îmbrăcate-n dantele ușoare vene albastre filfiînd filfiînd mai transparente ca zăpezile timpurii

dar ne vom întoarce acolo, nu-i așa? n-am plecat niciodată (dăruiește-mi tu această fraternitate tăcută mîinile mele rătăcite în apa clipocită, leșioasă a cuvintelor nu căutau anume nimic nimic n-așteptau) acolo lingă umbra luminoasă a cactușilor din ghivecele tații mestecînd el o mentosană răcoroasă în loc de tutun mă privea clătîndu-și capul rezemat de o altă fereastră, o altă tristețe, un alt amurg wilhelm meister alunecîndu-i de pe genunchii-ascuțiți în ediție princeps mîinile alunecîndu-i în ceață (grele și moi prosoape și brațe înveleau dureroasele moaște rănile mici nevăzute ochii roșii picioare secate

șuvoiul fierbinte al apei trecea în mine grădini zîmbetul mamei ciocolata din ceașcă grele și moi oasele pline de frig prăbușindu-se-n îmbrățișări nesperate îmbrățișări) din nou aici în fiecare fereastră ridea cite-o păpușă de cîlți în fiecare ungher cită o labă de urs sfîrtecătă și eu am aprins lampa, cite-o umbră pentru fiecare culoare corul de paie foșnea-n gramofon (dar pianul tăcea) și vinovatele degete, mai ușoare ca vîntul răsfoiau amintiri, clasoare de piele boțită în care visul împrumuta forma ruginii și cuvintele copilului care-am fost, care-al fost sunau ca bănuții pe lespezi ca o ploaie de aur căzînd fără opreliști în ochiul mortului

dar ne vom întoarce acolo, fără-ndoială (roțile zvîcnînd zvîcnînd în creier cuțit) și-aceste voci împletite în carnea mea ca un cuib de șerpi înrăiți, storși de febră limba lor subțire țîșnîndu-mi de sub piele mesaje fosforescente de neînțeleș dar tu dăruiește-mi fraternitatea tăcerii ca pe o pecete o voi purta peste inimi peste cele o mie de inimi răvășite, aici și acolo în învălmășeala acestui drum nesfîrșit (oho, steguleț de carne și sînge fluturînd între aici și acolo între două vieți, între două morminte alergînd alergînd dar polii împușîndu-se neîncetat) da, cu fruntea lipită de fereastra vagonului umed, palma umflată de frig ah, cum mă-nghîțeau peisajele nehămesite (și la umbra cărui copac îți vom ascunde ochelarii? ca să te-ntorci într-o zi, să te-ntorci nu-ți fie teamă vocea mea girbovită curbată copilărită copilărită baston șchiopătat pentru mîinile tale incerte născute din îndoială și teamă)

ne vom întoarce acolo, dac-am pornit vreodată pe străzile strîmte de cretă, printre păpuși de cauciuc (ei, care se salută înălțîndu-și umbrele negre zîmbetul lor — celofan — inunda inserarea) oho! în asfaltul acela trebuia eu să-mi însămîntez pașii așteptînd ca singele să urce-n artere rece străin străin iarna sosea apoi brusc și copacii înfloreau peste noapte (vrei tu mica ei mină de tablă? degetul ei cauciucat? o nuntă de ciori în mijlocul șinelor iuți de tramvai macul roșu îți va fi chiar mireasă cu fuste bogate-bogate funia neagră opacă, chiar mire șiroind din tavan) nu vroiai? acolo mica piață pavată cu genunchi și ochi de pisici ferestrele clămpănînd clămpănînd hăpăind întunericul risul zvîrlîndu-și petalele roșii — acolo, trebuia ci eu, ca un eretec, ca un imens fluture cap-de-mort mă izbeam cu tot trupul cu toată suflarea în vitrina strîmă în care cu toții zăceam încapsulați fluturi de ceară prinși în ace de ceară și cioburi cioburi în locul membrelor în locul privirii răpăind pretutîndeni și eu reîmbînîndu-le febril — și tot eu — cu nesfîrșită migală (dar savuram fiece nepotrivire savuram fiece gol)

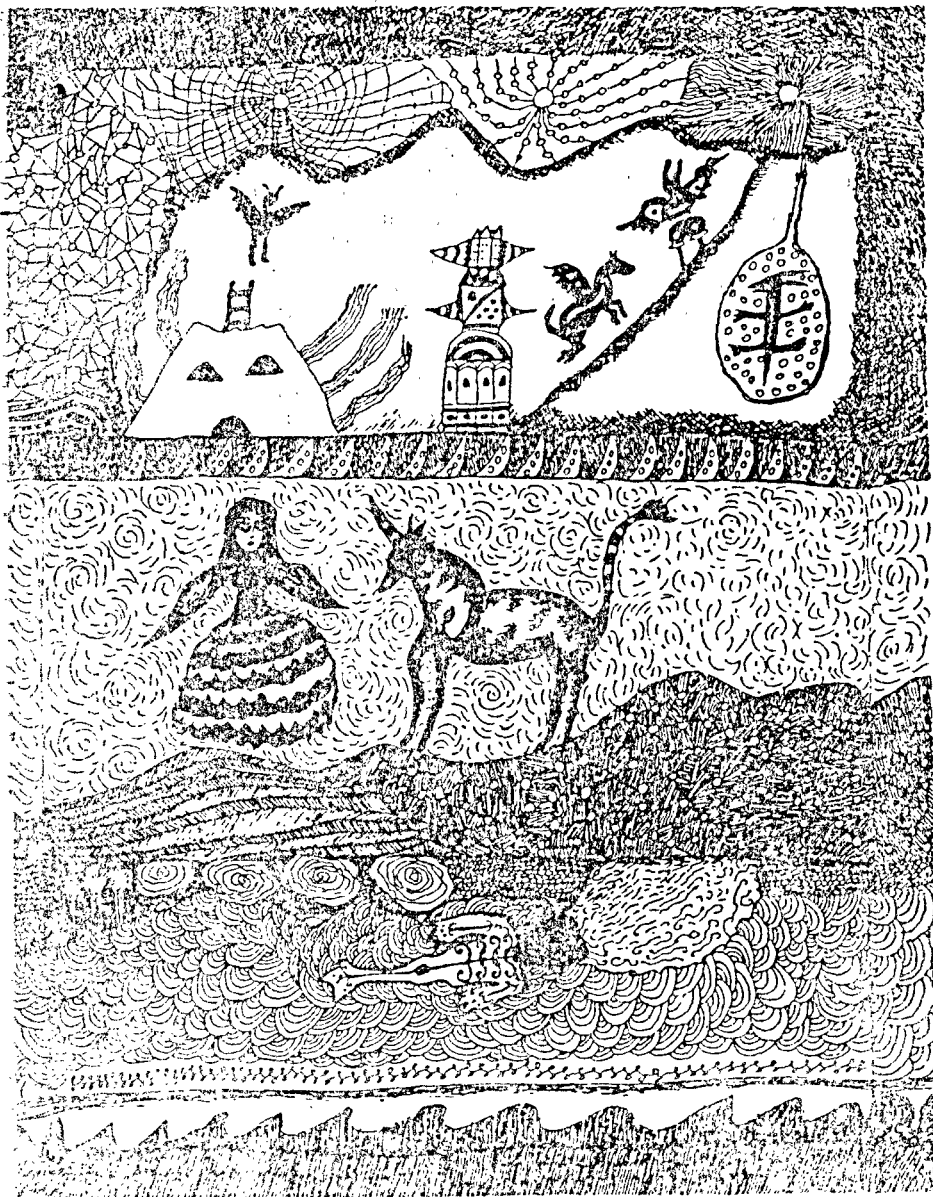
și trenul, acest bondar metalic zbirniie zbirniie oasele mele cresc nesătule și-mi acoperă haina

dacă ne vom întoarce acolo, va fi firziu, în noiembrie cu jerbe de flori și cocarde albastre — luminare năucă, singele nostru pilpiînd în venele noastre — și ei, culcați, simetrici, în lădițele albe amestecîndu-și vocile stîmse, împrumutîndu-și unul altuia rănitele inimi pentru o mereu ultimă bătaie, acolo-n adînc trimitîndu-ne mici răvașe pline de dragoste mesaje fosforescente de neînțeleș — noi nu nu vom vedea, nu vom auzi niciodată nimic (cui vorbești? eu nu te aud dar nu e totul o ureche imensă nehămesită absorbînd absorbîndu-ne glasul? sau vorbeam mereu singuri? cu propria limbă clipocitoare mare fiecare vorbind doar cu singele lui gură la gură suris la suris) nimic n-auzeam nimic nu vedeam doar crucile albe înșirate geometric nici un nume pe ele nici epitaful trupuri albastre, umflate, fără de chip jupuite de haine jupuite de vis (mica scrisoare gălbuie destrămată-n buzunarele hainci) spălate în grabă cu furtunul, aruncate apoi în groapa comună astupată cu var împrumutîndu-și generoasele rănitele inimi pentru o mereu ultimă bătaie (să fi fost și eu printre ei? nici un semn n-am primit, nici o-nștiințare dar eu pe cine pot să mai cred?) cu cine vorbeam? cu propria limbă atît nu era totul o ureche umflată de frig?

și ce frumos ce trist strălucea blindul soare de noiembrie pe alături și nasturi pe vipușca aurită pe mîini și fețe de ceară umbrite de chipie de ceară (soldăteii de plumb trași cu arcu înaintau exact, implacabil în inima mea, visărînd) ce înălțător era marșul! (nu vedeam ciocirlia ucisă, micul ei trup înghesuit în gitlejul tubei, trompetei) înlăcrămați și duioși și duioși ca atunci cînd citeam Cuore, în dosul sobei (dar oasele lor luminau blind înspre seară) ha! niciodată n-am văzut n-am înțeleș noi nimic

vom reveni în noiembrie, vom reveni în decembrie
vom reveni mereu mereu
gătiți ca un brad de crăciun, luminoși
— luminare năucă, singele nostru pilpiind în venele noastre —
vom ride
(dar cui vorbesc?)
imi vei dărui tăcuta-ți fraternitate
într-un țirziu?)
cu fruntea lipită de geam cu răsuflarea

(ochelarii tăi aburiți ascunși
la umbra cărui copac?) expresul de noapte
luncind în tăcerea aspră
adâncind depărtarea (dar nu poetul
punea căciulițe de hirtie tradafirilor
în fiecare seară?) vom uita
și asta vom uita
vădane înalte răsucite-n uitare
înaintind încet își ridică pachetul cu hrană prin gemulețul îngust
și mina copilului rămâne agățată în aer
preoți negri nu string în palme nimic
decît ceață și gituri de ciori ha!
printr-o pădure de membre-nsingerate treceam
izbindu-ne ca orbii de rană
dar trebuia să ne-vingem desgustul și mila
trebuia
să trecem să ajungem s-ajungem
pînă și asta o vom uita!
(oho, virtuțile galeșe ale memoriei
miresmele ei acre și dulci răbufnind
în surisul ipocrit al pielii!
dar le-ai văzut și tu, nu-i așa?
piețe, sinagogi, taverne grecești

Cătătoria nebunului
(1982)

trepti repezi ducind către mare
sfîșietoarea ei nostalgie
așe-gemile, așe-gemile, kuklă strigau muezinii
vîntul îi îngina răsucit în jurul coloanelor ionice
înaltele lăcașuri de apă — dă-mi mina
să te conduc
precum focul, darnic și avar, contradictoriu
plictisitor, greoi și apoi dintr-odată intens
îți voi dezvălui aceste imagini
roase de ani
lăcașurile apei zvîcnind sub formă de inimi
pescarii bărboși adormind în paturi greoi etajate
crescînd cu tandrețe muște pisici
mirosul greu de sudoare, pescărușii magnetici
și pretutindenea marea marea
așe-gemile kuklă
prăvălită în prag, turcoaica-și legăna plodul pe picioare
în timp ce mîinile ei grele de aur răvășeau măruntaie de pești
(ochii bulbucați ai erabului, încă vii, mă priveau)
mult mai jos, în jos pe colină
șerpua un tramvai, culorile picurînd din el ca din rană
înmărmurindu-mă-n mirare
strînse apoi în oglînda concavă, ca-ntr-un bandaj repezit
eu, cu bretonul mic, jaboul cuminte, zimbetul stas

trecuram în ghetre subțiri pe un pod suspendat stringînd cu putere
mîinile mamei
în timp ce nave burtoase trecînd pe sub noi șuierau
oho, palimpsest năucitor, răcoros pielea mea!

ci noi ne-am întîlnit cu mult mai țirziu
mai țirziu
la gura metroului, două păpuși cu capete bălăngănite
lingă șine, lumini năprasnice
alergau prin țesătura uzată a paltoanelor
culori vii, zvîcnitoare, durind
(ținărul acela care cînta ciaccona
și-a arătat cu arcușul pălăria albastră
plină cu șerpi?) petale ușoare
desfrunzindu-se-n grabă
pe-o creangă umedă, neagră ar fi trebuit să tăceră
ci eu, contradictorie și aspră, precum focul
ca focul urindu-mi propriul trup
(cu gheara scurmînd căutînd
incfabilul cîntec ha!
pînă cînd și-această rană-nfometată
va picura și ultimul ei sunet
febril așteptînd pîndind așteptînd)
dar într-o zi, o știu, vom ajunge și-acolo
vom sta cumînți, genunchi lingă genunchi frunte lingă frunte
albi și curați, cu gura plină de merele verzi
cîntînd Simon&Garfunkel
vom ajunge-ntr-o zi
expresul de noapte încetinind cetinîndu-și prăbușirea
prăbușirea
(steguleț de carne între două vieți între două morminte
fruntea mea rezemată de fereastră în țândări) frig
ținîndu-ne de mină precum copiii orbi, vom ajunge
un alt asfalt însămînțîndu-ne pașii
(ha! acest birlog al violenței
vulpile roșii mușcînd din galbene cărnuri
— ale noastre, ale noastre —
ci ei nu aveau nevoie de gesturi
ei puteau să ucidă fie doar și cu un singur cuvînt
să ne întremăm grumazurile, să ne oțelim vocile, zic
pumnul păros și pătat izbește farfuria pătată, păroasă
risul greu, colivie duhnînd
alcool și salivă dospind la rădăcinile zidului chel
crima (șîșînd de sub crusta aparențelor
împudică precum un sex, întimplătoare
(dar în adînc păduri de cuțite
vibrau vibrau) degetul meu maroniu
fumat pînă la os, pînă la măduvi
iar eu alergam alergam pe cîmpii
pînă cînd singele răbufnește din vene
susurul lui adormitor mă leagănă leagănă
și mă învinge-n zăpadă)
dar va fi vară iar, mi s-a zis
precum copiii orbi vom debarca
be quiet, the day is just closer
it's closer

și-aproape zorii
fraternitatea tăcută a lunii
sărutîndu-mi venele pudrate
zimbetul ei mic, foșnitor
împiedecat în ferestre mioape, în pragul auster
în pielea cea tandră, plămîntul meu sting se dilată dilată
fluturînd amical — mineca hainei ștergînd fereastră vagonului
(ochelarii tăi aburiți) ca să te-ntorci într-o zi, să te-ntorci
veioza chircită, cuvintele, palmele mele chircite
pipăind orbește peretii, peretii pulsînd
cu singele lor, cu cuvintele lor
cu ritmul lor nebunesc nebunesc și străin
această contopire încet studiată
brațele roșii urcînd, îngropînd
bandaje umede sub care
o unghie-nrăită răvășește o rană

(dar tălpile cui vor îndrăzni să străbată
spațiul imens, locuit de capcane
dintre fereastră și pat, pat și fereastră
(mașina de scris clămpăne îndrăgostită
cătore caloriferul ursuz
treizeci și două uși se deschid deodată
hăpăind întunericul
șușotele lor dîntoase, altarul
de flacoane pustii, timbre uscate
oglinzi ciobite cutii) tălpile cui
prin mlaștina lipicioasă, dulceagă
ce cuprinde genunchii-umiliți? ale cui
mîini vor pune trandafirilor căciulițe
de hirtie, în fiecare seară?
— în timp ce viermele lui Blake, netulburat
își desăvîrșește opera — de tablă
ochelarii tăi întunecați
sădiți în grădina inimii mele
ca să dea roade
iar vocea mea se girbovește curbată
baston iubitor pentru mîinile tale născute
din indoială și teamă)
și aurora
brațele ei roșii urcînd
încet, precum febra

railway to heaven
vom ajunge curînd

focul arzînd uneori și-apoi doar aceste
inele de cenuși zăngănînd

o, mică bufniță de mătase
cu aripi mici, retezate
în vocea mea în vocea mea te închid
precum marea închizîndu-și în pumn pietricelele ei
încălzîndu-le încălzîndu-le
pînă vor răbufni împreună spre viață

dar apoi dimineața sosește și iartă

J. Negru

STRAJA DRAGONILOR

Capitolul 1

Rochia de bal (2)

Simțurile mele n-au reacționat însă — și când, ulterior, am fost invitat să repetăm „prostitutele”, am refuzat. Cât de indiferentă mi-a fost această experiență, se vede și din împrejurarea că, student fiind — peste ani — habar n-aveam că există, între practicile erotice (între „prostitute”, fellatio. În vecini, la închisoarea de minori, m-am împrietenit cu un copil al directorului, Moldovan; dintre cei mai mici ca mine, un băiat, Victor, a ajuns actor la Teatrul național, iar fata, Nuni, a devenit cititoare a poeziilor mele hermetice. Minorii în haine vârgate, care trebluiau uneori în curtea închisorii, nu mi-au făcut nici o impresie, cum nici elevii școlilor și studenții universității din apropiere. O dată, de pe latura de sus a scindurii cu ajutorul căreia ne legănam pe capra de tăiat lemne din curtea închisorii, am căzut și mi-am tăiat profund o gleznă în fierăstrăul propțit alături, cu lama în sus. Am fost transportat de urgență la clinica chirurgicală, la doctorul Irimoiu, prieten și fost coleg de școală al tatii, care m-a cusut, sub anestezie totală: când mi-a astupat nasul cu cirpa îmbibată de anestezic, am văzut stele roșii care plîpiau ritmic. Sperietura, și a mea și a părinților mei îndată alertați, a fost grozavă; mi se mai văd și azi, la gleznă, semnele intervenției chirurgicale — doctorul spunea că puțin a lipsit ca să fiu amputat. În casa barocă de pe celălalt trotuar, aproape vizavi de noi (la etajul unde locuia, proprietăreașă ținea în cușcă uriașă o maimuță care zburda și se zbenguia cât îi permitea spațiul, pe ramurile unui copac uscat), își avea locuința, la parter spre stradă, de o parte a intrării, maiorul Strat, a căruia soție, Miți — sora lui Liviu Rebreanu — era o veche prietenă a mamei, iar de cealaltă parte familia maiorului Rădulescu, cu cei doi copii un pic mai mari ca mine, Micu și Gabi, tovarăși ai mei de joacă. Micu a murit când era student, iar Gabi avea să-și facă studiul de avocat în biroul tatălui meu, la Sibiu. O dată, cu o bandă întreagă de copii, ne-am dus în pivnița întunecoasă a casei baroce să ne jucăm „de-a mama și de-a tata”: partenera mea a fost Gabi, cea mai frumoasă dintre fetele de pe strada Kogălniceanu, o blondă fișneată. Altă dată, unul din copiii ce locuia tot acolo ne-a inițiat în taina mare a casei: într-o mansardă amenajată într-o aripă a podului, unde urcai nu mai știi cum, pe trepte exterioare dar care nu porneau din acea curte, locuia un tinăr agreabil, cu părul galben ca patele, ce-și oferea sexul în erecție copiilor, să-l prindă în mână și să se „joace” cu el. Am participat și eu cu plăcere, de câteva ori, la acest joc neobișnuit. Am trăit și pe cont propriu, cam în aceeași perioadă, o poveste similară, poate de mine inițiată, pe baza experienței „din pod”. Noaptea, când ai mei lipseau de acasă, invitați undeva sau la vreun spectacol (operă, teatru, cinema), mă lăsam în paza ordonanței care trebuia să-mi supravegheze somnul (să nu visez urit!). La masa din bucătărie, unde își prepara din foită și tutun țigara, unghurul cumsecade și prietenos mă ținea pe genunchi și mă lăsa să-l deschei la nădragi, să-și scoat sexul din izmene și să mă joc cu el, cerându-i totodată amănunte cu privire la raporturile lui sexuale cu slujnica de vizavi. Insistam ca amănuntele să fie cit mai precise, în timp ce sexul lui, și așa mare în micile mele mâini, sporea văzînd cu ochii. După ce totuși trebuia să mă retrag în pătuțul meu cu plasă, căci ostașului îi era teamă să nu ne surprindă „domnul locotenent” (eu aș fi adormit bucuros pe genunchii lui, cu „privighetoarea”-n mînă, cum zice Boccaccio, sau măcar la pieptul lui), îmi purtam cu nostalgie degetele la nas, să simt mirosul de tutun cu care se impregnaseră în contactul lor cu zonele acute ale bărbăției lui. Peste ani și ani, Blaga avea să insiste, când îmi citea din traducerea lui Faust la care lucra, asupra scenei din partea a doua, în care personajul lui Goethe, gata să coboare la Mume cu cheia ce i-o îndreptase Mefisto, simte cum în mîna lui cheia crește (Blaga zicea de-a dreptul „se scoolă”): „Er wächst in meiner Hand! Er leuchtet, blitzt!” — versul 6261 al poemului.

Dar jocul formidabil și întreținînd gustul nostru pentru aventură era altul, avuabil. În fața universității se întindeau două lungi și înguste peluze, gazonul lor fiind mărginit de un briu de piatră pe care, ziug, studenții se așezau să ciorovăiască la soare. Acolo ne stringeam, seara, după ce se lăsa un pic întunericul, toți copiii străzii, la iarba verde, noi ziceam „la excursie”. Consumam castraveți cruzi (cu cit mai mari cu atît mai apreciați), pe care îi curățam cu briceagul sub vigilența șefului nostru, un tinăr, poate student, căruia îi spuneam chiar „șeful” — după cum ne învățase el. Locuia în demisolul universității, într-unul din apartamentele personalului de serviciu; era probabil fiul cuiva de acolo. Firav, cu fața suptă și parcă mîncată de vărsat, cu trupul deșirat

în hainele ce filfiau pe el, dominîndu-ne în primul rînd prin înălțimea lui, în ochii noștri considerabilă. Nu părea să aibă mai multă minte decît noi. Îl ascultam respectuoși, ca pe un frate mai mare, mîndri că-i simțem camarazi. Intrucît ne aflam „la vedere”, în imediata apropiere a caselor noastre, părinții ne tolerau escapada, ușor peste ora „retragerii” obișnuite. În locuința unor copii din casa vecină cu a mea, de partea opusă a închisorii de minori, „șeful” a pregătit cîtăva vreme o reprezentație teatrală, în vederea căreia adunase cîteva găleți de nisip și cearceafuri ieșite din uz. Eram teribil de excitați de acest eveniment (pentru cheltuielile înscenării se percepuse anticipat o mică taxă de intrare, pe care o achitaserăm cu entuziasm căci instituționaliza evenimentul) — dar eu nu m-am putut bucura de spectacolul, la care n-am participat deoarece părinții m-au răpit, ducîndu-mă cu ei în altă parte, poate la un spectacol veritabil; destulă vreme apoi m-au intrigat gălețile de nisip, de al căror rost n-am reușit să dau. Am fost în schimb cu „șeful” la o serbare școlară în clădirea liceului maghiar de alături, într-o sală pe la etajul doi, cu scenă și cortină (albastră) adevărate, unde țin minte că s-a cîntat romanța lîncedă și siropos melancolică, *Santa Lucia* de Tosti. Spre deosebire de strada Călugărițelor, în Kogălniceanu toți copiii eram români și cineva chiar ne-a strecurat în suflet un dram de șovinism, învățîndu-ne să strigăm în cor „ungur bungur țap în cur” — „să nu te mai prind în gură cu porcăria asta, că te stîlcesc”, mă amenința tata. Când, într-o bună zi, „șeful” a dispărut, au încetat „excursiile” nocturne și viața colectivă.

Am frecventat grădinița de copii a doamnei Bogdan-Duică, soția profesorului și istoricului literar, aprigă patriotă, îmbrăcînd uneori costum național, prietenă cu vestita naționalistă, doamna Bratu, avocată ce-și avea biroul pe aceeași stradă cu grădinița și care nu părea niciodată acest vestmint de gală (fire argintii în țesătura fotei): la defilările de 10 mai, trona astfel în tribuna oficială, fiind una din figurile marcante ale Clujului copilăriei mele. Eu o zăream adesea cu servieta doldora de dosare, ce contrazicea costumația femeii durdului și iute de picior. Primul lăcaș pedagogic în care intrasem, așadar, era situat în imediata apropiere a pieții Mihai Viteazul, la cîțiva pași de strada Călugărițelor, într-o vilă locuită chiar de vestitul savant, pe care îl vedeam citeodată, măreț, cu pîntecul-i proeminent și părul alb, pe terasa dinspre curte (curtea de joacă a elevilor), sorîndu-se, căci doar terasa se putea umple de soare, în timp ce terenul nostru de zbenguială rămînea pururi în umbră, sub castanii cu coroană parcă neagră de desimea ei, covîrșind și pavilionul din fund, de tinichea ce s-ar fi vrut verde; nici dinspre stradă nu venea lumină, fiindcă grilajul ce ne despărțea de ea era captușit în interior tot de tinichea „verde”, pe cînd cealaltă latură a curții era mărginită de zidul unei clădiri. Bătrînul profesor, cu figura lui preocupată, atît de serioasă, nu ne acorda nici o atenție, dar de soare noi tot ne bucuram în sala rezervată nouă, extrem de luminoasă datorită ferestrelor largi dînd spre piață. Fără alt mobilier decît banca joasă ce mărginea doi din pereți (un fel de lavită de lemn de culoarea lui naturală, caldă) și spalierele cu bare lustruite, cățarate pe înălțimea celui alt perete, sala aceasta îmi părea imensă — și ce decepție am avut revăzînd-o după război, cînd am vizitat lăcașul împreună cu Dominic Stanca, alt beneficiar al său, din seria următoare mie: un spațiu tare modest, ușor de comparat cu impresia de odinioară, căci mobilierul rămăse neșchimbă. Dintre copiii seriei mele îmi amintesc mai cu seamă de Bombonica, vedeta grădiniței, atît de picantă în rochița de catifea vișinie, la serbări, cînd lepăda ca noi toți șorțul pepit. Fiica unui medic, doctorul Voicu, figură cunoscută a celui Cluj, Bombonica ne-a părșit cînd a rămas orfană de mamă în urma unei tragedii familiale: maică-sa și-a pus capăt zilelor prin otrăvă. Mai tîrziu, am aflat că sinuciderea constituise deznodămîntul unui scandal monden: doamna Voicu își înșea soțul cu tatăl adevărat al fetei. Grădinița fiind aproape de locuința bunicilor, unde în locul nostru se instalase sora mai mare a mamei, Virginia, văduva unui contabil din Bistrița, cu copilașul ei Toderică, mă duceam citeodată, după program, acolo; acum nu numai de dragul bunicii, care era prima pe lista femeilor ce mă adorau, ci și pentru tanti Virginia, care, oricît își adora propriul ei prunc, mai găsea destule resurse spre a-mi acorda și mie o atenție specială (nedezmînițată pînă la bătrînețe). Zilnic venea însă după mine, la prînz, ordonanța care mă adusea dimineața: uneori mama ne gîlji să-l trimiță pe soldat la timp, iar eu, singur — căci ceilalți fuseseră deja preluați la ora convenită — cuprîns de o adevărată disperare, socoteam că părinții

mă abandonaseră. A fost poate cea mai mare suferință îndurată în copilărie (reiterată pînă azi, de cîte ori se vorbește de copii pe care naștii îi smulgeau de lîngă părinții lor), întreținută chiar de maică-mea, ce avea curiosul obicei de a-și distra vreo prietenă venită în vizită, cu lacrimile mele inundîndu-mi obrazii, cînd susținea că eu n-aș fi progenitura alor mei, ci am fost cumpărat de la țigani. Lacrimile ca lacrimile, dar sufletul mi se umplea de o tristețe sfîșietoare, ce persista mult timp după restabilirea adevărului și consolările de rigoare. Consolări orale și niciodată sărut sau aiint. Tata interzisese astfel de manifestări sentimentale, considerate de dînsul ca de prost gust. Nici pe ei nu i-am surprins vreodată sărutîndu-se ori mîngîindu-se, nici eu n-aveam voie să-i sărut. Cînd taică-meu nu era de față, mai îndrăzneam să o sărut pe mama, care însă nu se grăbea să-mi răspundă. Doar țîrziu, ca student poate, și apoi pînă la moarte, am putut s-o sărut în voie, fără ca ea în schimb să simtă un reciproc îndemn, deși nu era o ființă rece, distantă, rigidă, ci comunicativă și prietenoasă, o soție și o mamă sensibilă și extrem de devotată, făcîndu-și din inimă datoria. Îmi sărutam în schimb cu foc mătusele amuzate. Oricît îmi era de dragă, știindu-mă și de ea răsfațat, nu-mi plăcea ca tanti Virginia să mă sărute pe gură, cum avea obiceiul. Fiindcă mă trata cu bunătate, o vizitam cît de des puteam, adică de cîte ori mama îmi permitea să merg de la grădinița la dînsa (adică la bunici), soldatul urmînd să mă aducă acasă de acolo. O dată s-a întimplat o pozna mare. Mătusea-mea m-a anunțat îndată după sosire că îmi pregătise o porție uriașă de clătite cu dulcețea (mă cunoștea de lacom). Cum eu voiam să mă înfrupt din ele fără întîrziere, fără să mai aștept masa, iar dînsa, bună cum era, s-a arătat de acord, dar nu putea să mă servească deoarece nu isprăvisse treaba la bucătărie, mi-a spus să urc pe un scaun și să iau farfuria cu clătite de sus, de pe bufetul din sufragerie. Zis și făcut, dar în graba mea m-am agățat de corpul superior al bufetului foarte înalt și, la o mișcare greșită, l-am tras după mine, în căderea de pe scaunul ce-mi fugea sub picioare. Zgomotul asurzitor m-a speriat mai mult decît căderea propriu zisă; zăceam alb ca varul pe jos, cu bufetul deasupra peste mine, cu cioburi de farfurii și pahare răspîndite în jur — și clătite bineînțele. Însă și mai tare s-a speriat biata Virginia, înfricoșată să nu cumva să fi pășit ceva poznașul care tăcea milc. Paloarea mea exprima de fapt spaima pentru paguba făcută: ai mei nu mi-ar fi iertat-o, gata oricînd să-mi găsească vină, spre deosebire de mătusea cea bună, care nu părea deloc interesată de pagubă, singură învinovățîndu-se de a fi așezat clătitele unde nu trebuie și încercînd să mă liniștească: ceea ce nu era ușor, căci eu muream de groaza reîntîlnirii cu părinții, încît la venirea ostașului am implorat-o să ne însoțească și să le explice că nu eu eram de vină. Revertitează părinților mei mă scotea din fire, așa cum pe dînsii îi scotea din fire neastîmpărul meu, agitația permanentă, pretenția de a mi se da atenție. Oamenii nervoși, fără răbdarea unei pedagogii adecvate, preferau să mă bată, iar cînd mă băteau, ocara lor era ironică, ceea ce mă jignează nespus. Bătăi care desigur nu afectau cîtuși de puțin integritatea mea corporală, mie însă mi se păreau întotdeauna nedrepte, ofensatoare și monstruoase. De cînd îmi aduc aminte, m-am opus părinților pe care totuși îi iubeam, într-un amestec de sentimentalism și revoltă, permanent. Cînd ridicau mîna sau joarda asupra mea, scoteam țipete și urlete în stare să alarmeze vecinii: asta și voiam, cu asta mă răzbumam. Datorită prezenței mătușii, bătaie n-am mîncat, cum n-am mîncat atunci nici clătitele tăvălite-n praf și impregnate de cioburile de sticlă și porțelan — dar zile întregi au plouat peste mine reproșurile și batjocura. În ce privește lipsa de expansiuni sentimentale a mamei mele, se cade să amintesc mărturisirea ce mi-a făcut-o odată, poate după moartea lui, că n-a fost niciodată îndrăgostită de tata, cum nici de altcineva, „ca-n romane și filme”, noțiunea de amor și cea de pasiune rămîniînd pentru dînsa ceva din altă lume. „N-am cunoscut niciodată ceea ce se cheamă iubire; de tatăl tău mi-a fost întotdeauna drag, așa ca și de tine” — mi-a spus și cred că nu altfel ar fi vorbit el despre ea. Poate că dragostea asta calmă, seacă poate, „morală” în orice caz, mai curînd sufletească decît instinctuală, sclavă a simțurilor, stă la baza celor mai multe căsătorii, asigurîndu-le durabilitatea. Nu știu, pentru că, în afară de părinți, eu n-am iubit decît prin simțuri. Iubirea „morală” nu are nici o consecință asupra cui se naște dintr-însa; insul respectiv poate fi, de la început pînă la sfîrșit, pradă instinctelor. Mi-am spus uneori că mama i-a fost prea credincioasă tatii, ca să-l fi iubit cu adevărat.

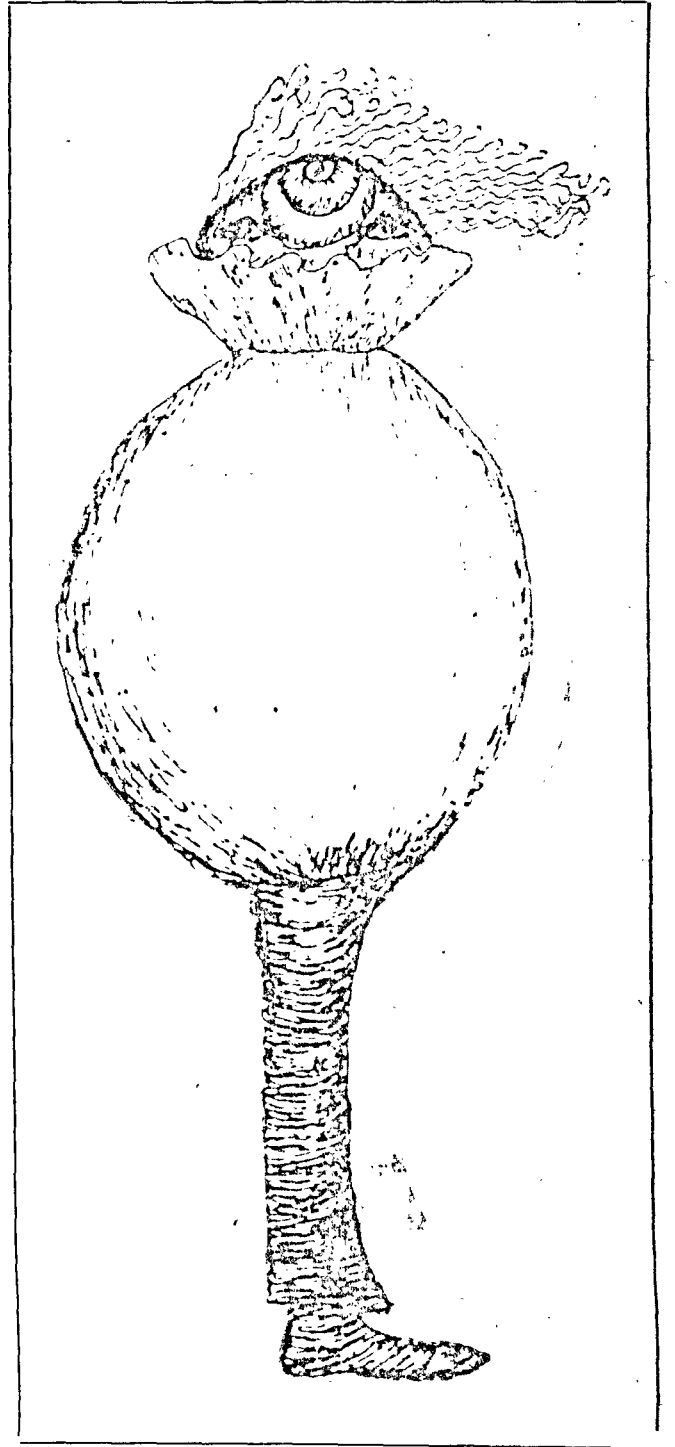
La vîrsta de patru spre cinci ani vizitele cele mai dese

le făceam, cu maică-mea, la cumnata ei, tanti Marioara, care se mutase și ea la Cluj și se remăntase cu alt ofițer, Gheorghe Păslaru, locuind la etajul doi al unei solide case de raport, proprietate a comunității catolice maghiare, pe strada Iuliu Maniu, colț cu piața Unirii. La etajul întâi locuia familia Tripon, cu care Cotuștești înțelegem oarecare relații sociale, căci la moartea bătărilor Tripon am fost și eu dus de ai mei să-l contemplu pe catafalcul așezat în mijlocul casei, între marile sfesnice ardente și între scunzii palmieri funebri, ceea ce m-a impresionat teribil ca spectacol. Domnișoara Tripon s-a căsătorit cu politicianul Valer Pop, unul din autorii români ai arbitrajului de la Viena. Au avut un băiat, cam de vîrsta mea, pe care l-am remarcat doar ca licean (sau student?), deoarece mi se părea foarte frumos și așa fi fost bucuros să-l am prieten, dar nu ne-am cunoscut personal niciodată. La fel vizitam și pe tanti Elenuța, în eleganta ei casă din strada Coșbuc, unde se dădeau mese simandicoase (trăia încă primul ei soț, Salustiu, fratele mamei). Aceste mese mi se păreau culmea vieții sociale. Tanti Elenuța era născută de Gabor (această particulă n-a fost folosită nici de ea ca domnișoară, nici de tatăl ei, om foarte bogat din Voila, de lângă Făgăraș, care, se vede, știa bine că deține doar titlatura nobiliară cea mai de jos, în Ardealul unguresc, dar în fotografii arăta ca și cum ar fi vrut totuși să-și sublinieze nobilitatea: n-am înțeles, public, la românii ardeleni particula evocatoare, decît la cîntăreața Aca de Barbu, care a intrat pentru mine, în îndepărtata copilărie, cea dintîi Toscă). Era frumoasă mătușa mea și mi se părea atunci foarte cultă (ceea ce nu era), fiindcă citea romane în germană, franceză, italiană și maghiară, mai ales în germană, de la Ganghofer la Werfel, iar ca tinără căsătorită petrecuse și citva timp în Viena imperială, cînd unchiul meu își avea acolo garnizoana. Nici ea n-a fost îndrăgostită de soțul ei (cum mi-a povestit mai tîrziu), nu însă din lipsă de temperament, ci dimpotrivă: îl găsea prea bătrîn pentru dînsa și prea sobru. Temperament avea într-adevăr din belșug, încît a devenit „femeia fatală” a familiei. S-a îndrăgostit de prea junele ei cumnat, Toader, pe care l-a sedus probabil fără greutate alta decît un pic morală, căci era vorba de femeia fratelui său; idila lor se consuma în odaia din spatele casei părintești, unde își avea cuibul puil de ofițer, și a provocat nu numai un scandal dar și o veritabilă tragedie: soțul înșelat chiar cu propriul frate a suferit cumplît și, oricît de robust era, la prima boală a și părăsit cu scirbă lumea asta grea de păcate. Nu-l țin minte pe unchiul Salustiu decît la ultima masă ce s-a dat în strada Coșbuc de ziua lui (pentru salvarea a-parențelor), cînd i s-a făcut deodată rău; a fost cuprins de insuportabile dureri abdominale, a venit salvarea și l-a transportat la clinică, unde și-a dat sfîrșit după operația de peritonită. S-a spus deci că s-a prăpădit de fapt de „inimă rea”. Legătura celor doi n-a încetat, a fost — chiar dacă cu deznăd — acceptată de familie (doar bunica se pare că nu putea nicidecum ierta) și tanti Elenuța continuă să ne facă vizite, ca eu s-o întîmpin cu reproabilul „ce mi-ai adus?”, deși știam că cerșetoria era inutilă, căci niciodată n-ar fi venit fără să-mi aducă ceva, iar părinții mei nu reușeau niciodată să citească în această cerșetorie, în această curiozitate atît de strigătoare la cer de indiscretă, un semn de drăgălășenie sincer afectată și de dragoste cochetă (dacă ar fi citit ceea ce trebuie, punctul lor de vedere ar fi fost „lasă cochetăria!”). Cit de mult o iubeam eu pe „femeia fatală” a Cotușteștilor (habar n-aveam, firește, de „rătăcirile” ei, iar dacă așa fi avut habar poate că așa fi jubit-o — atunci — și mai mult), se vede și din îm-prejurarea candidă că, îndată ce a rămas văduvă, m-am arătat intens preocupat să-i caut un nou soț, punînd — cu aceeași „indiscreție” — celor ce-mi ieșeau în cale și aflam că nu sînt căsătorii întrebarea fatală: „nu vrei să te însori cu tanti Elenuța?” — spre hazul, penibil adeseori, al celor astfel atacați și spre necazul părinților mei, care nu izbuteau să-și disciplineze impertinenta odrasla nici cu vorba bună nici prin metoda conton-dentă. Mai mărișor ceva, am învățat și să-mi programez „naivitățile”. Eram elev de școală primară deja, cînd — strecurîndu-mă neabăt în seamă printre invitații noștri (de obicei îmi era interzis accesul) — am pus tam-nesam întrebarea: „tată, ce-i aia adulter?”. A urmat o palmă zdravănă și un „marș afară!” din cele mai dureroase. Mi s-a întîmplat chiar, cu o ocazie similară, să trag intenționat un vînt cît se poate de zgomotos și odorant — cu consecințe asemănătoare. În perioada aceasta a văduviei s-a petrecut de fapt ceva misterios între tanti Elenuța și tata — dar întrebarea mea n-a fost deloc în acest sens provocatoare, ci pur gratuită, „de dragul artei”. Niciodată n-am dezlegat misterul, chiar și mai tîrziu m-am sfîșit să-l dezleg, s-o rog pe mama să mă lămurască; nici ea n-a părut dispusă vreodată să atace tema. Se pare că tata a vrut să divorțeze și să se căsătorească cu fosta lui cumnată, proiect sprijinit de sora lui, Marioara, în casa căreia el s-a și mutat provizoriu. Maică-mea mă trimitea uneori, cu ordonanța care rămăsese la dispoziția ei, să-l îndemn să se întorcă acasă. Nu cred că eu să fi fost factorul determinant, dar pînă la urmă taică-meu s-a întors în sinul familiei lui. Relațiile mamei cu cele două cumnate au rămas, în aparență amicale, dar de atunci încolo am simțit mereu că — afectiv — s-a rupt ceva între ea și aceste femei, pe care eu le iubeam și n-am fost împiedicat să continui să le iubesc. Marea prietenie dintre maică-mea și Elenuța s-a stins pentru totdeauna. În pofida opoziției bunicii și în ciuda chiar a lipsei de entuziasm a păcătosului Toader, Elenuței i-a reușit să se măritze cu fostul ei cumnat și amant. N-a mers ușor, căci trebuia dispensa bisericii, fiind aici, după canoanele ortodoxiei, o problemă de cvasi incest. Cu greu s-a hotărît bunicul să aplice la prietenul său, episcopul Ivan, motivul invocat, real în fond, fiind evitarea perpetuării unui scandal: era mai cuviincios a-l consfinți. Toader a fost marea dragoste a Elenuței (ceea ce nu înseamnă că i-a rămas pururi fidelă), însă căsătoria lor n-a adus cu sine fericire și armonie, liniște și pace; mai ales ei nu, căci ofițerul chipes, căruia-i jucau ochii în cap, era un coureur fără pereche, pasiunea lui pentru escapade cinegetice (binefăcătoare nouă, căci datorită ei și masa noastră se încălzea adesea de vinat: iepuri, căprioară, mistreț, chiar urs, ca să nu mai vorbesc de prepelițe, becațe, fazani), contribuind la incitarea permanentă a impenitentului don Juan. Eu l-am ținut

mereu pe unchiul Toader de prost (nu făcea nici un haz de mine), dar în vremea războiului colonelul și-a arătat din plin capacitatea, mai ales în tragerea din Rusia, cînd și-a salvat cu mare destoinicie și curaj oamenii din încercuire, fapt pentru care a fost decorat cu ordinul „Mihai Viteazul”, iar cît timp așteptase la Iași trimiterea pe front, a fost un sirguincios spectator al Teatrului Național, știind să-mi povestească cu istețime un întreg repertoriu. Cînd prietenia lor era încă intactă, mama și Elenuța aveau obiceiul să meargă vara la băi, la Singeorz, luîndu-mă și pe mine cu ele. Ce desfătare! Imi plăcea apa minerală de la izvor (hebe), imi plăcea natura împrejurimilor: în fiecare zi făceam plimbări prin pădure, pe drumurile de coastă înflorite (mă socoteam meșter în culesul florilor de cîmp), însoțind damele care își vorbeau ale lor, alcătuiind grupuri cu prietene, rude, cunoștințe (ie ofeream buchete), simțindu-mă părtaș la conversațiile lor, permițindu-mi mici intervenții, ca să fiu luat în seamă: vor fi fost și bărbați și destui copii, dar pe mine mă interesau exclusiv aceste femei și în primul rînd cele două doamne ale mele, ale căror toalete estivale mă preocupau, dîndu-mi părerea, comparîndu-le ambițios cu ale altora. Imi plăceau plimbările prin stațiune, scaldă la ștrand, cite un spectacol de cinematograful (melodrame ce-mi storceau și mie lacrimi), dar problemele apăreau seara, cînd cele două femei mă obligau să rămîn singur acasă și să mă culc, fiind astfel cu brutalitate exclus din societate. Mă agitam, stăruiam, mă enervam, mă revoltam furios, făceam scandal. În agitația mea isterică eram în stare să proferez cele mai stupide amenințări și cele mai ridicole șantaj. Mătușa-mea suporta calm „scenele” mele, însă mama își ieșea din fire, excedată, nu mai știa cum să mă stăpîneasă. Odată, la Singeorz, pe palierul de lemn al vilei unde locuiam, la etaj, ea însăși isterizată de scandalul meu, văzînd că nu reușește să mă domolească cu palmele și pumnii, m-a trîntit pe podea și m-a călcat în picioare, încît au sărit să mă scape, speriate, Elenuța cu o verișoară a maică-mii, din Dej, care le invitase la restaurant. Nu cred că eram un copil rău și pervers, dar mă mira un teribil demon vital, un nemaipomenit impuls de afirmare, un individualism acut, poate și o instinctivă tendință de dominare, înfrinate mai apoi de homosexualitate care mi-a impus timidități și în fine de rigorile istoriei.

Într-o bună zi, după ce părinții mei s-au împăcat, reluîndu-și traiul în comun, m-au luat cu ei la clinica psihiatrică, s-o vizitam pe tanti Marioara, care „innebunise” și se spera că vederea mea, adoratul ei nepot, ar fi putut avea un efect curativ asupra bolnavei (cel puțin așa mi s-a spus mie). Stătea pe un scaun de lemn cu spetează, parcă așteptîndu-ne fiindcă așa i se porucise și parcă sub regim penitenciar. În cămașa lungă pînă-n pămînt, sură, părea împachetată într-un sac. Ce jalnică întîlnire! Ce penibilă apariție! Tanti Marioara, adora-toarea mea de la Oradea, care se hîrjonea atît de veselă cu mine altădată în bazinul de la Băile Felix, n-a aruncat nici o privire asupra noastră, n-a scos nici o vorbă de răspuns la cele încurajatoare ale noastre, rămînd tot timpul vizitei într-o prostrație dureroasă, prizoniera catatoniei ei statuare, statuie a mizeriei și pustiu-lui uman. Ca personajele lui George Segal. Cînd s-a vindecat, după tratamentul de lues la care a fost supusă cu succes, mătușa mea și-a revenit complet, aceeași ca și înainte, vioaie, glumeață, inimoasă, fără a se mai putea face vreo legătură între cele două ipostaze ale ei.

Bunicii s-au mutat în fine din strada Călugăriștilor în strada General Poetaș nr. 23, nu prea departe de acolo, dar ceva mai departe de centru, în casa pe care și-au cumpărat-o. Încă o „afacere” a popii din Diug! El voia să lase fiecăruia din urmași, să înzestreze pe fiecare din ei, fete sau feciori, cu cite un apartament, dar banii cîți adunase din ceea ce mai avea și lichidase la țară, neajungîndu-i pentru realizarea serioasă a acestui proiect, s-a oprit la o lungă casă „vagon” (într-adevăr ca un tren, date fiind numeroasele uși ce se succedau spre curte), cu destule camere ca să asigure, prin mici amenajări, cite două fiecăruia: dintre cei patru frați și două surori fusese exclus Salustiu, deja la casa lui prin căsătoria cu Elenuța Gabor. Singurul avantaj, singura frumusețe în acest curios „complex” imobiliar, îl alcătua grădina destul de lată și cel puțin de două ori atît de lungă cît lungimea „trenului”; însăși curtea oferînd destul teren pentru construcții viitoare, o curte adumbrată de castani grandioși, lepădînd la vremea lor fructele sălbatice, voluminoase și lucioase, la dispoziția copiilor ca și sutele de cărăbuși în anotimpurile de invazie. Grădina era plină de peri, meri, cireși, pruni și o despică în lungimea ei o alee mărginită de ambele părți de tufe dolidora de coacăze roșii și agrișe galbene. Mai rămînea însă în grădina destul loc pentru straturi de ceapă verde, tomate, salată, pătrunjel, mărar, chiar ceva porumb. În subsolul casei, o pivniță formată din două încăperi întunecoase și răcoroase adăpostea butoaie cu varză acră, bidoane de untură, borcane de murături, damigene cu vin de struguri și de smochine sau lichioruri de vișine și de afine. Deasupra, cît ținea casa, podul înalt, luminat prin lucarne, loc privilegiat al visurilor mele obscene. Imaginația obscenă mi-o stîrnea și tînrul tîmplar blond și ușor durduliu, care-și avea atelierul în fundul grădinii (dormea în podul atelierului) și care trebăluia mai ales la strung. Vecinul dinspre curte, avînd casa la stradă, un cojocar ungar, Csordás, om tare de treabă, cu figura blajină și stearsă, înșurat cu o femeie voinică și frumoasă, mai corpolentă decît el, amabilă cu noii ei vecini dar nu fără instinctive rezerve „patriotice” (cu tristețe oare și-a văzut mai tîrziu copiii implicați în căsătorii mixte?), poseda și dînsul o grădină la fel de lungă dar mai lată, despărțită de a bunicii printr-un gard de lemn, în care predominau florile cultivate în scop comercial. Din fundul celor două grădini porneau altele, aidoma, încît aveai impresia că tot ce se clădise aici impieta livada uriașă a unui stăpîn de altădată. Gardul dinspre cojocarul Csordás era mascat din loc în loc de mari tufe de soc, grele de inflorescențele lor albe ca bulgării de zăpadă, de ciocirvinele lor vinete apoi, iar la poalele lui năpădeau primăvara ghiocelii, viorelele, lăcrămioarele și prosperau fragii (toată această vegetație joasă se strecura poate, pe sub gard, de la vecinul care o îngrijea cu sistemă). Mai puțin paradisică decît cea din Călugăriștilor mi se părea această grădină, fie pentru că era pusă la punct și deci lipsită

de mister, fie că eu mai crescusem și veneam aici doar în vizită, fie că n-a dat prilej de liturghii negre oficiate de puștimea stîrnită de sex, fie — și mai ales — fiindcă avea drept paznic un neprietenos arhanghel cu barbă, prea vigilant și prea strașnic: bunicul. El preluase un teren cultivat totuși cu grijă, chiar dacă urmele delăsării începeau să se arate (mare parte din fructe erau viermănoase), fără ca de fapt să mai contribuie cu altceva la persistența lui decît cu paza. Amintindu-și desigur de ceea ce văzuse la părinții ei din Mocod, bunica îi afurisea pentru lipsa lui de interes propriu zis horticol: atît de mult îl detesta, mai ales pentru avariția lui, încît la moarte a cerut să nu fie coborîtă în mormînt în care el își dormea deja somnul de veci, ci să fie îngropată alături, în propriul ei mormînt; dorință ce i-a fost îndeplinită. Puteam să mă plimb în voie prin grădină, ba chiar să culeg fructe căzute pe jos, dar de cele de pe ramuri, ferească sfîntul să mă ating! Nici coacăze sau agrișe coapte și imbiatoare nu-mi era îngăduit să smulg de pe crenguțele lor, prea accesibile. Cu precauțiuni infinite, mai reușeam eu să-mi satisfac poftele (chiar să urc în părul rivnit, cu poamele mari și zemoase, însă ajutorul cel mai eficace la săvîrșirea delictului mi-l dădea bunica, indemnîndu-mă să-l comit cînd popa ațipea sau era ocupat: cu ce oare? căci de citit nu l-am văzut niciodată (poate biblia, poate vreo gazetă), nici nu-mi amintesc să fi avut cărți — femeia împrumuta, pentru nevoile ei, de la alții; dar ocupația ei de destindere preferată era împletitul. Bunicul nu putea fi ocupat decît cu socotelile. Cîtă vreme a trăit el, bătrînii și-au rezervat două camere mari, baie și bucătărie în capătul din fund al „trenului”. Cum a-cestă parte a casei, în dreptul grădinii care cobora în ușoară pantă, fusese prevăzută cu un subsol (de fapt un cămin general pentru șoareci și pisici), spre a se păstra la nivelul general al clădirii, trotuarul ei înălțat, „tirnațul” — cum îi spuneam noi, era mărginit de un grilaj de fier pe care, cît ținea vremea caldă, se cățarau florile albe și roz de volbură. Dacă se întimpla ca bătrînul să lipsească, puteam cotrobăi în voie peste tot, fără ca bunica să-mi pună vreo opreliște. Copilul ei preferat fusese mama, invidiată din cauza asta de ceilalți (poate îi și provoca, spre a-și pune în joc favoarea de care se bucura), iar eu, întîiul nepot, am moștenit favoarea, fiind tratat de dînsa ca „odorul maicii”: sărea ca o le-oaică să mă aperse de gesturile punitive ale genitorilor mei, pentru care nu eram deloc „odor”, ci mai degrabă o sălbăticiune de domesticit. Odată, cînd tata a luat fărășul și a fugit după mine, care o tulisem în grădină urlînd ca un zîmțit: „săriți că mă omoară!”, s-a repezit și ea, să-mi vină în ajutor, dar n-a putut decît să-mi înecoze revolta în lacrimi grele. Acel „săriți că mă omoară!” îl aruncasem din perfidie, ca scandalul să fie cit mai spectaculos, să-mi compromit părinții sadici.

Urcam panta domoală a unei coline acoperite de vii. Vedeam aracii rinduri-rinduri susținând vița, dar nu vedeam rod. Trebuie să fi fost prea devreme pentru struguri. Urcam cu dorința de a ajunge cât mai repede pe culmea dealului, cu scopul foarte precis de a privi dincolo. Sub culme, panta se înalță, via se cântărea totuși pînă sus, așa că aracii sulițau drept în cer, ai fi zis un arici uriaș. Gîfiam, panta era prea înclinată pentru puterile mele și pentru nerăbdarea de a ajunge repede pe culme.

Atunci apărea paznicul, înainte să sfîrșesc urcușul sau chiar cînd atingeam culmea, n-aș ști să o spun. Era un bătrîn zdrențaros, amenințînd cu un ciomag de mărimea unui arac. Gîfiam poate și din pricina asta. În amintire rămîne însă, mai aproape de adevăr, apariția simultană a paznicului și a privescilor de pe culme.

Dincolo se întindea un deșert sau o cîmpie galbenă, nu știu dacă din nisip, din griu sau din soare venea această lumină. Vedeam un ținut drept ca în palmă, cît cuprindeam cu ochii, fără o umbră, și strălucirea lui aproape mă orbea.

O clipă mi-a fost de ajuns pentru a absorbi această vedenie, și tot într-o clipă am înțeles că paznicul nu-mi va îngădui să cobor la cîmpie. Amenința întruna cu ciomagul, fără să rostească vreun cuvînt. Nu mă hăitua pentru că trecusem prin via străină, nici pentru că aș fi putut răvăși valurile de griu, dacă erau, și dacă aș fi coborît. Nu era de coborît, de partea asta versantul era abrupt și chel, stîncos, ținut pe alocuri cu tufe mov de spini. Alțeva păzea el acolo.

Dar în sinea mea mă pregăteam totuși să cobor. Aș fi avut însă nevoie de un răgaz, să-mi trag sufletul și de asemenea să cercetez noua pantă. Să deslușesc drumul cu grijă, ca să nu dezrădăcinez pietrele din lăcașurile lor, să nu-mi zdrelesc miinile și fața în ghimpi. Să nu mă rostogolesc, prăbușindu-mă în gol. Toate le-aș fi putut gîndi și face, de n-ar fi fost paznicul zdrențaros, rotînd ciomagul deasupra capului meu și gonindu-mă înapoi, prin vie, obligîndu-mă să cobor ceea ce tocmai urcasem. Izbutea și mă întorceam la poalele colinei cu sentimentul unei pierderi ireparabile. Pierderea unei șanse pe care, din puțin, aș fi avut-o: să fiu de cealaltă parte a colinei, în cîmpia de aur.

Am încercat de mai multe ori, dar de fiecare dată lucrurile se petreceau aidoma. Și în același anotimp, probă — absența strugurilor. Paznicul se iveau întotdeauna cînd eram pe culme, ori puțin înainte, și mereu mut, mă amenința cu ciomagul, împiedecîndu-mă să cobor celălalt versant. Deșertul, cîmpia se scâldea de fiecare dată în aceeași lumină galbenă, strălucitoare. Nu se vedeau case; nici arbori, nici ființe vii, dar eram sigur că toate existau acolo jos, în acest spațiu unic în cuprinsul căruia își împlineau rostul desăvîrșit.

N-am coborît niciodată în cîmpie, dar nu o regret. Încet, m-am împăcat cu gîndul că e mai bine așa. Am păstrat neștirbită bucuria contemplantii de departe a ținutului ce îmi era interzis. Bucuria de a ști că acea lumină există și va dăinui tocmai pentru că nu o pot cunoaște de aproape. Cît despre paznic, sunt convins că ascundea o anume bunătate, căci nu m-a lovit niciodată. Se mulțumea să învirtească prin aer ciomagul. O dovadă a înțelepciunii lui ar fi și că nu mi-a vorbit. Nu îi cunosc glasul. E drept, nici un cuvînt nu m-ar fi întors din drum. Doar forța paznicului și frica mea m-au împiedecat să alerg spre cîmpie.

Gina se trezea în toiul nopții, urlînd, și-mi povestea variantele mereu aceluași vis: străini în uniformă pătrundeau în casă și o arestau. O tirau în lungul unor coridoare întunecate și umede. O obligau să aștepte în genunchi. Apoi, dintr-un unghi de fiecare dată diferit, apărea călăul, ținînd în mină un instrument de tortură.

— Ce uniforme aveau?

— Totdeauna germane... SS...

— Dar aveai vreo cinci ani pe vremea aia și la noi, nu prea și-au arătat talentele. Ce ți-au făcut ție nemții?

— Nimic. Nici mie, nici alor mei. Nimic.

A fost faza, să zicem, militară, a viselor Ginei.

La noi nu sunt psihanaliză și chiar dacă ar fi, nu ne-am duce, și nici la psihiatru nu am recurge, îți fac o fișă, rămîne scris și ce e scris poate fi citit și de altcineva. La noi, o fișă de boală psihică e totuna cu o sentință. Și chiar dacă n-ar fi nimic scris, ar rămîne totul în memoria psihiatrului. Memoria psihiatrului e ca memoria oricui, dat fiind că există storcătoare de memorie, cum există storcătoare de lămii.

Am făcut eu psihanaliza Ginei. Ca noi toți, în adolescență, Gina citise cărți despre atrocitățile comise de nazisti, văzuse filme și fotografii. Mult timp după ce se terminase războiul, învingătorii, adică ai noștri, o zvirliseră pe Gina în închisoare, acuzînd-o de nu știu ce complot contrarevoluționar.

— Așa că ai face bine să visezi uniforme de astora. Ar fi spre interesul tău să pui lucrurile la punct și să visezi uniforme care trebuie.

Rodica
IULIAN

PAZNICUL

— Nu, a spus Gina, tocmai, visez ce mi s-a întîmplat cu adevărat, dar în alt scenariu, cu alți actori, și pînă la urmă e liniștitor, dacă vrei, pentru că asta e dovada că visez și că nu mi se mai întîmplă acum. E o frică de cinema. Ce e real în vis, s-a isprăvit de mult. E și ca o exorcizare, ca să împiedec coșmarul să devină realitate. De fapt, e o chestie de costume.

Gina a reușit să-și controleze visele, apoi le-a gonit. Eu o înțelegeam, nu aveam nevoie de interpretările specialiștilor. Dacă i-am fi consultat, ne-am fi pomenit cu vreo exegeză privind sexualitatea noastră, sadismul meu latent și masochismul Ginei, nesatisfăcut și compensat prin oroarea acestor vise.

Dar după un timp, a urmat faza civilă. Gina se trezea în toiul nopții și mă puneă să cercetez prin toată casa, să o asigur că nu e nimeni în bucătărie, în dulapuri, că ușile și ferestrele sunt bine închise. Cei pe care îi bănuia ascunși, pîndindu-ne, erau acum îmbrăcați în haine civile. SS-iștii dispăruseră, înlocuiți de ceilalți, vreau să spun, de ai noștri, lucru vădit, deoarece vorbeau aceeași limbă ca Gina și ca mine. Nu era doar asta deosebirea. Noii zbiri nu o brutalizau, cel puțin la început, ba erau chiar politicoși, surideau: „Nu e grav, dar trebuie să veniți cu noi pentru o simplă declarație. Noi vă respectăm în calitatea dumneavoastră de cetățeană, dar cunoașteți legea. N-o să vă ținem acum un discurs patriotic. Să zicem că l-am și ținut. Conținem pe înțelegerea dumneavoastră. Asta-i treaba! La drum!”

Politețea se pulveriza repede sub presiunea unei violențe abia stăpînite. Nu, nu ajungeau la tortură, nici nu o omorau, vreau să spun că visul nu ajungea pînă la tortură și moarte. Nici nu apucau să o aresteze pe Gina, căci ea se trezea la puțin timp după apariția lor, după ce surideau vorbindu-i tovarășește, așteptînd-o în picioare să se îmbrace, și toată oroarea visului se concentra în secunde acestea, suspendate înaintea celor ce urmau să vină. Și Gina știa ce va urma să vină.

Mi-am dat multă osteneală să o liniștesc, dar eram prea puțin convingător, nu mă mai puteam agăța de anacronismul uniformelor SS, al crucilor încirgite și petlițelor cu cap de mort pentru a-i dovedi aberația viselor ei. Civili! ăștia erau contemporanii noștri, vecini poate sau foști colegi de școală. Adesea nici nu se mai furișau, ne vizitau oficial sau ne invitau să-i vizităm la ei acasă ori în birourile lor. Alțeri se deghizau în

directori, în instalatori sau în prieteni: știam cine sunt, ei știau că știm și pe baza asta se infiripa o stranie conviețuire.

Încet-încet, am început și eu să visez scene asemănătoare. În faza civilă, firește. Și cînd Gina mă trezea cerîndu-mi să inspectez colțurile de umbră ale casei, nu o mai făceam ca înainte, de dragul liniștirii ei, ci conștiincios, cu o seriozitate metodică. Pe nesimțite, cufundîndu-mă iar în somn, m-am obișnuit cu ideea că în noaptea asta se va întîmpla cu adevărat: vor intra cu chei potrivite și ne vor trezi, aprinzînd toate luminile. Sau vor suna și ne vor striga din spatele ușii: „Deschideți, în numele...”

De fapt, cum procedeză ei acum? Auzeam de înși care dispăreau, aflam eventual numele închisorii sau spitalei psihiatice unde erau închiși, dar nimeni nu cunoștea amănuntele arestării lor, nici motivele. Nu înțelegeam de ce veneau noaptea, ce nevoie aveau să trezească vecinii, să afle toată lumea. De ce metode de-astea, vetuste, cînd puteau veni cînd voiau, unde voiau, te puteau lua și din stradă? Făcuseră legi care să le-o îngăduie. Pe de altă parte, de ce nu și noaptea, n-au să se sfiască de lume, tocmai dat fiind că pe ei îi proteja legea, nu pe noi...

Zăvoram ușa apartamentului, învîrtînd de două ori cheile în cele două încuietori. Lăsam deschisă spre vestibul ușa dormitorului, ca să auzim din timp orice mișcare suspectă pe palier. Ca să poată auzi și ciinele care dormea la picioarele patului nostru. Ciinele avea somnul adînc.

— Nu mi-ar place să mă găsească goală.

Rînduiam la îndemînă hainele cele mai ieșne de îmbrăcat.

O singură dată Gina a mai visat un vis în care doi indivizi în uniforme SS veneau să o aresteze. S-a deșteptat din somn strigînd:

— E o minciună!

Da, era un vis mincinos, manipulat, o diversiune învechită, o mistificare a ceea ce trăiam noi în realitate, acum, la fiecare pas, în fiecare clipă.

Nici nu mai era vorba despre vise, ci despre traversarea dramatică a nopții, o traversare vrînd-nevrînd, cu singura alinare că suntem împreună și că ne putem fi, reciproc, martori. Nu, nu mai erau vise, ci instrumente de tortură. În fiecare noapte, plăteam acot pentru condamnarea noastră viitoare, pentru marea-teroare ce nu va întîrzi să vină.

Dacă era un deșert, aș fi putut să mă tem de spațiul ce se întindea de cealaltă parte a colinei. Dar nu, nu era un deșert. Blindetea aurie a luminii era chezașă pentru bogăția pămîntului. Totuși, călătoria de-atîtea ori începută și niciodată dusă pînă la capăt era mereu întreruptă pe pragul dincolo de care revelația din cîmpia luminată ar fi putut însemna moarte. (Nu mă gîndesc la decesul obișnuit.)

Sentimentul de pierdere încercat de fiecare dată cînd paznicul mă obliga să mă întorc din drum, să nu cobor celălalt versant al colinei, se învecina cu teama. Dar nu de moarte mă temeai, ci de nepregătirea pentru moarte.

Și astăzi țin minte cum arăta paznicul. Aș putea descrie arcul sprincenelor sale, culoarea ochilor, ridurile întretăind-se pe frunte și pe obraji tăbăciți de soare și vînt. Avea un rost, paznicul, se iveau pentru a da înțeles răbdării mele, răbdărilor noastre de mai tîrziu.

Uneori mi se pare că am și ajuns în lumina cîmpiei fertile, pe neașteptate, cotînd la colțul unei străzi. Nu văd nici vie; nici colină, nici bolovănișuri abrupte ținute cu tufe de spini mov. Firește, nici paznic nu văd.

Nici Gina, nici eu nu ne amintim de trăsăturile celor ce ne vizitau nopțile. De parcă ar fi avut fiecare cite un ciorap de mătase tras peste față. Dimpotrivă, ziua îi recunoaștem ușor, chiar și numai pentru că ne povestesc ei înșiși cum ne petrecem nopțile.

Paznicul zdrențaros nu se află printre ei.

CROISSY-SUR-SEINE, 1981

In memoriam

ANA-MARIA BOARIU CARANICA

Kadiș

Copilul era firav, brunet, cu doi ochi mari cenușii care te priveau drept în față. Era sărăcăcios îmbrăcat, anyu însă îl ținea îngrijit, era o mamă bună și harnică. Stăteau la marginea orașului, casa era ținută curat de aceeași anyuka, iar cei trei frați mai mari trebuiau să lucreze vara ca să-l ajute pe tatăl lor. El era cel mai mic, anyu spunea întotdeauna că era prea slăbuț și, cu toate protestele tatălui, nu lăsa să-l dea încă la haider, unde toți copiii, de la trei ani, învățau din cartea sfîntă.

Copilul ar fi fost tare curios să afle ce se întîmplă în haider, ar fi vrut să știe și el să citească, anyu îi spusese că limba în care era scrisă cartea aceea se numea lușen koidăș—limba sfîntă și băiețelul nu îndrăznise să întrebe ce înseamnă „sfîntă”. Cuvîntul îi sugera ceva tainic și misterios, așa ca întinericul de care își e puțin frică, dar tatăl, sever, îi spune că ești bărbat și trebuie să te stăpînești. Așa că băiețelul aștepta și prima bucurie zaharicale pe care anyu i le punea special numai lui deoparte pentru că „ești tare slăbuț, băiatule, trebuie să crești mare.” Or, dacă reușea să crească, poate că ar fi putut

rugăciunea aceea nouă pentru el. Cum era un băiețel cuminte, o învăța bine: nu voia s-o supere pe anyu iar pe tatăl sever se temea să îl facă de rușine. „Trebuie s-o spui un an de zile”, mai

meu a murit, mai constată. Apoi îi trecu prin cap că ar trebui să plîngă dar nu știa după cine. Nu-l cunoștea pe tatăl său.

Cînd se împlini un an de rugăciune, Victor raportă educatorului său că își făcuse datoria de fiu. Bărbatul acela subțiratic, cu ochelari, puțin gîrbovit, îi puse mîna pe umăr și-l privise în ochi cu tristețe: „Băiatule, tu trebuie să spui kadiș încă șase luni”. Tăcuseră amîndoi, mult timp.

Și Victor se duse iar la sinagogă și începu să spună din nou vorbele sfînte. Acum știa că nu avea nici mamă, anyuka, cea pe care o iubea atît nu era mama lui. Cum o fi fost mama lui? Tot așa scundă și grăsuță ca anyu, cu ochii negri și miinile urțite de muncă? Sau poate fusese o doamnă blondă și elegantă, purtînd mînuși și umbreluță de soare, așa cum văzuse odată pe strada principală din orașelul acela uitat de lume? Nu știa. Dar nu voia să vorbească cu anyu despre asta. Ea încercase să-l întrebe ceva, însă el tăcuse. Și anyu se uitase la el lung și oarecum speriată și el tăcuse în continuare. Era un orfan. Tăcuse. Numai citeodată, foarte rar, în întinericul sinagogii, pe cartea sfîntă din care spunea psalmul acela de copil fără părinți, picurau lacrimi șterse în tăcere. În tăcere...

De kadiș și-a reamintit prima dată acolo, în lagărul de la Matthausen, cînd l-au pus să care morții pe brațe. Multe cadavre carese cu brațele. Zeci.

Recent, ne-a părăsit pentru totdeauna, în împrejurări tragice, talentata prozatoare Ana-Maria Boariu Caranica.

Am cunoscut-o la începutul anilor '70, la Editura Dacia. O tînră frumoasă, cu ochi mari, expresivi. Purta un complex ruginiu, de o eleganță discretă; avea un colier și o brățară din lăntișoare și mici mărgelice, care la fiecare mișcare emiteau un clinchet lin. Așa mi-o amintesc...

De o eleganță discretă era nu numai îmbrăcămintea ei, ci și felul ei de a se exprima, gesturile. Amabilă, blîndă, generoasă, gata să-i ajute pe cei din jurul ei. Adesea am auzit-o spunînd: „Nu-i nimic, dacă tu nu te poți duce, mă voi duce eu” sau „Nu fi necăjită (necăjit), am să dau un telefon să vad ce se poate face” sau „Oare eu n-aș putea să te ajut?”

Spirituuală, inzestrată cu simț al umorului, NU cunoștea răutatea și invidia. Dorința ei era să fie de folos semenilor, să nu dăuneze nimănui.

Destinul a lovit-o cu brutalitate, cu cruzime chiar, — de timpuriu — și sufletul ei tandru, sensibil, n-a rezistat. A dispărut în marea vîltoare... Însă noi, cei care am cunoscut-o, n-o vom uita.

Dormi în pace, Ana-Maria!

ANTIȚA AUGUSTOPOULOS-JUCAN

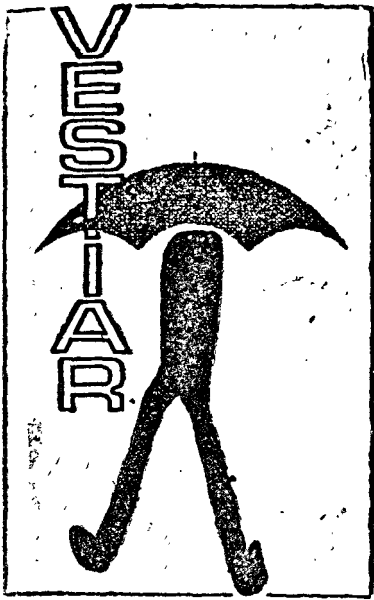
să învețe și el la haider cu ceilalți tovarășii de joacă.

Ziua aceea sosi într-o toamnă ploioasă, anyu îl îmbrăcase cu cele mai bune haine pe care el le moștenise de la fratele cel mare, îi puse tichiuța pe creștet și-i spusese, lăcrămînd: „să fii cuminte și să înveți.” Și el o ascultase. Era un băiețel cu adevărat cuminte și, într-o zi, omul acela care se ocupa de ei îi spusese, oarecum solemn: „Victor, ești bărbat de-acum, ai 7 ani, te învăț să spui kadiș. Să fii atent”, și apoi îl ajutase să înțeleagă

adăugă profesorul său. Și el ascultase.

În fiecare zi, în sinagogă, spunea kadiș. Într-o astfel de zi, văzu lîngă el un băiat necunoscut care citea, ca și el, aceeași rugăciune. Copilul era mai mare decît el și părea cam neîngrijit, astfel că Victor îl întrebă în șoaptă: „De ce spui și tu kadiș, te-au pedepsit?” Celălalt, mirat de o astfel de întrebare, răspunse: „Tu nu știi că psalmul acesta se spune cînd ți-a murit tatăl?”

Victor nu scoase niciun sunet. Deci apu nu e tatăl meu, gîndi el. Tatăl

Revista Revistelor

O ediție consacrată în exclusivitate prezențelor feminine ar putea contraria multe spirite. Din moment ce opțiunea tematică a unui asemenea număr nu este nici revendicativ-feministă, nici omagială, o lectură a presei literare (și) din acest unghi poate fi totuși relevantă. Ultimele apariții ne dezvăluie, mai întâi, aceeași consecvență cu care citeva comentatoare subtile abordează, fără complexe, fenomenul literar actual sau deja istoricizat: Monica Spiridon, în *Ramuri*, dar și în *Familia*, Andreea Deciu, în *România literară*, Cornelia Ștefănescu, în *Jurnalul literar*, Simona Popescu (poeta), în *Interval*. În nr. 3 din *Tomis*, Mona Momescu supune analizei chiar literatura feminină, însă romanul Cristinei Tamaș, *Străinul de pe plajă*, o face să se ralieze, fără ezitări, verdictului dur al lui G. Călinescu, după care producțiile literare feminine ar face concesii vulgarității. Nu e cazul să generalizăm acest verdict. După cum nici „complexul Eminescu” nu are de ce să fie doar apanajul

femeilor, cum încearcă să ne convingă Cristian Teodorescu, în *România literară*, nr. 18, pornind de la cazul, altfel simptomatic, al Leonidei Lari.

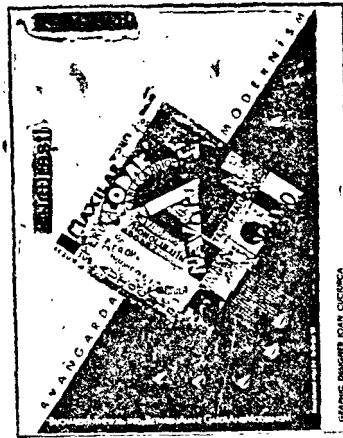
De la Paris, Maria Banuș expediază pe adresa *Adevărului literar și artistic*, nr. 165, două epistole despre trecerea lui Ionel Jianu în lumea umbrelor și, respectiv, despre furtuna stîrnită de *Esprit* prin ancheta intitulată *O literatură fără critici*. Venerabila poetă, căreia nu i-am uitat vitalismul din *Tara fetelor*, nu este atât de sceptică, gîndindu-se că acasă criticii sînt la fel de imbatibili ca odinioară.

Rămînînd tot în sfera eseistică, reținem serialul incitant al Ștefaniei Mincu, din *Contemporanul* — *Ideea europeană*, în legătură cu unele ipoteze privind dimensiunea inițiativă a textelor mioritice.

De-a dreptul cutremurător este foiletonul Ruxandrei Cesereanu, din *Steaua*, cu titlul *Femei în infernul concentraționar*, consemnînd pînă acum mărturisirile incredibile despre Gulag aparținînd Nadejdei Mandelstam, Evgheniei Ghintburg, Oanei Orlea, Adrianei Georgescu și Lenei Constante.

În fine, în *Orizont*, nr. 7, la fel de științifico-adriana Babeți face un „recurs la metode”; după acestea ar urma, dacă nu „potopul”, fie „nimic (diferit)”, sau tot metodele, fie literatura. Iată un portret ideal de critic pe care ni-l șchează eseista (și romancieră) timișană: „O proiecție, de fapt, alcătuită din optative. El, criticul imaginat, ar trebui să străbată toate metodele, tinăr, cit mai tinăr fiind, să le «facă» pe toate, cum ar face «bobile copilăriei» la vîrsta potrivită; ar trebui să străbată știința după știință, sub privegherea continuă a filosofiei; ar trebui să fie un monstru de erudiție, dar nu sterp, ci mustind de talent, vibrînd «enciclopedic și sentimental»; ar simți critica, faptul de a scrie despre alții, despre literatura altora, ca pe o experiență personală, antrenînd, ca un fluviu, intelect, afect și; poate mai presus de orice, o înaltă moralitate. Acest critic ar trebui să se nască!”

Din nr. 4 al *atractivelor Ca. lende*, se detașează figura unei aristocrate a literelor: Monica Lovinescu.

Haosmos a fost, neîndoindu-ne, revelația anului poetic 1992, o carte în care „deconstrucționismul” liric optzecist se imblinzește, se disciplinează, supunîndu-se unei experiențe (deloc lesnicioase, dar și deloc gratuite) de recuperare a sensului, a universalului. Dar iată că Magda Cărneci nu s-a mulțumit a fi „poeta anului”: în 1993 „riscă” să devină... „comisarul anului”. O, nu! nu vă speriați de conotația bolșevică a termenului! Nu-i vorba aici de vreun „comisar” (nici chiar cu chip angelic) „al poporului”, ci de „comi-

sar” în sensul de organizator, manager al unei expoziții. După ce și-a orchestrat angoasele, obsesiile și bucuriile private, într-o lirică senzual-reflexivă ce disecă biografia, memoria „haosul” diferenței, pentru a ajunge la temeuriile universale, „haosmoticeii” identități — Magda Cărneci s-a ambiționat să orchestreze, în registru pragmatic, inițiative, oameni, instituții. Incadrată, ca într-o „locotenentă domnească”, de doi „comisari” bărbați — Alexandru Beldiman și Mihai Oroveanu —, Magda, în particular „comisar” al hipermateriei, a devenit comisar al *Expoziției București, anii '20 — '30: între avangardă și modernism* (aprilie-mai a.c.), o expoziție cu scop „deopotrivă demonstrativ și recuperator”, în fapt o manifestare culturală complexă, incluzînd, pe lângă expoziția propriu-zisă, spectacole teatrale, coregrafice și muzicale, proiecții de filme video, un colocviu internațional. Cine n-a apucat să vadă expoziția, dar vrea să-și „deparazitaze creierul”, să facă rost măcar de catalogul ei, inclus în nr. 3/1993 al excelentei reviste *Arhitect Design*.

(V. L.)

Să nu uităm, însă, că poetesele au conferit, dintotdeauna, nota distinctă a momentului literar. O vom menționa deci pe Angela Marinescu, care ne oferă, în *Vatra*, o nouă „interpretare posibilă” a *Evangeliei după Toma*, o relectură apolinică a versetului biblic. În *Steaua*, nr. 2, Adrian Popescu ne reamintește că Eta Boeriu ar fi implinit 70 de ani, „sibila michelangeloască”, cum o numise I. Negoitescu, fiind prezentă cu două poeme inedite. În *Ateneu*, nr. 2, o întilnim pe Mariana Bojan, cu *Salomeea sau Versetele Ipocriei*, din al cărei discurs psalmic cităm: „Tu ești o biată tîrfă care plînge/ Instinct secret și cumpănit de zeu/ Nu intrerupe dansul, blestemato,/

Căci ar putea să moară Dumnezeu”.

Ne-au mai frapat, în ultimul timp, o tinără echinoxistă, Luminița Urs, precum și paginile din *Poesis-ul hiperborean*, în nr. 3 descoperind-o pe americanca Erica Jong, în transpunerea *Rodicăi Opreanu*, cu acest început din *Costumul poeziei*: „Imi pun costumul poeziei/ Proza-mi scapă printre degete/ ca un vis de care nu-mi amintesc...”

Dacă și ancheta intitulată *Cine, ce citește din Universul cărții*, nr. 3-4, poate fi credibilă (rezultînd, de pildă, că femeile citește mai mult decît bărbații, raportul fiind de 67% față de 33%), atunci această retrospectivă și-a aflat un orizont de așteptare privilegiat (E.P.).

(Urmare din pag. 14)

Craiova, Sîmbătă 24 Nov. 1984

Dragă Puiu,

Te înțeleg perfect, în fiecare zi mă gîndesc la durerea ta și a fiului tău. Umbra ei plutește insistent în jurul meu, credemă, o simt cum se mută din prezent în memoria mea. Nu crede că exagerez: am avut în viața mea un moment de grea cumpănă, eram la un pas de sinucidere: nu mai știam să mă rog, deși în pușcărie învățasem îndelung și temeinic; dar, aici afară, trăiam cu alt suflet, cu alte organe metapsihice. Într-un moment de disperare ultimă, am evocat umbra Mamei mele. Cu lacrimi rugînd-o să nu mă lase, să facă ce știe ea, dar să mă salveze de piere. (Fac o deosebire literară între a muri, a fi sinucis de alții, și a pieri sau a fi dus la piere. Moartea e un favor, mai nou; un om care moare în brațele celor iubiți are favorul unei pronii minuitoare, dincolo. Cei care pier, oameni, popoare, valori, nu lasă nici o urmă. Iar cei care se lasă sinuciși — cu alcool, disperare, minciună, sau titluri și putere, aceia își încep murind o lungă ispășire.) Mama mea, de parcă ar fi fost șefă de cadre dincolo, cu o putere miraculoasă, a făcut, de îndată, ordine în viața mea: fără chinuri sau tratamente, m-a scăpat de tutun, de alcool, de confuzii ideologice și literare: m-a așezat la masă și mi-a comandat un plan de lucru. A intervenit să-mi apară lucrările, să mi se premieze: mi-a ușurat plecarea în streinătate, burșa, dar mi-a dat, tot ea, ordin să vin înapoi și să termin asta și asta. Am portretul ei în camera mea, îmi zîmbește, dar o simt supărată cînd mă abat din drum. A alcătuit în ceruri un fel de „colectiv de ajutor al lui Gary” — alături de Tata, de cite ori am nevoie să evoc niște stihii benefice, eu pun cite o luminare la biserică și îi evoc pe rînd: Blaga, Ghibu, Stanca Radu, Ovidiu Cotruș, Sergiu Al. George,

Dominic Stancu... Ei sunt acea școală ardeleană interioară, care, ca morală și scop, îmi verifică munca și sensul de acum al vieții mele. Nu fac nici un fel de teologie (aș dori să recitești volumul IV din *Platon*, unde găsești *Apologia lui Socrate*, *Phaidon* și *Phedron*: eu le am, la nevoie și le trimit, te asigur că sunt o lectură protocreștină excelentă): ca un bun și bătrîn chinez, mi-am construit în conștiință un mic altar de familie: acolo, evocînd duhul celor dragi, încerc să obțin ajutoarele de sus. Și obțin. Lam spus confesorului meu că, din cauza preanumeroselor lecturi theologice, nu pot să mă decid ce fel de creștin sunt: catolic, ortodox, protestant, izmaelit, taoist, budhist, șamanist etc... A ris. A zis așa: „Dumnezeu, după ce l-a creat pe Adam, a văzut cît e de singur. Nu avea în brațele lui să plîngă, cînd voia să plîngă. Născîndu-l pe Christos dintr-o Marie, a creat de fapt Mama veșnică, în ale cărei brațe orice om poate să plîngă. Adam nu a avut o Mamă, asta a fost tragedia lui...”

Acum, desigur, pantheonul meu personal va cunoaște serioase modificări. Eta mi-a fost mai apropiată sufleteste chiar decît Blaga. Blaga (acum) mă consideră o inteligentă — investiție a Literelor române. Punctul lui de vedere este următorul: „Ai avut cea mai fantastică viață, ai cunoscut tot ce e românesc. Ai fost iubit de profesorii tăi, te-am învățat toate limbile de care ai avut nevoie. Craiova nu e un loc de pedeapsă, e un spațiu ideal de singurătate creatoare, de sinteză a vieții tale risipite și risipitoare. Trebuia să te închidem, trebuia să te trimitem în exil, trebuia să te înșurăm cu Lizi — altfel și-ai fi împrăștiat zestrea toată. Așa te-am adunat; îți mai dăm cîțiva ani, poate iese ceva din capul tău”. Acum, prin Eta, imediat lângă Blaga, am o confidentă. Eta a dus în mormînt singura mea autobiografie completă (va trebui s-o scriu, nu am încotro). Eu o simt pe Eta ca fiind foarte fericită, teribil de puternică, pentru voi pu-ternică, acolo. Nu toate ale noastre mor: crede-mă, ferindu-mă de tot ce e parapsihologie, drog, misticism — prin simple meditații practice de cărturar solitar, cred că toate simbolurile, cuvintele, semnele și in-

semnele lumii în care trăim, fac legătura între noi, cei vii, și duhul celor care au trăit prin limbă, pentru limbă. Eu cred în existența *Limbii Române*, ca Spirit lucid, ca Zină severă și răzbunătoare, Blaga credea și el — despre Benicuz zicea: „Il iert: de altfel, *Limba Română* și-a retras de la el chiar și puținul talent pe care i l-a împrumutat la început”. Eu urmăresc astfel cariera unor vajnici atleți ai scrisului mult: Păunescu, D. R., Săraru, Toiu — simt cum se retrage din soarta scrisului lor încălțitura mistică a poporului și a limbii în care comit ceea ce comit.

Eta a fost atât de curată încît nu a avut nici măcar o clipă ideea de a se lăsa dusă de ispită, de pohta de a pohti, de gloria exterioară: covoarele gloriei au venit singure la picioarele ei. Micile ei suferințe, de tipul *Balaci* sau *Blandiana*, erau simple eczeme de intoxicație scurtă: felul în care i s-a dat ocazia să călătorească în anul acesta, să se bucure și să se întilnească cu cei pe care îi iubea (Delia mi-a vorbit de umultul ei tineresc la Timișoara), îmi spun mie, că scenariul ei era scris undeva sus; noi nu îl înțelegem, ni se pare absurd, dar poate că Cineva știe de ce a murit Eta atât de devreme și atât de tragic. Și tu vei afla, Puiu: eu, în clipa morții mele, sunt sigur că voi apuca mina întinsă a Mamei mele: de-acum, încet, încet, te vei convinge și tu și Dady (el mai are timp, tineretea e un lung tunel de confuzii și ispite) că trăim într-o corespondență continuă cu Cerul, că Infernul e aici (de aceea eu nu am putut citi, pînă acum, nici *Purgatoriul* nici *Paradisul*), fiecare are parte de viața pe care o merită. Voi ați avut parte de ea, fiindcă ați meritat-o: ea considera (nu o dată mi-a spus asta) că dragostea voastră e singura ei operă de care se va mindri și după moarte.

Mă grăbesc să termin: azi e Sfînta Ecaterina, patroana mea. (MAMA). Vine, la un fel de „thanksgiving” valahogerman, sora mea din Petroșani. Mă duc la gară s-o întilpin. Pun și scrisoarea asta grăbită la poștă.

Vă sîrut pe toți trei, cu nesfîrșită dragoste:

Gary

Ilustrația numărului:
GABRIELA MELINESCU

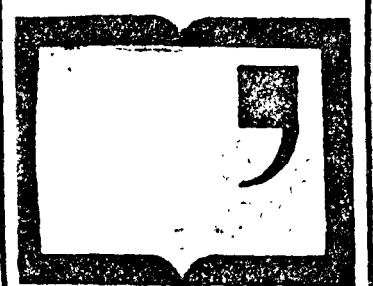
ÎN NUMĂRUL VIITOR

- Estuar MIRCEA ZACIU
ADRIAN MARINO
- Portret ALEXANDRU
LUNGU
- Dosar ION VLASIU
- Poeme de CEZAR
BALTAG, IOAN
MOLDOVAN, GEORGE
VULTURESCU
- Colaborează: NICOLAE
BALOTĂ, V. FANACHE,
ION IANOSI,
ALEXANDRU NICULESCU,
CORNEL REGMAN,
DUMITRU ȚEPENEAG

Manuscrisele nepublicate
nu se înapoiază.

Revista APOSTROF vă invită să vă abonați; abonamentele se fac la toate oficiile poștale din țară și la redacție.

ISSN 1220-3122

APOSTROF

REDACȚIA:

MARTA PETREU

(redactor șef)

ȘTEFAN BORBÉLY

ANA CORNEA

(secretariat)

HORVÁTH SÁNDOR

(consultant tehnic)

VIRGIL LEON

ȘTEFAN MELANCU

OCTAVIAN SOVIANY

Correspondenți

în S.U.A.:

LIVIU BLEOCA

FLORIN

V. VLĂDESCU

Vignetele revistei reprezintă variațiuni grafice de Mihai Barbu după desene de Franz Kafka.

ADRESA REDACȚIEI:

3400 Cluj

Bulevardul

Eroilor, nr. 2

Tel. și telefax:

095/116973

ADMINISTRAȚIA:

București, Calea Victoriei nr. 133—135, tel.

50 74 96.

Tiparul executat la

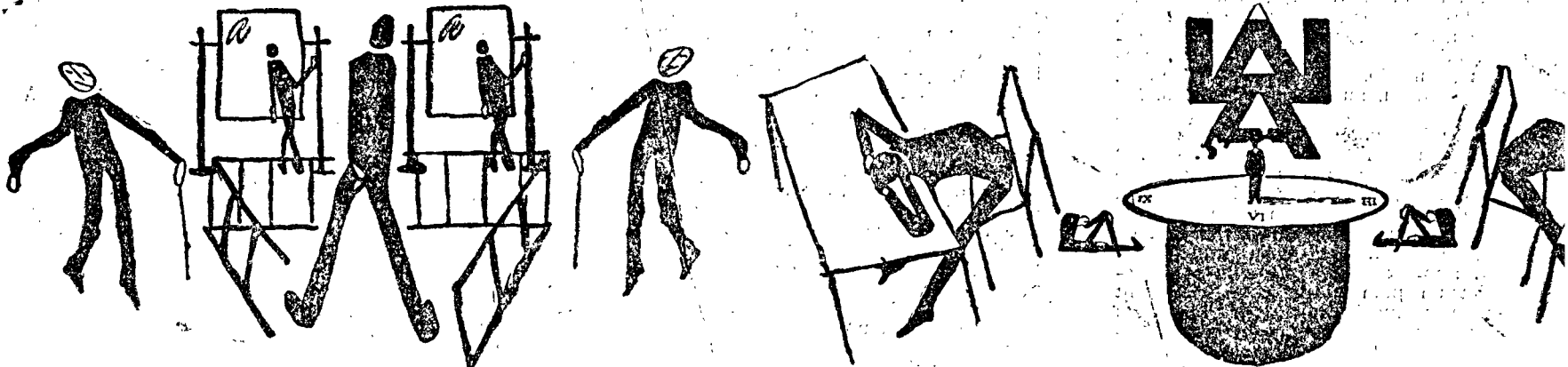
Imprimeria

„ARDEALUL” Cluj

APOSTROF

APARE
LUNAR

Știri din FUNARIA